

Bijlage 6 - Explosievenonderzoek

ECG, april 2010

**Vooronderzoek naar het risico op het
aantreffen van Conventionele Explosieven in
het onderzoeksgebied: "Reconstructie N278/N598
Margraten - De Planck"**

Definitief

April 2010

Copyright 2010©. Niets uit deze rapportage mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, elektronisch, internet of welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de houders van het auteursrecht. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

Distributielijst:

- Provincie Limburg
- Explosive Clearance Group (ECG)

Auteur:	Autorisator:	Ter vrijgave:
(Historicus)	(Senior-OCE Deskundige)	(Directeur)

INHOUDSOPGAVE

Hoofdfase 1: De Probleeminventarisatie	5
1 Inleiding	6
1.1 ALGEMEEN	6
1.2 AANLEIDING	6
1.3 DOEL VAN DE PROBLEEMINVENTARISATIE.....	9
1.4 WERKWIJZE.....	9
1.5 HET ONDERZOEKSGEBIED	10
2 Het historisch onderzoek	12
2.1 INDELING	12
2.1.1 De Duitse inval in Nederland tussen 10 en 15 mei 1940	12
2.1.2 De luchtoorlog tussen mei 1940 en mei 1945.....	15
2.1.3 De Bevrijding in september 1944.....	19
2.1.4 Achter het front: september 1944 tot maart 1945	24
2.2 MIJNENVELDEN	28
2.3 LUCHTFOTO INTERPRETATIE	30
2.3.1 Doel van de luchtfoto interpretatie	30
2.3.2 Methodiek	30
2.3.3 Grenzen en mogelijkheden van luchtfoto interpretatie.....	30
2.4 IN HET VERLEDEN GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN	40
2.5 LEEMTEN IN DE KENNIS	46
3 Conclusie	47
Hoofdfase 2: De Probleemanalyse.....	48
4 de Probleemanalyse	49
4.1 DE AANLEIDING VOOR DE PROBLEEMANALYSE.....	49
4.2 DOEL EN WERKWIJZE	49
5 Herleidbare feiten	50
5.1 EVALUATIE FEITELIJKE GEGEVENS.....	50
5.1.1 Herleidbare Feiten periode mei 1940.....	50
5.1.2 Herleidbare Feiten periode luchtoorlog tussen mei 1940 en mei 1945	50

5.1.3	Herleidbare Feiten periode De bevrijding in september 1944	51
5.1.4	Herleidbare Feiten periode Achter het front: september 1944 tot maart 1945	52
5.1.5	Herleidbare Feiten in het verleden gemelde en geruimde explosieven.....	53
5.2	KAART HISTORISCH FEITENMATERIAAL	54
6	Locatiespecifieke omstandigheden	55
6.1	HUIDIGE SITUATIE ONDERZOEKSGEBIED “N278-N598 MARGRATEN - DE PLANCK”	55
6.2	SONDERINGGEGEVENS	62
6.3	INZICHT VOORMALIG GRONDGEBRUIK EN WERKZAAMHEDEN PERIODE 1945 TOT HEDEN	62
7	Afbakening verdacht gebied	69
7.1	UITGANGSPUNTEN.....	69
7.2	GEPLANEDE WERKZAAMHEDEN	69
7.3	UITGANGSPUNTEN EN AFWEGINGEN BIJ DE AFBAKENING VAN HET RISICOGEBIED	70
7.4	RISICOGEBIEDEN	72
8	Mogelijk aan te treffen Conventionele explosieven	73
8.1	MOGELIJKE VERSCHIJNINGSVORMEN	73
8.2	MAXIMAAL TE VERWACHTEN DIEPTE.....	75
9	Risicoanalyse	76
9.1	OORZAKEN VAN EEN ONBEDOELDE DETONATIE	76
9.2	RISICO'S EN GEVOLGEN BIJ DETONATIE	76
9.3	MAATREGELEN.....	77
10	Wet- en regelgeving.....	78
11	Conclusie en advies.....	80
12	Overzicht van gehanteerde bronnen	82
13	Bijlagen	84

HOOFDFASE 1: DE PROBLEEMINVENTARISATIE

1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Op een onbekend aantal plaatsen in Nederland liggen nog bommen, granaten en andere munitie uit de Tweede Wereldoorlog. Tot op heden worden bij grond-, water- en wegwerkzaamheden nog dagelijks Conventionele Explosieven aangetroffen.

Volgens mondiale, militaire inschatting is van al het materieel dat gedurende de Tweede Wereldoorlog (1940-1945) verschoten of afgeworpen is, ondergronds 10% en onder water 15% niet tot ontploffing gekomen. Wanneer deze explosieven bij werkzaamheden worden aangetroffen, kunnen deze gevaar opleveren voor de publieke veiligheid. Daarnaast kunnen deze vondsten een zware belasting voor het milieu vormen.¹

1.2 AANLEIDING

In opdracht van de Provincie Limburg, heeft Explosive Clearance Group BV (ECG) een vooronderzoek uitgevoerd ter plaatse van het te omschrijven onderzoeksgebied "N278/N598 Margraten - De Planck". De aanleiding voor het vooronderzoek wordt gevormd door een aantal civieltechnische werkzaamheden in verband met de reconstructie van de N278 en de N598 en de volgende voorgeschiedenis:

Eind augustus 2009 is de Provincie Limburg gestart met een reconstructie van de Rijksweg in de bebouwde kom van Margraten. Vanaf de Pastoor Brouwersstraat tot aan industrieterrein 'Aan de Fremme' wordt de provinciale weg (N278) opnieuw ingericht.²

Fig.1 Informatie paneel betreffende de Reconstructie N278 kom Margraten.

¹ Voor nadere info betreffende regelgeving etc. zie: www.explosievenopsporing.nl

² <http://www.heuvellandbeteropweg.nl/Waar/htm/Margraten.html>

Bij de uitvoering van bovenstaande werkzaamheden ten behoeve van de herinrichting werd op 11 november 2009 in de kom van Margraten op aanwijzing van een buurtbewoner een zogenoemde 8 inch granaat aangetroffen. Vervolgens is besloten om een deel van het werkgebied te laten detecteren, benaderen, identificeren en gecontroleerd te ontgraven. Hierbij werden het volgende aantal munitieartikelen veiliggesteld:

- 2x Scherfhandgranaten MK 2 met restant ontsteker (USA, vol);
- 1x Springrook handgranaat M15 met restant ontsteker (USA, vol);
- 1x Brisantgranaat van 20mm met schokbuis (Engels, verschoten);
- 1x Seinpatroon 26,5mm (Duits leeg);
- 1x Patroonhouder 9mm UZI (Naoorlogs, Nederlands, vol).³

Fig.2 Aangetroffen 8 inch granaat langs N278 te Margraten.

Aangezien de werkzaamheden rond Margraten een vervolg krijgen door de herinrichting van de N598 (De Hut-De Planck), is besloten om een historisch vooronderzoek op te starten om een inzicht te verkrijgen of er binnen het onderzoeksgebied sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

De geplande werkzaamheden voor het traject N598 (De Hut-De Planck) worden als volgt door de Provincie Limburg omschreven:

Het wegdek van de N598 (De Hut – De Planck) is aan onderhoud toe. Er ontbreken grensoverschrijdende fietsvoorzieningen. Kruispunten zijn moeilijk over te steken. De hemelwaterafvoer voldoet niet en de groenvoorziening kan beter. Het hele wegvak wordt na de aanpassingen ingericht volgens de richtlijnen van EHK: essentiële herkenbaarheidskenmerken. Er worden verschillende rotondes aangelegd: op de kruising N278/N598, op de kruising Aan de Fremme met de Rijksweg te Margraten en bij Hoogcruts.

- Reconstructie (herinrichting) kruispunt Reijmerstok; zodat het gemakkelijker oversteekbaar is.
- Vervangen van asfalt over het gehele traject.
- De stroken tussen de wegen en het fietspad worden verbreed, met als gevolg dat erin de bermen werkzaamheden plaats zullen vinden tot een maximale breedte van 3 meter.
- Vervangen van bestaande fietspaden en de aanleg van fietspaden vanaf Hoogcruts tot aan De Planck.
- Verbeteren hemelwaterafvoer. Waarbij de sloten tot maximaal 1,5 meter diep zullen worden uitgegraven.
- Aanpassen van de groenvoorziening ten behoeve van de leefbaarheid, verkeersveiligheid en inpassing in het landschap.⁴

³ Eindrapportage voor het benaderen van conventionele explosieven in het opsporingsgebied "N278 te Margraten" gemeente Margraten, ECG, 202-009-ER-01 (Wijchen 2009)

Het vooronderzoek is uitgevoerd conform de offerte met kenmerk: 269-009/ECG90381 d.d. 19 november 2009.

⁴ http://www.heuvellandbeteropweg.nl/Waar/htm/De_Hut_De_Planck.html Aangevuld met een mondelinge toelichting van de werkzaamheden door de opdrachtgever.

1.3 DOEL VAN DE PROBLEEMINVENTARISATIE

Het doel van de eerste fase van het vooronderzoek is het verkrijgen van een, door middel van het verzamelen en verwerken van relevant historisch feitenmateriaal, gefundeerd antwoord op de volgende twee kernvragen:

1. Is het onderzoeksgebied betrokken geweest bij oorlogshandelingen en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven?
2. Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven? Met andere woorden: zijn er explosieven afgeworpen, verschoten, neergelegd, gedumpt etc.?

Omdat de probleeminventarisatie een belangrijke input vormt voor het vervolg van het explosievenonderzoek met de probleemanalyse, is het van belang dat de inventarisatie grondig en nauwkeurig wordt uitgevoerd. Om deze reden wordt de probleeminventarisatie door academisch opgeleide historici uitgevoerd. De probleemanalyse is in samenspraak met een senior OCE (deskundige in het Opsporen van Conventionele Explosieven) en een civiel technicus opgesteld.

1.4 WERKWIJZE

Om antwoord te kunnen geven op de vraag of binnen het onderzoeksgebied sprake is van een verhoogd risico zal een aantal bronnen worden geraadpleegd, te weten: de landelijke en regionale literatuur, het gemeentearchief van Margraten, het archief (Rijckheyt) van Heerlen (beheer gemeentearchief Gulpen-Wittem), het Regionaal Historisch Centrum Limburg in Maastricht, het Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag, het archief van het EOCL te Culemborg, de nationale luchtfotoarchieven te Wageningen en Emmen en de internationale luchtfotoarchieven in Schotland en in de Verenigde Staten.

Op basis van de onderzoeksresultaten zal worden bepaald of er in (delen van) het onderzoeksgebied een feitelijk aantoonbaar verhoogd risico op het aantreffen van achtergebleven explosieven aanwezig is. Indien dit het geval is, zal een overzicht worden opgesteld van de mogelijke verschijningsvorm van de vermoede explosieven en wordt vervolgens een probleemanalyse opgesteld.

Wanneer uit het bronnenmateriaal belangrijke feiten of conclusies naar voren komen, wordt met behulp van voetnoten een verwijzing gegeven naar de vindplaats van de betreffende passages, afbeeldingen of documenten zodat alle gegevens desgewenst verifieerbaar zijn.

1.5 HET ONDERZOEKSGBIED

Op de onderstaande afbeelding is het onderzoeksgebied aangegeven.

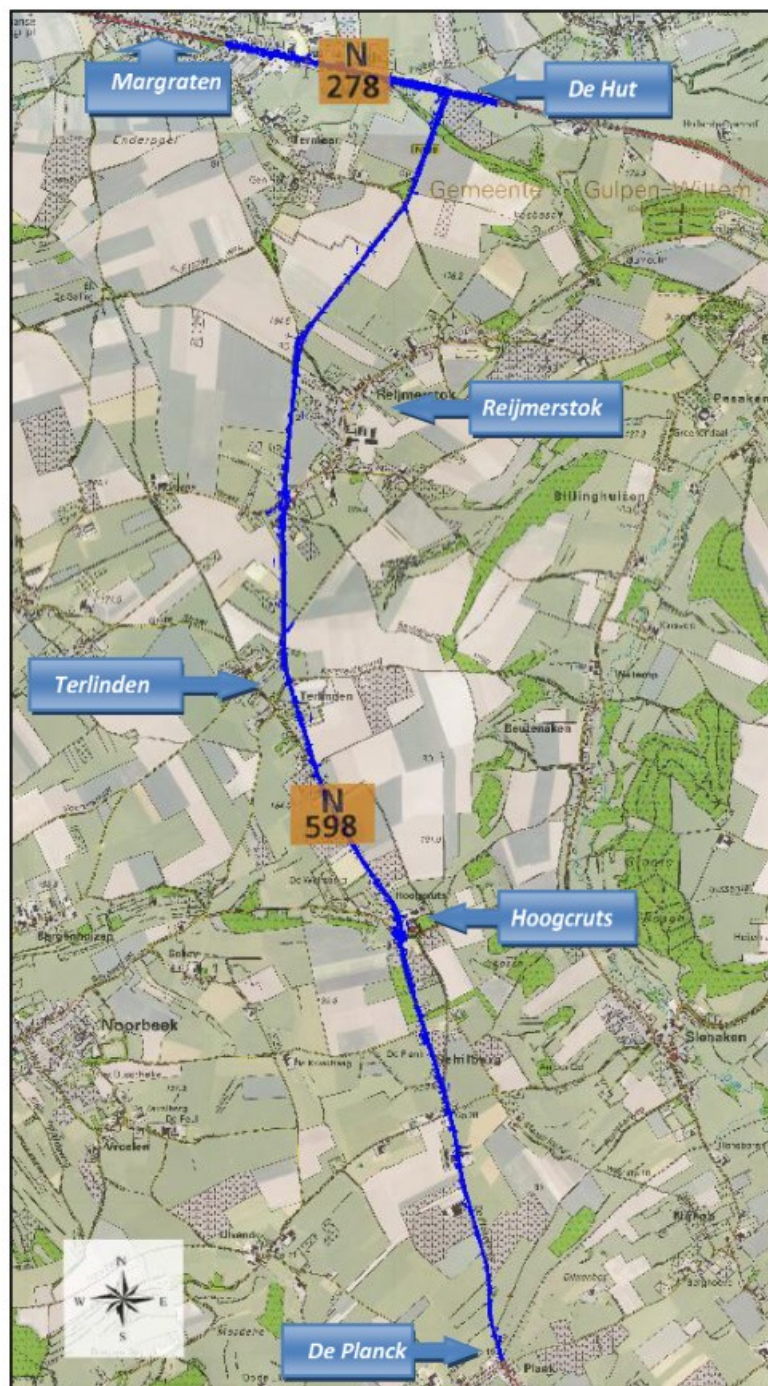

Fig.3 Het onderzoeksgebied wegtracé N278/N598 Margraten - De Planck. Het gebied is globaal aangegeven middels de beheerlijnen aan gawe van het wegtracé.

Het tracé start aan de oostzijde van Margraten en volgt N278 tot aan de kruising met de N598 (locatie "De Hut") om vervolgens de laatstgenoemde weg te vervolgen tot aan De Planck bij de grens met België. Daarbij doorkruist de route deels de tussenliggende buurtschappen/woonkernen Reijmerstok, Terlinden

en Hoogcruts. Het onderzoeksgebied heeft een lengte van circa 8 kilometer. Afhankelijk van de voorgenomen werkzaamheden kan de gemiddelde breedte gesteld worden op circa 25 tot 30 meter.

2 HET HISTORISCH ONDERZOEK

2.1 INDELING

Om een helder en overzichtelijk beeld te krijgen of het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogs- en gevechtshandelingen, is gekozen voor een chronologische beschrijving van de gebeurtenissen. Deze zijn ingedeeld in een viertal tijdvakken: de Duitse inval in Nederland tussen 10 en 15 mei 1940, de luchtoorlog tussen mei 1940 en mei 1945, de bevrijding in september 1944, de periode 'Achter het front: september 1944 tot maart 1945' en de naoorlogse periode.

2.1.1 De Duitse inval in Nederland tussen 10 en 15 mei 1940

Bij de Nederlandse verdediging tegen de dreigende Duitse invasie, rekende het Nederlandse opperbevel niet op een eventuele overwinning op de oosterbuur. De Nederlandse strategie werd uitgevoerd met het doel de Nederlandse Regering niet in handen van de Duitsers te laten vallen en naar het veilig geachte Londen te sturen. Om dit te bewerkstelligen werden de meeste Nederlandse troepen rondom Den Haag, Rotterdam en Utrecht (de Vesting Holland) gestationeerd. Om de dreigende opmars te kunnen vertragen, werden onder meer in Noord-Brabant en Limburg, de Peel-Raamstelling en de Maaslinie opgeworpen. Deze linies werden bewapend met zogenaamde kazematten. Wanneer de Duitse opmars niet langer weerstand geboden kon worden, hadden de Nederlandse strijdkrachten de opdracht bruggen over de rivieren en kanalen op te blazen en zich richting het westen terug te trekken om vervolgens onder andere in de Grebbelinie positie te nemen.

Voor de Duitsers was de strijd in Nederland slechts een klein onderdeel van het totale gevechtsplan. Hun strategie was erop gericht om de Fransen en Engelsen vanuit Frankrijk naar België te lokken, om daarna de Geallieerden door middel van de zgn. 'Sichelschnitt beweging' vanuit de Ardennen richting de kanaalkust van hun aanvoerbases af te snijden.⁵ Het Franse verdedigingsplan sloot hierop bijna naadloos aan. Zij hadden de Franse oostgrens dichtgetimmerd door middel van zware fortificaties. Er van uitgaande dat de Duitse opmars net zoals in de Eerste Wereldoorlog via België verliep, lag het in hun bedoeling om de Duitsers daar af te stoppen. De strijd moest het liefst niet op Frans grondgebied gevoerd worden. Het streven was een linie op te zetten langs de rivier de Dyle in België en eventueel door te stoten naar Nederland tot de lijn Breda, Tilburg en Turnhout. Om vervolgens de Franse, Belgische en Nederlandse verdediging aan elkaar te linken en de kanaalhavens in handen te houden.⁶

De Nederlandse militaire staf was er zich van bewust dat een smalle strook land, zoals Zuid-Limburg, moeilijk viel te verdedigen tegen een aanval uit het oosten. De taak van de aan de grens gelegerde eenheden bestond dan ook uit het bewaken van de grens en het tijdelijk vertragen van de vijandelijke opmars. Daartoe waren er in Zuid-Limburg een vijftal infanteriebataljons gelegen. Zij hadden het bevel om bij een eventuele gewapende grensoverschrijding terug te vallen op een vertraginglijn die was opgericht langs een aantal natuurlijke hindernissen, zoals de Geul. Rond Hoogcruts en Reijmerstok waren een tweetal secties gelegerd.⁷ Langs de wegen die van oost naar west door Zuid Limburg liepen waren op

⁵ J.P. Pallud, *Blitzkrieg in the west. Then and now* (Londen 1991) 54-55

⁶ Ibidem, 47

⁷ J. Custers, S. Drummen, S. Kusters en F. Roebroeks, *Sint Geertruid 1939-1945. Dorpsleven tijdens de Wereldbrand* (Maastricht 1994) 37-39

een aantal plaatsen stellingen ingericht, uitgerust met lichte mitrailleurs en versperringsmiddelen. Onder andere bij Margraten en Schilberg waren zulke stellingen aanwezig.⁸

De weg van Vaals, door Margraten, naar Maastricht was een zogenaamde *Rollbahn* voor de Duitse 4e *Panzerdivision*. Zij moesten in het Duitse aanvalsplan zo snel mogelijk de Maas oversteken. Deze divisie had voorrang op de tragere infanterie die links en rechts van deze eenheid opereerden. Eén van deze, de 269e *Infanteriedivision*, moest via Mechelen en Reijmerstok oprukken naar Eijsden.⁹

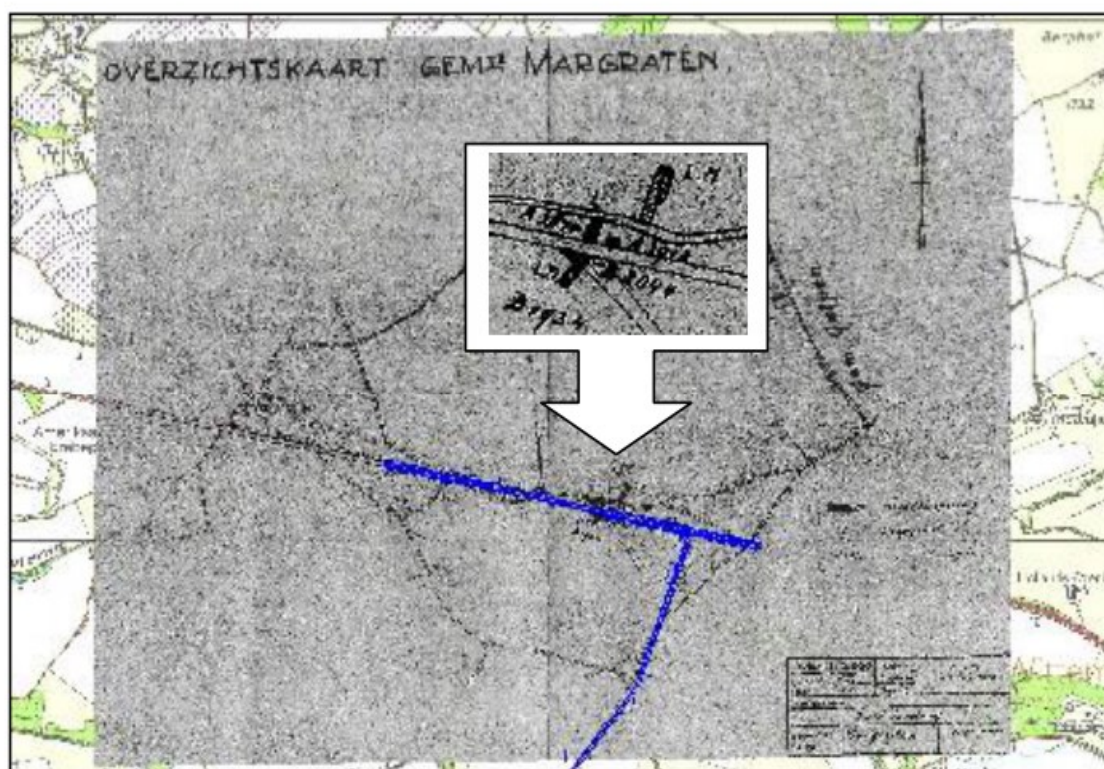

Fig.4 Stellingenkaart Nederlandse leger posities 1940 Margraten. Inzet: uitvergroting ingetekende stellingen met o.a. bewapeningsaanduiding: LM: lichte mitrailleur. De stellingenkaart is gepositioneerd op hedendaags kaartmateriaal.

Bron: Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag, Collectie Stellingen 1940, Toegang 405, inv. nr. 8

Legenda:

== Beheerlijnen wegtracé

In de ochtend van de 10e mei 1940 overschreden de Duitse eenheden de Nederlandse grens. Omstreeks 4.30 uur zag de Nederlandse Sectie te Slenaken en Reijmerstok zich genoodzaakt om terug te trekken. Een groot aantal pantserwagens was hun posities genaderd. Uiteindelijk werden zij na een korte schermutseling gevangengenomen.¹⁰

⁸ Zie figuren 4 en 5.

⁹ *De krijgsvaerichten in Zuid-Limburg Mei 1940*. De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II, Hoofddeel III ('s Gravenhage 1952) 9

¹⁰ Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag, Gevechtsverslagen- en rapporten mei 1940, Toegang 409, inv.nr. 471034 en *De krijgsvaerichten in Zuid-Limburg Mei 1940*, 33

Een aantal andere grenseenheden kreeg het bevel om van de grensposities terug te vallen op de stelling bij Margraten. Auto's beladen met reservemunitie werden naar deze positie gestuurd. Terugtrekkende Nederlandse soldaten werden rond 8.00 uur bij deze stellingen door de reeds gearriveerde Duitsers gevangengenomen.¹¹

Fig.5 Stellingenkaart Nederlandse leger posities 1940 Hoogcruts-Schilberg. De stellingenkaart is gepositioneerd op hedendaags kaartmateriaal.
Bron: Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Den Haag, Collectie Stellingen 1940, Toegang 405, inv. nr. 10

Legenda:

Beheerlijnen wegtracé

Resumerend kan gesteld worden dat er zich in en nabij het onderzoeksgebied stellingen hebben bevonden van het Nederlandse leger.

¹¹ NIMH, Mei 1940, Toegang 409, inv.nr, 471013

2.1.2 De luchtoorlog tussen mei 1940 en mei 1945

Tussen juli 1940 en juni 1944 was het westfront in de Tweede Wereldoorlog voornamelijk een oorlog in de lucht. Hieronder is een overzicht opgenomen van de (lucht)oorlogshandelingen die mogelijk in de omgeving van het onderzoeksgebied hebben plaatsgevonden.

1 september 1940	Melding bominslag grondgebied Gemeente Margraten. ¹²
10 januari 1941	Bombardement nabij Groot Welsden-Margraten. Er is sprake van een viertal brisantbommen, o.a. inslagen in boomgaarden bij de Kerkesteeg en de Wammersweg. ¹³
16 juni 1941	Bominslagen nabij pand Sprinkstraat 32 en Rijksweg 48 te Margraten. Er is sprake van twee ontplofte brandbommen. ¹⁴
5/6 augustus 1941	Er stort een vliegtuig neer bij De Planck. ¹⁵
7/8 november 1941	Bombardement op Welsden, Margraten. ¹⁶
27 november 1941	Bominslag op de boerderij genaamd Heesdal onder Gulpen. ¹⁷
23 december 1941	Bominslag gemeld nabij Groot Welsden, vermoedelijk gevallen in de avond van 23 december 1941. ¹⁸
14 februari 1942	Bombardement nabij Gulpen, ongeveer 50 meter ten noorden van de weg Ingber – Scheulder. Aldaar zijn 5 kraters waargenomen. Geconstateerd werd dat er geen aanwijzingen zijn die duiden op blindgangers, tijdbommen of brandbommen. ¹⁹
31 juli/1 augustus 1942	Bombardement op Margraten. Getroffen werd Eckelrade en Bruisterbos en bombardement op Gulpen. Getroffen werd Reijmerstok en Terlinden. ²⁰ Een Wellington IC stort neer bij Bemelen. ²¹
15/16 augustus 1942	Bombardement op Margraten. Circa 100 brandbommen afgeworpen op een perceel bouwland in de Papehei . Een tiental blindgangers werden

¹² Meldingsbericht van de burgemeester van Margraten aan de Rijksinspectie luchtbescherming 1 september 1940, Gemeentearchief Margraten (GAM), Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110

¹³ Rapport inzake bominslag 10 januari 1941, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110

¹⁴ Proces Verbaal Politie Margraten betreffende gevallen brandbommen en strooibiljetten, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110. Zie bijlage 1 voor het desbetreffende document.

¹⁵ Custers, e.a., *Sint Geertruid 1939-1945*, 119

¹⁶ T. Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen in de periode 10 mei 1940 – 5 mei 1945 (z.p. 2003) 490

¹⁷ Proces Verbaal relaterende een gedaan onderzoek inzake een op 27 november 1941 te Gulpen hebbende luchtaanval, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst.

¹⁸ Proces Verbaal inzake gevallen brisantbom te Margraten, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110.

¹⁹ Proces-Verbaal betreffende een onderzoek inzake een op 14 februari 1942 te Gulpen plaats gehad hebbende luchtaanval, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst. Zie bijlage 2 voor het desbetreffende document.

²⁰ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1190 en Custers, e.a., *Sint Geertruid 1939-1945*, 120. Opmerking ECG: meldingen staan mogelijk in verband met het neerkomen van brandbommen nabij Cadier en Keer, zie: *Keer 50 jaar bevrijd* Roosen ea. Ed., Speciale editie van "Ut Wiet Klief", 11^e jaargang, nr. 3 (Cadier en Keer, 1994) 1853

²¹ Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog Verliesregister 1939-1945, het jaar 1942, samengesteld door de Studiegroep Luchtoorlog (SGLO), 2008, Nederlands Instituut voor Militaire Historie te Den Haag (NIMH) 60 en 1940-1945 Een klein dorp in een grote oorlog. Stichting Heemkunde Bemelen (z.p. 2004) 52-57

	geruimd. ²²
8/9 april 1943	Melding bombardement; tussen Schei en Terlinden zijn door overvliegende vliegtuigen bommen afgeworpen, 2 brisantbommen, die ontploft zijn, circa 12 fosforrubberbommen, waarvan 4 niet ontploft, circa 300 brandbommen. Deze zijn alle gevallen in het open veld, bouw- en weiland. ²³ Brandbommen afgeworpen in een weiland rond het Branderbosch nabij Slenaken. 3 blindgangers aangetroffen. ²⁴
12/13 februari 1944	Bombardement op Margraten. Getroffen werd Bruisterbosch en Banholt. ²⁵
2 maart 1944	Een P-47D-5-RE Thunderbolt LM- met nummer 42.8676 E5- van het 62nd Fighter Squadron van de 56th Fighter Group stort om 14.00 uur neer te Heijenrath (volgnummer T-3487). ²⁶ Noodlanding van een Duits jachtvliegtuig Me 109 op de Wetselsheide (veld) tussen Hoogcruts en Reijmerstock. ²⁷
16 maart 1944	Noodlanding van en Duits jachtvliegtuig in Hoogcruts (veld Wetselsheide). ²⁸
29/30 maart 1944	Bombardement op Margraten. Getroffen werd Bruisterbos. ²⁹
9 april 1944	Een Messerschmitt Bf 110G-4 met Werknummer 740225 van het II./NJG 5 stort neer te Noorbeek. ³⁰
23 april 1944	Omstreeks 01.00 stort een Halifax III neer in en nabij het Wagelse bos te Gulpen. ³¹
27/28 april 1944	Bombardement op Margraten. Getroffen werd een weiland La Croix (Senden) in Bruisterbos. ³²
28 april 1944	Melding van bominslagen in weilanden nabij de Sprinkstraat. Vermoedelijk zijn er vijf bommen gevallen die alle ontploft zijn. ³³ Crash van een Geallieerd vliegtuig op een weiland nabij de Planck. Hierbij

²² Meldingen inslag van brandbommen op 16 augustus 1942, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110.

²³ Proces Verbaal 9 april 1943 gemeente Noorbeek, GAM, Archief Gemeente Noorbeek 1945-1981, archiefnummer 651, Luchtbescherming rapporten. Zie bijlage 3 voor het desbetreffende document.

²⁴ Proces-Verbaal ter zake vinden in bewaringneming van 3 onontbrande brandbommen 14 april 1943, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505. Zie bijlage 4 voor het desbetreffende document.

²⁵ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1884

²⁶ Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog Verliesregister 1939-1945, het jaar 1944, SGLO, NIMH, 99

²⁷ Rapport 4 maart 1944, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505. Zie bijlage 5 voor het desbetreffende document.

²⁸ Rapport 16 maart 1944 burgemeester van Slenaken, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a, Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505.

²⁹ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1953

³⁰ Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog, Verliesregister 1939-1945 het jaar 1944, SGLO, NIMH, 100

³¹ Proces Verbaal in verband met het neerstorten van een Engels vliegtuig type Halifax, opgemaakt 24 april 1944, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst en Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog, Verliesregister 1939-1945 het jaar 1944, SGLO, NIMH, 102 en R. Pütz, *Duel in de wolken. De lucht oorlog in de gevarendriehoek Roermond-Luik-Aken* (Amsterdam 1994) 150-155

³² Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 1987 en Custers, e.a., *Sint Geertruid 1939-1945*, 124

³³ Proces Verbaal melding bominslag 28 april 1944, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110. Zie bijlage 6.

	werden een aantal stoffelijke overschotten aangetroffen. ³⁴
12/13 mei 1944	Melding crash Duits gevechtsvliegtuig om 0.45 in een boomgaard ca 400 meter ten zuiden van de Rijksweg en circa 200 meter ten oosten van de Bannenderweg. ³⁵ Een Junker Ju 88 C-6 met Werknummer 750922 van het 5./NJG 3 "Udet" verongelukt in de buurt van Hoogcruts op De Knip bij De Rot. ³⁶
22 mei 1944	Bombardement op Slenaken. ³⁷
6 september 1944	Luchtaanval op terugtrekkende Duitsers op de Rijksweg ter hoogte van de huidige Amerikaanse begraafplaats en aan de <i>Sangerij</i> . ³⁸
16 september 1944	Een rapport van het 531 ^{ste} Anti Aircraft Battalion bericht over het neerschieten van FW-190 ter hoogte van het gehucht Scheulder nabij Gulpen. ³⁹
21 oktober 1944	Bominslag Duitse brandbom op een perceel Markt C.101. te Gulpen. ⁴⁰
22 november 1944	V-wapen inslag in het gehucht de Del bij de gemeente Gulpen. ⁴¹
18 december 1944	Een Ju88-S3 stort neer bij het gehucht Gasthuis nabij Margraten. ⁴²
18/19 december 1944	Inslag tweetal bommen aan de oostkant van de Boerderij "De Dreeschen" onder de gemeente Gulpen. ⁴³
1 januari 1945	Een Focke Wulf Fw 190 A-8 met Werknummer 961063 van het 10./JG 11 stort neer bij Margraten. ⁴⁴ Een Focke Wulf Fw 190 A-8 met Werknummer 738271 van het 12./JG 11

³⁴ Rapport 28 april 1944 burgemeester van Slenaken, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a, Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505. Zie bijlage 7 voor het desbetreffende document.

³⁵ Proces Verbaal neergestort vliegtuig 13 mei 1944, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110. Zie bijlage 8 voor het desbetreffende document. Opmerking ECG: het is niet duidelijk of deze melding de JU 88 betreft die dezelfde dag als verongelukt vermeld wordt.

³⁶ Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog, Verliesregister 1939-1945 het jaar 1944, SGLO, NIMH, 103 en S. Kusters en L. Wolters, *Terlinden. Portret van een gehucht* (z.p. 2008) 120

³⁷ Eversteijn, Bombardementen en verongelukte vliegtuigen, 2011

³⁸ M. Kirkels en J. Purnot, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof. Ooggetuigenverhalen over de aanleg van de Amerikaanse begraafplaats in Margraten* (Tilburg 2009) 24, 26 en 96

³⁹ Pütz, *Duel in de wolken*, 168

⁴⁰ Proces Verbaal betreffende een gedaan onderzoek inzake een plaats gehad hebbende brand ontstaan door een afgeworpen Duitse fosforbrandbom op 21 oktober 1944 in de gemeente Gulpen, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst.

⁴¹ Proces-Verbaal relaterende een gedaan onderzoek inzake het neerkomen en exploderen van een vliegbom te Gulpen op 22 november 1944, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst. Zie bijlage 9 voor een deel van het desbetreffende document. Zie tevens: R. Verhoeven, *Oorlog en bevrijding in Gulpen. 1944 september 1994* (z.p. z.j.) 10-11

⁴² Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog, Verliesregister 1939-1945 het jaar 1944, SGLO, NIMH, 122 en Pütz, *Duel in de wolken*, 197 en 1940-1945 *Een klein dorp in een grote oorlog*. Stichting Heemkunde Bemelen, 122-123

⁴³ Rapport betreffende inslag bommen in de nacht van 18/19 december 1944 te Gulpen, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1071, Luchtbeschermingsdienst.

⁴⁴ Vliegtuigcrashes in de Tweede Wereldoorlog, Verliesregister 1939-1945 het jaar 1945, SGLO, NIMH, 127. Opmerking ECG: in het boek van J. Manrho en R. Pütz, *Bodenplatte. The Luftwaffe's last hope. The Attack on Allied Airfields New Year's day 1945* (Crowborough 2004) 281 wordt de locatie omschreven als "near Maastricht".

	stort neer bij Margraten. ⁴⁵ Een Focke Wulf Fw 190 F-8 Gelbe 14 met Werknummer 933433 van het 8./SG 4 stort neer bij Slenaken. ⁴⁶
30 januari 1945	Een Junker Ju 88 van het NJG 2 stort neer te Margraten. ⁴⁷
7 februari 1945	Een Mosquito Mk FB VI NT176 VI- van het No. 169 squadron stort neer tussen Terlinden en Hoogcruts op en stukje tuin van Offermans. ⁴⁸
1945	Inslag V-1 tussen Terlinden en Terhorst op het Gillesveld. ⁴⁹

Ter verdediging van het luchtruim werd door de Duitsers luchtafweergeschut ingezet. Aan het Honthemmervoetpad stond dit geschut opgesteld met een aantal zoeklichten. Het geschut werd een keer gebombardeerd door vliegtuigen.⁵⁰

Resumerend kan gesteld worden dat er in het gehanteerde bronnenmateriaal aanwijzingen zijn gevonden van oorlogshandelingen nabij onderzoeksgebied. Met name het bombardement van 8 en 9 april 1943 is te herleiden naar de directe omgeving van het onderzoeksgebied.

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Ibidem, 129 en Pütz, *Duel in de wolken*, 203

⁴⁷ Pütz, *Duel in de wolken*, 251

⁴⁸ Ibidem, 267 en Wolters, *Terlinden. Portret van...*, 120-121

⁴⁹ Wolters, *Terlinden. Portret van...*, 122

⁵⁰ A. Hermesen en red. *Oet de Riestepot., 50 jaar bevrijding Margraten. 1944 13 september 1994.* (Margraten 1994) 8

2.1.3 De Bevrijding in september 1944

Na de invasie in Normandië en de uitbraak uit het bruggenhoofd verliep de Geallieerde opmars tot september 1944 zeer voorspoedig. Gedurende deze maand naderden de Geallieerden de Nederlandse grens. De Duitsers slaagden er niet in om het front te stabiliseren en een permanente verdediging in te richten en waren voortdurend op de terugtocht. Eind augustus waren de bezetters reeds begonnen om op diverse plaatsen versterkingen aan te leggen om de vijandelijke eenheden af te stoppen of de opmars te vertragen. In diverse Limburgse dorpen moesten delen van de lokale bevolking zich melden om mee te helpen om verdedigingslinies aan te leggen. Onder andere bij Scheulder en Wijlre werden loopgraven uit gegraven. Het lag in de bedoeling van de Duitsers om langs de Geul een permanente linie in te richten.

Op 12 september trekken de Amerikanen delen van Limburg binnen. Via Mheer en Noorbeek gingen ze o.a. richting Terlinden om daar de provinciale weg af te snijden. Verder rukt men op richting Banholt.

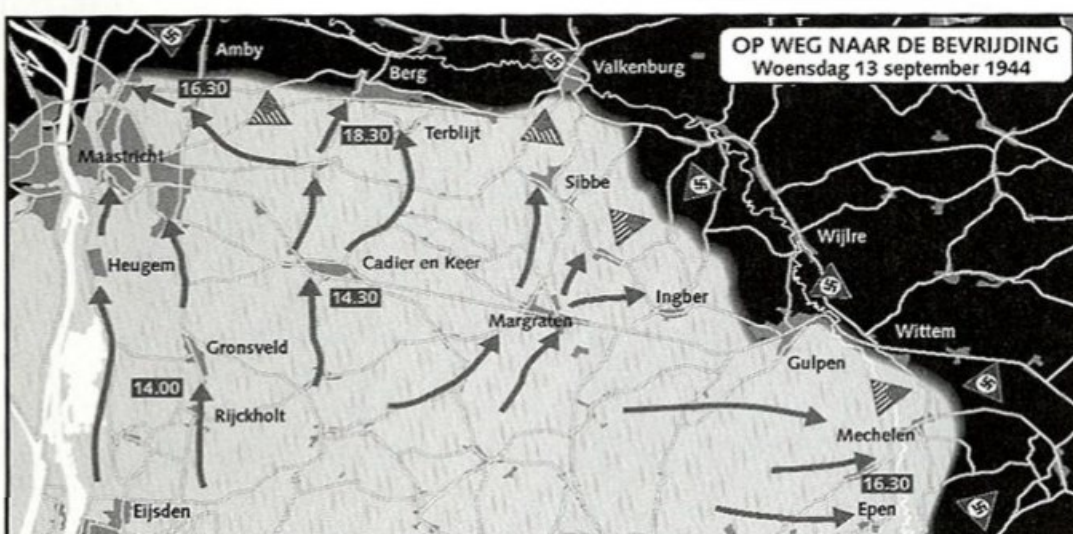
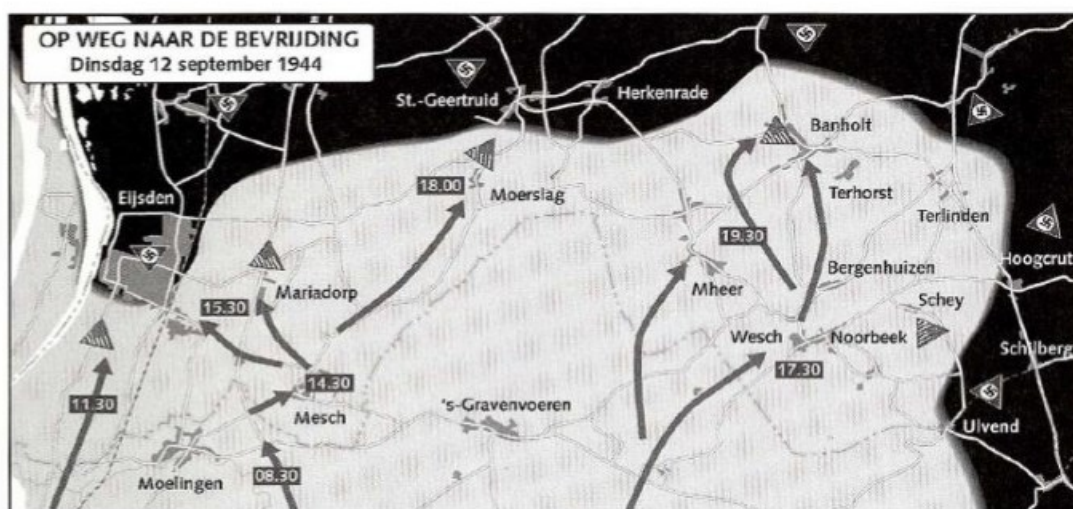

Fig.6 Een tweetal globale overzichtskarten van de Amerikaanse opmars op 12 en 13 september 1944. Bron: G. Gerritsen en H. Langenberg, *Heuveland bevrijd. Verhalen over bezetting en bevrijding van het Heuveland* (Voerendaal z.j.) 8 en 12

Schilberg

Bij het opruimen van een aantal ondermijnde versperringen die de terugtrekkende Duitsers in Schilberg hadden achtergelaten om de Geallieerde opmars te belemmeren, sneuvelde diezelfde dag een inwoner.⁵¹ Schilberg en Hoogcruts zouden uiteindelijk bevrijd worden door eenheden van het 125^e bataljon van 113^e Cavalry Group.

Terlinden

Op 12 september 1944 liepen de eerste Amerikanen Terlinden binnen. Vanuit Hoogcruts naderde een Duits pantservoertuig over de provinciale weg, deze schoot al rijdend een huis in brand, om vervolgens zelf door de Geallieerden uitgeschakeld te worden.

Fig.7 Op de achtergrond de op 12 september 1944 in brand geschoten woning aan de Terlinderstraat-Provinciale weg. Bron: L. Wolters, *Terlinden. Portret van een gehucht* (z.p. 2008) 119

Reijmerstok

In de nacht van 12 op 13 september lag Reijmerstok in een soort niemandsland. De Duitsers waren grotendeels vertrokken en de bevrijders waren nog niet gearriveerd. In de loop van ochtend naderden de eerste Geallieerde verkenner het dorp. Een aantal eenheden trok richting Gulpen om de sterkte van de vijand af te tasten. Aan de kleine Hollegracht lag een aantal Duitsers in stelling, deze namen de naderende Amerikanen kortstondig onder vuur om zich hierna terug te trekken.⁵² Rond 4.30 uur werd de toenmalige trambrug bij de Hut opgeblazen.⁵³

⁵¹ G. Gerritsen en H. Langenberg, *Heuvelland bevrijd. Verhalen over bezetting en bevrijding van het Heuvelland* (Voerendaal z.j.) 13-15

⁵² J. Croonen, *Vijftig jaar geleden werd Reijmerstok bevrijd. 1944 september 1994* (z.p. 1994) 10

⁵³ Ibidem, 13

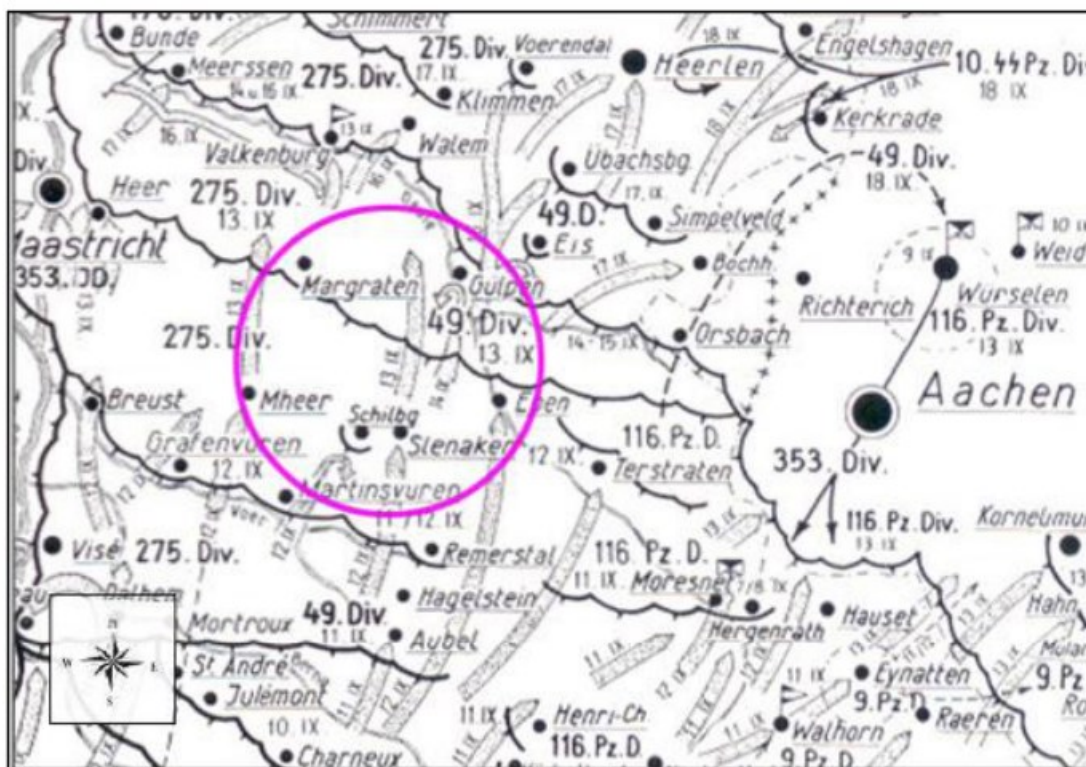

Fig.8 Uitsnede uit een overzichtskaart van het Duitse LXXXI Armeekorps, periode 9 september 1944 tot 20 september 1944. Een aantal fases in de terugtocht zijn aangegeven. Kleurbewerking door ECG, het onderzoeksgebied is zeer globaal aangegeven.
Bron: <http://www.olderhickory30th.com/Maps.htm>

Legenda:

 Onderzoeksgebied

Margraten

Het was van belang voor de Duitsers om de Rijksweg zo lang mogelijk in bezit te hebben, zodat de terugtrekkende eenheden vanaf de Maas een onbelemmerde doortocht richting Aken hadden. Er werden langs de Rijksweg stellingen ingericht om de opmars te vertragen. Op 12 september arriveerden er Duitse eenheden in Margraten die zich begonnen voor te bereiden op de verdediging. Versperringen werden opgericht en onder andere ten zuiden van de Dobbelssteinhoeve groef men zich in. Aan de achterzijde van de huidige Amerikaanse begraafplaats begon men eveneens met de aanleg van een lijn met schuttersputten. Aan de oostelijke zijde van Margraten was de T-splitsing van de Provinciale weg richting De Planck met de Rijksweg een belangrijk punt. Rond de brug over de voormalige trambaan hadden de Duitsers een verdelingslijn ingericht. Hier en in het Vosbos waren 20mm kanonnen opgesteld en er was (hoogstwaarschijnlijk) een commandopost op de Vruchtenhof gevestigd. Nabij de Holstraat richting Scheulder, plaatselijk bekend als 'Op den Doef' en 'Aan de Fremme' werden wederom schuttersputten aangelegd en bemand met soldaten.⁵⁴

⁵⁴ Hermsen red., *50 jaar bevrijding Margraten*, 8-11

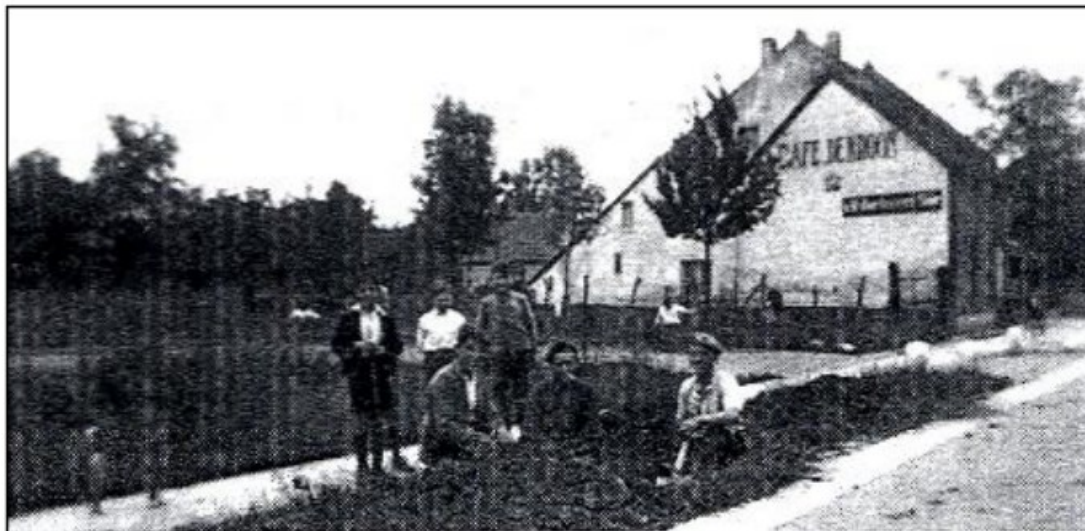

Fig.9 Vluchtgaten graven langs de Rijksweg bij Cafe de Kroon in Margraten.
Bron: *Limburg – Margraten 1940-1945. Achtergronden bij tentoonstelling 60 jaar bevrijding van Margraten.*
Gemeente Margraten en samenwerkende Heemkunde organisatie Margraten (SOHM) (Maastricht 2004) 21

Na een kortstondig vuurgevecht passeerden de Amerikanen, die oprukten vanuit Banholt, de Duitse verdediging. Zij zetten hun opmars dwars door Margraten voort richting Sibbe. Tussen Groot-Welsden en Sibbe vonden schermutselingen plaats. Kortstondig kwam Margraten onder Duits artillerievuur te liggen. Tussen Margraten en Sibbe kwam de Geallieerde opmars die dag tot een einde.⁵⁵

On September 13, at 0800, the 1st Battalion in column of companies moved forward from Banholt and the 3rd Battalion on the right with two companies abreast moved forward from Terlinden. The 2nd Battalion, in Regimental reserve remained near Astenbroeck.

Reijmerstok was occupied by the 3rd Battalion at 0935. At 0950 the 1st Battalion was held up by enemy fire from Termaar and at 1010 a platoon of tanks was sent to help them. At 1035 "G" Company was moving around to left flank of the 1st Battalion toward Honten and at 1135 "B" Company took Termaar. Friendly artillery fire then held up the 1st Battalion for a short time but by 1220 the artillery had lifted and the 1st Battalion passed through Margraten.

At 1136 the 3rd Battalion was meeting considerable small arms fire from the vicinity of the railroad cut near Vosbosch and although enemy was reported seen by 1st Battalion pulling out from in front of the 3rd Battalion, 20 mm and continued small arms fire necessitated sending tanks at 1345. By 1414 "A" Company was on the edge of Ingber and "L" Company with "I" Company on its right were to attack the town from the west. Although the bridge was out where the road from Terlinden crossed the railroad, "L" Company reached the main East-West road at 1445 and by 1515 resistance was described as light.

Fig.10 Uitsnede: After Action report 119th Infantry Regiment from the 30th Infantry Division. 1 oktober 1944

Het verslag beschrijft de opmars van het 1ste en 3e Bataljon bij Reijmerstok, Ter Maar en Margraten.
Bron: <http://www.oldhickory30th.com/reports.htm>

⁵⁵ Ibidem

Gevechten bij de trambaan

Zoals eerder vermeld werd de brug over de trambaan vernield en lagen er Duitsers in het voormalige tracé. De vanuit Reijmerstok naderende Amerikanen werden vanuit het Vosbosch onder vuur genomen. Om de Duitse verdediging te breken werd de steun van tanks ingeroepen, de boerderij de Vruchtenhof kreeg hierbij een aantal treffers in de achtergevel. Uiteindelijk werd de Rijksweg bereikt.⁵⁶

Om de opgeblazen brug te omzeilen reden de Amerikaanse tanks dwars door het veld naar de Vruchtenhof. Kort daarna werd deze route verstevigd met spoorbielzen. De Duitsers die gevangen waren genomen, werden ondergebracht in een schuur boven in Termaar en in de oude veiling aan de Rijksweg.

Het Amerikaanse 125^e bataljon van de 113^e Cavalry Group zuiverde het gebied ten zuiden van de weg Maastricht-Vaals in oostelijke richting, bij deze actie werden Slenaken, Heijenrade, Epen en Mechelen bevrijd.⁵⁷

Resumerend kan gesteld worden dat er in het gehanteerde bronnenmateriaal aanwijzingen zijn gevonden van oorlogshandelingen die naar het onderzoeksgebied te herleiden zijn. Met name het vernielen van de brug en de gevechten rond de voormalige trambaan. Tevens is er een gebouw dat gelegen is aan de Rijksweg N278 beschoten (de Vruchtenhof).

⁵⁶ Ibidem, 13-14

⁵⁷ M. Baetsen-Vanmeulebrouk ed., *Oorlogsherinneringen. Schin op Geul mobilisatie – bezetting – bevrijding 1939-1945* (Grevenbricht 1994) 110

2.1.4 Achter het front: september 1944 tot maart 1945

Nadat zuid-Limburg in de loop van september 1944 bevrijd was, maakten de Amerikanen zich op om hun eerste grote Duitse stad, Aken, te veroveren. Begin oktober begon de slag om deze stad. In het achterland werden grote voorraden aangelegd van brandstof, munitie en *spare parts* om het offensief logistiek te kunnen ondersteunen.

Omdat het aantal Maasovergangen beperkt was, waren de meeste opslagplaatsen ten oosten van deze rivier gesitueerd. Zuid-Limburg was een klein gebied met een te klein aantal verharde terreinen. Dumps in de velden zakten steeds verder in de modder weg en de constante aan- en afvoer bracht deze modder op de openbare weg. Bijna alle grote wegen hadden links en rechts brede fietspaden. Op deze paden opgeslagen materiaal en munitie kon bereikt worden zonder dat trucks de verharde weg hoefden te verlaten. Een munitiedump kon daarom soms kilometers lang zijn.⁵⁸

Fig.11 Voorbeeld foto munitiedump op een fietspad. De locatie van de opname is onbekend.
Bron: H. Heltzel, *Bevrijding oostelijke mijnstreek. Het Amerikaanse leger aan het werk rondom de bevrijding van Hoensbroek en omstreken*. Historische Reeks Parkstad Limburg 3 (Voerendaal 2004) 180

Een deel van Amerikaanse voorraden was bij elkaar gebracht langs de Provinciale weg. Van Hoogcruts naar Terlinden stonden tienduizenden jerrycans benzine opgestapeld in piramides. Van de Dorpsstraat tot voorbij de Brede Hoolstraat lagen dozen met voedsel. Het deel tot aan de weg naar Termaar stond vol met kisten munitie. Een dergelijk kwetsbare voorraad werd streng bewaakt en op diverse plaatsen stond afweergeschut opgesteld om vijandelijke vliegtuigen uit de buurt te houden.⁵⁹

⁵⁸ H. Heltzel, *Bevrijding oostelijke mijnstreek. Het Amerikaanse leger aan het werk rondom de bevrijding van Hoensbroek en omstreken*. Historische Reeks Parkstad Limburg 3 (Voerendaal 2004) 180

⁵⁹ Croonen, *Vijftig jaar geleden werd Reijmerstok bevrijd*, 19 en Wolters, *Terlinden. Portret van...*, 119

Rond Gulpen ontstond eveneens een arsenaal aan wapens, brandstof en andere bevoorrading.⁶⁰
Op de fietspaden langs de weg naar Vaals stonden veel kisten met munitie, zoveel dat fietsen daar onmogelijk was.⁶¹ Naast de Rijksweg in Margraten, van het begin van het dorp (Dobbelsteijnhoeve) tot aan het einde (Vruchtenhof), stond het vol met jerrycans en munitie.⁶²

GEMEENTE MARGRATEN	
TELEFOON 200 - K 4458. POSTREKENING 69442	
Nr	
ONDERWERP	schade rapport. Aan Burgemeester en Wethouders der gemeente,
BERICHT OP SCHRIJVEN VAN	M A R G R A T E N .
BIJLAGE	1 tekening. MARGRATEN, 10 Maart 1948.
Edelachtbare Heren,	
Hierbij doen wij U toekomen een rapport betreffende geleden oorlogsschade aan het wegnnet van de gemeente Margraten, alsmede een begroting van kosten voor het herstel van deze schade. Wij delen U hieromtrent het volgende mede: Toen in de maand September 1944 de gemeente Margraten door de Geallieerde legers bevrijd werd en de inneming van Aken nog moest plaats hebben werd de gemeente Margraten enige dagen hierna een frontplaats, direct gelegen achter het front. Het gevolg hiervan was, dat stoottroepen met zwaar oorlogsmateriaal - zoals tankpantsewagens, rode-kruiskeuken, munitieopslag enz. enz. - in de kelen in de gemeente liggende gehuchten moesten worden geherbergd. De beschikbare huizen werden gebruikt voor inkwartiering van afgeleide en voor aflossing benodigde troepen. De boomgaarden door geheel de gemeente werden gebruikt als gecamoufleerde parkeerplaatsen voor tanks en overig roblend materiaal, terwijl nagenoeg alle bermen van de wegen werden benut als opslagplaatsen van munitie. Bovendien werd in de gemeente een militair verkhoer aangelegd alsmede een werkplaats en bruggendepot voor het front. In de gehuchten Groot Welsden en 't Roeth waren wisselend standplaatsen voor tanks ingericht. De toegangsweg door Termaar van de Rijksweg naar de Prov.-weg Margraten-La Planck werd in December 1944 zeer druk door tanks bereiden omreden vele troepen langs deze weg naar het Ardennenfront werden vervoerd omdat het viaduct door de Duitse Militairen was opgeblazen en doende van Rijksweg en Prov. weg geen gebruik kon worden gemaakt. Zoals U weet was najaar 1944 en winter 1945 zeer nat, hetgeen tot gevolg had dat nagenoeg alle wegen in deze gemeente in een modderpoel werden herschapen, mede door het vervoer van het zware verkeer waarop de wegen niet berekend waren. De genietroepen van het Am. leger kwamen toen met verschillende bulldozers en schoven de modder waartussen zich al of nagenoeg al het verhardingsmateriaal van de wegen bevond van de weg af op de bermen, waarvan intussen de munitie was afgevoerd. Op sommige punten werd zelfs tot een diepte van 1,50m weggeploegd. Het verdere gedeelte van winter 1944/1945 bleven de wegen in deze onhoudbare toestand. Wel werd hier en daar in zeer diepe gaten, waar zelfs het Amerikaanse legermateriaal niet door kon komen op ondergrondse wijze enig verhardingsmateriaal verwerkt doch overigens bleven de wegen tot April 1945 in deze toestand. Inmiddels was in het bevrijdde gedeelte van het land de D.U.W. opgericht	

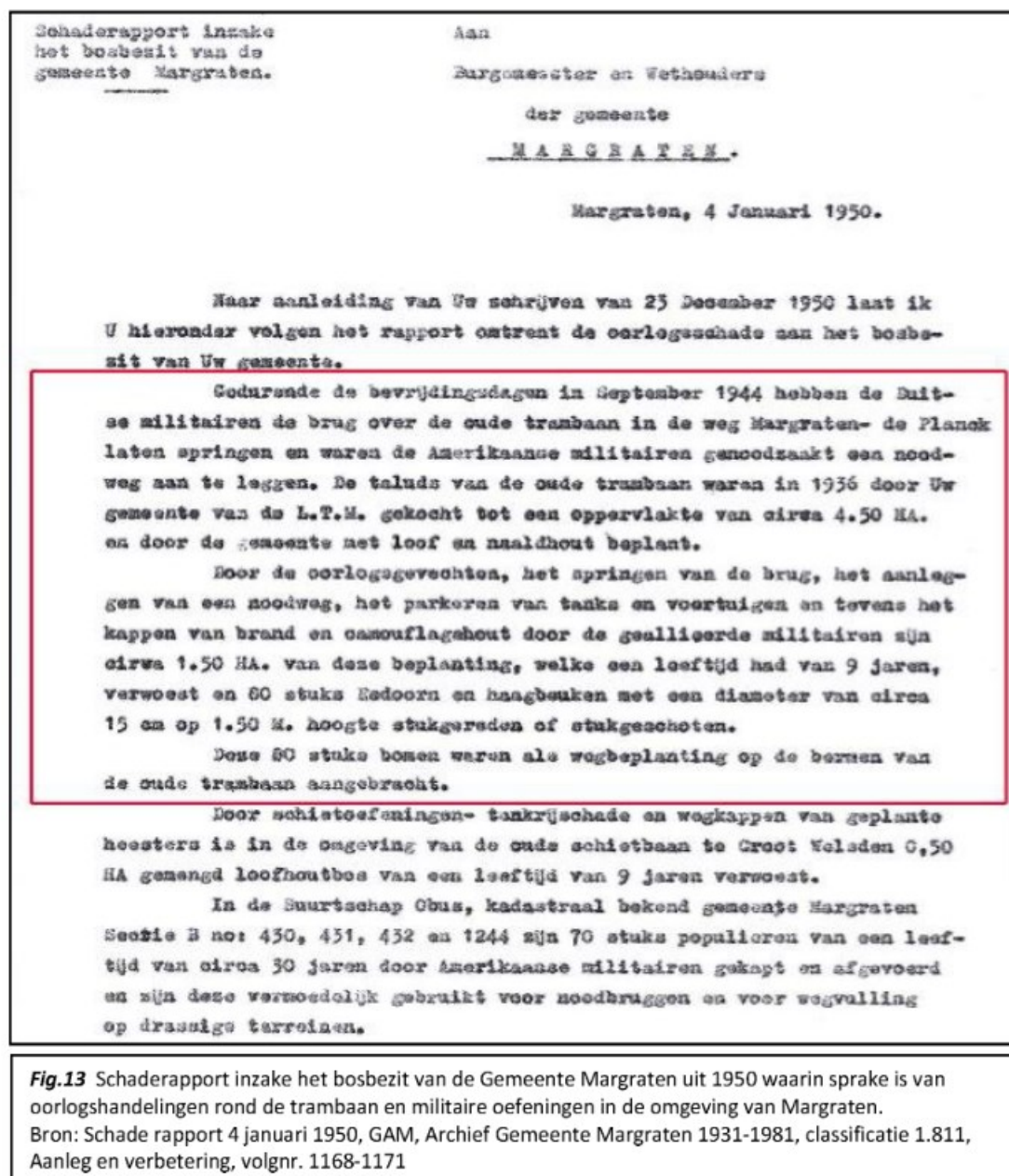
Fig.12 Schade rapport uit 1948 waarin sprake is munitieopslag (en afvoer hiervan) in de bermen en de toestand der wegen (de rode kaders in de figuren zijn aangebracht door ECG).
Bron: Schade rapport 10 maart 1948, GAM, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.811, Aanleg en verbetering, volgnr. 1168-1171

⁶⁰ Verhoeven, *Oorlog en bevrijding in Gulpen*, 7

⁶¹ Hermesen en red. *Oet de Riestepot., 50 jaar bevrijding Margraten*, 28

⁶² Kirkels en Purnot, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof*, 87

In november en december 1944 werd een groot aantal Amerikaanse eenheden gelegerd rondom Margraten voor de zgn. *Rest and Refit*.⁶³ De Amerikanen bouwden hiervoor ondergrondse onderkomens aan de Gulperstraat bij Terlinden en aan de Haagstraat in Reijmerstok.⁶⁴ Het herbergen van de vele soldaten bracht met zich mee dat er in de velden tussen de dorpen oefeningen plaatsvonden.⁶⁵ De kiezelpaden werden beschadigd door de manoeuvrerende tanks.

⁶³ Een voorbeeld van deze legeringen zijn eenheden van de 87th Cavalry recon in Margraten, infanterie eenheden in Banholt en Terlinden, troepen van de US Second Armored division (februari 1945) en het 31ste Tank Battalion van de US 7th Armored Division, rond 23 november 1944 komen zij aan in Termaar, om daar een aantal weken te blijven en te oefenen. Zie oa. *Unit History Reports of the 31st Tank Battalion (7th Armored Division)* <http://www.7tharmddiv.org>

⁶⁴ Croonen, *Vijftig jaar geleden werd Reijmerstok bevrijd*, 19 en Wolters, *Terlinden. Portret van...*, 119

⁶⁵ Custers, e.a., *Sint Geertruid 1939-1945*, 208

Kort na de bevrijding van Margraten begonnen de Amerikanen met de aanleg van het Amerikaanse oorlogskerkhof. Bij zogenaamde *collecting points* achter de frontlinie werden de doden verzameld en getransporteerd naar Margraten. De gesneuvelden moesten doorzocht worden op de aanwezigheid van handgranaten en munitie.⁶⁶

Resumerend kan gesteld worden dat er zich in deze periode op grote schaal munitievoorraden in delen van het onderzoekstracé hebben bevonden.

⁶⁶ Kirkels en Purnot, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof*, 62

2.2 MIJNENVELDEN

Bij het Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht (EOCKL) zijn gegevens opgevraagd over de aanwezigheid van mijnenvelden in en nabij het onderzoeksgebied. Het EOCL heeft middels onderstaand kaartmateriaal laten weten dat er in het onderzoeksgebied geen informatie bekend is die duidt op de aanwezigheid van mijnen.⁶⁷

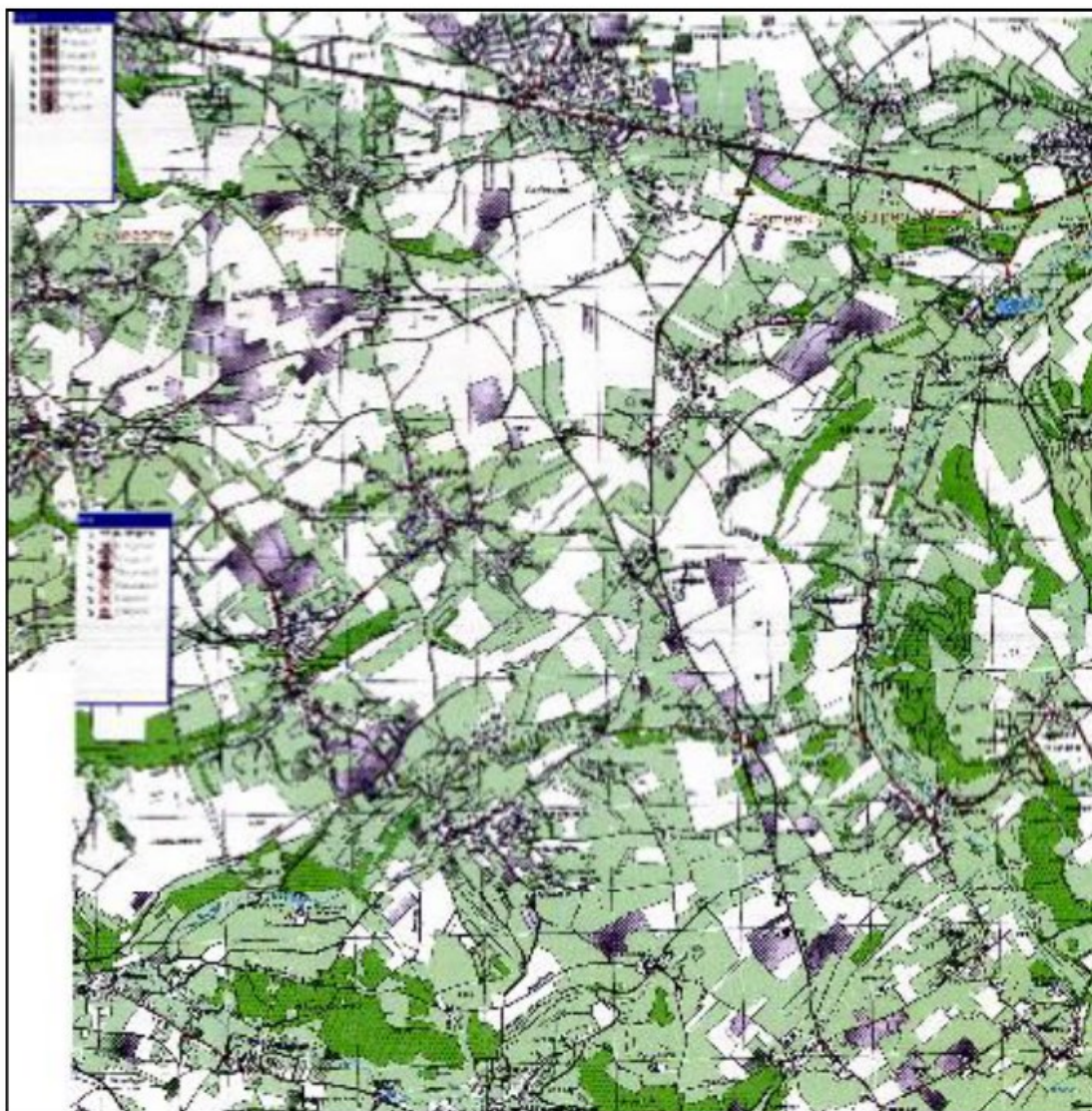

Fig.14 Uitsnede mijnenkaart onderzoeksgebied N278/N598 Margraten - De Planck.
Bron: EOCL Culemborg

Het kapelletje in Terlinden op de hoek van Terlinden met de Voerenstraat raakte tijdens de oorlog beschadigd door het springen van een mijn van de Duitsers.⁶⁸

⁶⁷ Correspondentie ECG-EOCL daterende 18-01-2010

⁶⁸ Wolters, *Terlinden. Portret van...*, 73 en 108

Er zijn bij het EOCL geen gegevens bekend omtrent mijnen velden in het onderzoeksgebied. Desondanks is er in een bron sprake van een gedetoneerde mijn in Terlinden. De locatie van het toenmalige kapelletje waarbij de mijn gedetoneerd is, ligt echter buiten het onderzoeksgebied.

2.3 LUCHTFOTO INTERPRETATIE

Luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog kunnen in een aantal gevallen een zeer bruikbare bron vormen bij het vergaren van informatie voor het opsporen van Conventionele Explosieven.

2.3.1 Doel van de luchtfoto interpretatie

Het primaire doel van de luchtfoto interpretatie is het vaststellen of een gebied zichtbaar betrokken is geweest bij oorlogshandelingen. Met andere woorden: zijn er sporen waarneembaar van kraters, stellingen en andere oorlogsgelateerde handelingen. Ten gevolge van deze constatering kan een inschatting worden gemaakt of er een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van achtergebleven Conventionele Explosieven.

Als er op de foto's sprake is van zichtbare oorlogshandelingen kan men op basis hiervan tot een meer exacte lokalisering van verdachte gebieden komen.

2.3.2 Methodiek

Het interpreteren van luchtfoto's uit de Tweede Wereldoorlog gebeurt op diverse manieren. Eenvoudig gesteld: de foto's worden nauwkeurig mogelijk afgescand op zichtbare verstoringen die mogelijk in verband staan met oorlogshandelingen. Het merendeel van de foto's heeft een minimale overlap van 40%, dit om het zogenaamde stereoscopisch interpreteren mogelijk te maken.

2.3.3 Grenzen en mogelijkheden van luchtfoto interpretatie

Het hanteren van luchtfoto's bij explosievenonderzoek wordt sterk beïnvloed door een aantal kwaliteits- en randvoorwaarden:

- ◊ Beschikbaarheid van luchtfoto's van het gebied;
- ◊ Opnamedata;
- ◊ Beeldkwaliteit;
- ◊ Opnamehoogte (schaal);
- ◊ Beschikbare neveninformatie (bijv. bombardements- en aanvalsdta);
- ◊ Ondersteunende technische mogelijkheden (bijv. analoge of digitale interpretatiesystemen);
- ◊ Ervaring van het uitvoerende personeel met interpreteren/analyseren.

Daarnaast blijft een luchtfoto een momentopname van een situatie die bijvoorbeeld een week, een maand of een jaar later totaal anders zou kunnen zijn. Het is goed denkbaar dat een bomkrater of een loopgraaf op de ene foto wel, maar op een eerdere of latere luchtfoto niet meer zichtbaar is. Tussentijdse herstel- en/of dempwerkzaamheden kunnen een vertekend beeld geven. Bovendien kunnen bijv. jaargetijden, schaduwwerking, wolken, puin, begroeiing en water een belemmerend effect hebben op het onttelen van gegevens aan luchtfotografie.

De luchtfotoarchieven van de Speciale Collecties, Bibliotheek Wageningen UR en het Kadaster te Emmen/Zwolle zijn voor deze interpretatie geraadpleegd, beide archieven beschikten niet over opnames die dateren uit de Tweede Wereldoorlog. Eveneens zijn een aantal buitenlandse luchtfoto archieven

benaderd. Zij beschikten over een klein aantal opnames die het gebied in beeld brachten, zij het merendeel opnames van grote hoogte.

Er zijn binnen deze archiefcollecties 18 foto's van het onderzoeksgebied aangetroffen, respectievelijk van 20 mei 1942, 2 augustus 1944, 9 augustus 1944, 13 januari 1945 en 21 februari 1945.

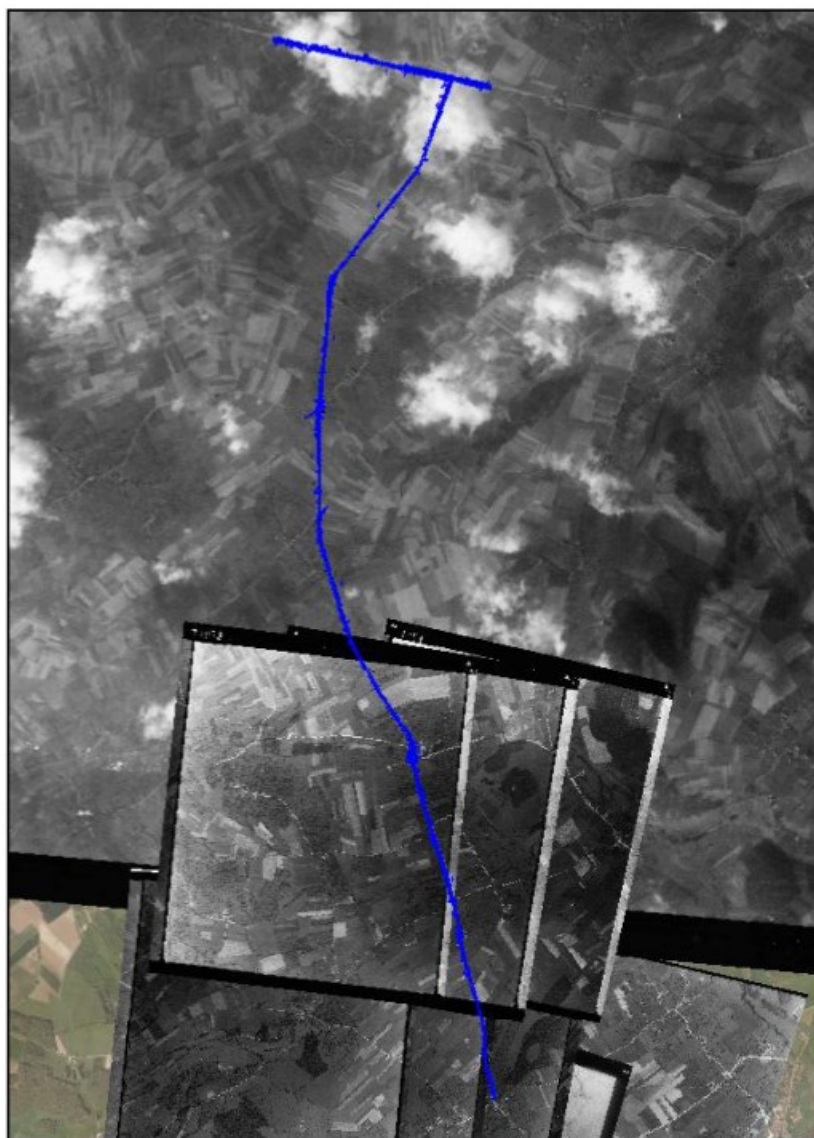

Fig.15

Overzichtscollage
luchtfotodekking
onderzoeksgebied
Margraten – De Planck
N278 - N598

Beheerlijnen wegtraac

Overzicht luchtfoto 20 mei 1942 De Planck

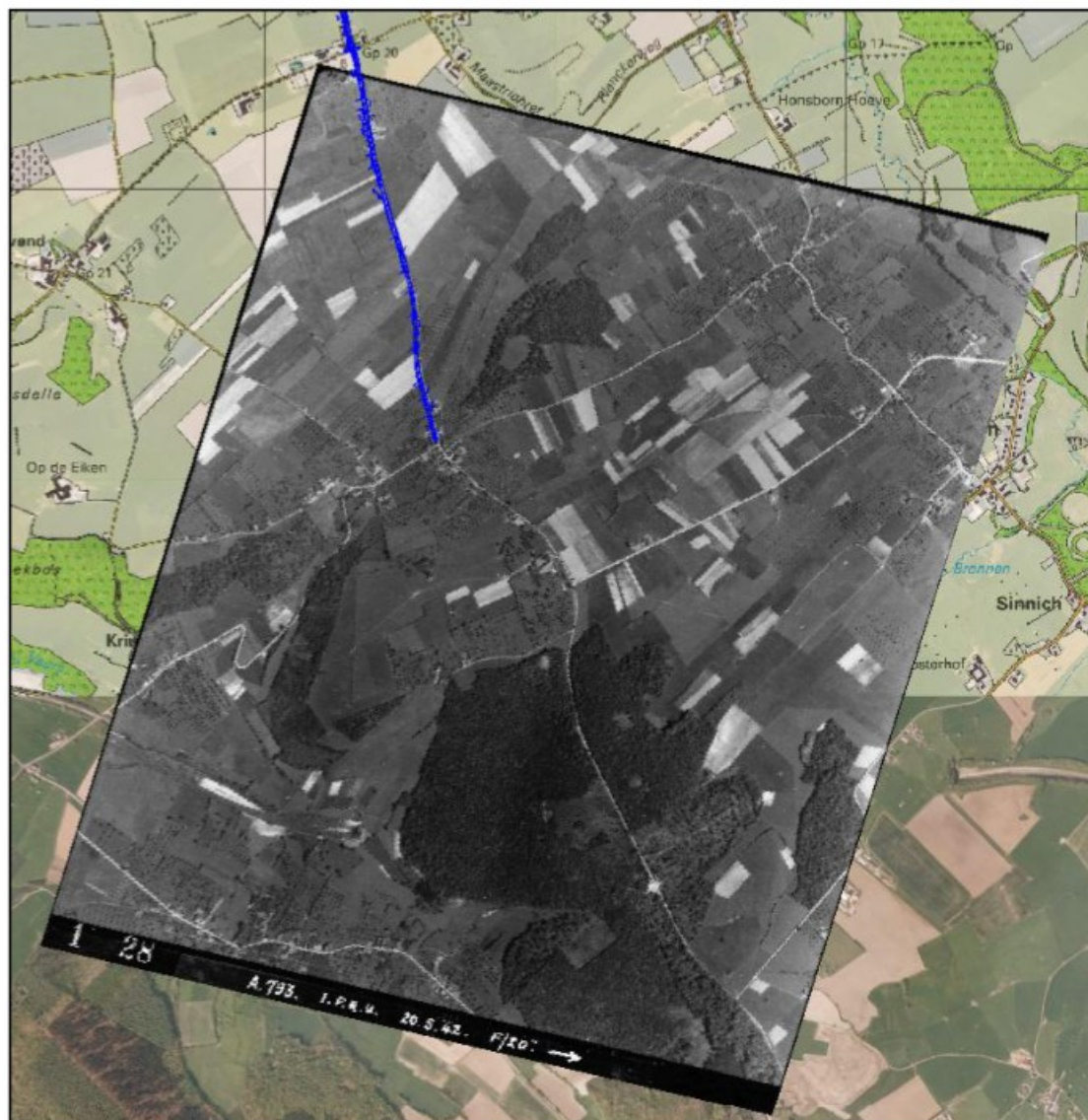

Fig.16

Fotokwaliteit: Redelijk tot goed.

Opmerkingen: Opname dekt alleen zuidelijkste punt van het onderzoeksgebied.

Bron: The Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland (RCAHMS)

Beheerlijnen wegtraject

Overzicht luchtfoto 2 augustus 1944 Margraten – De Planck

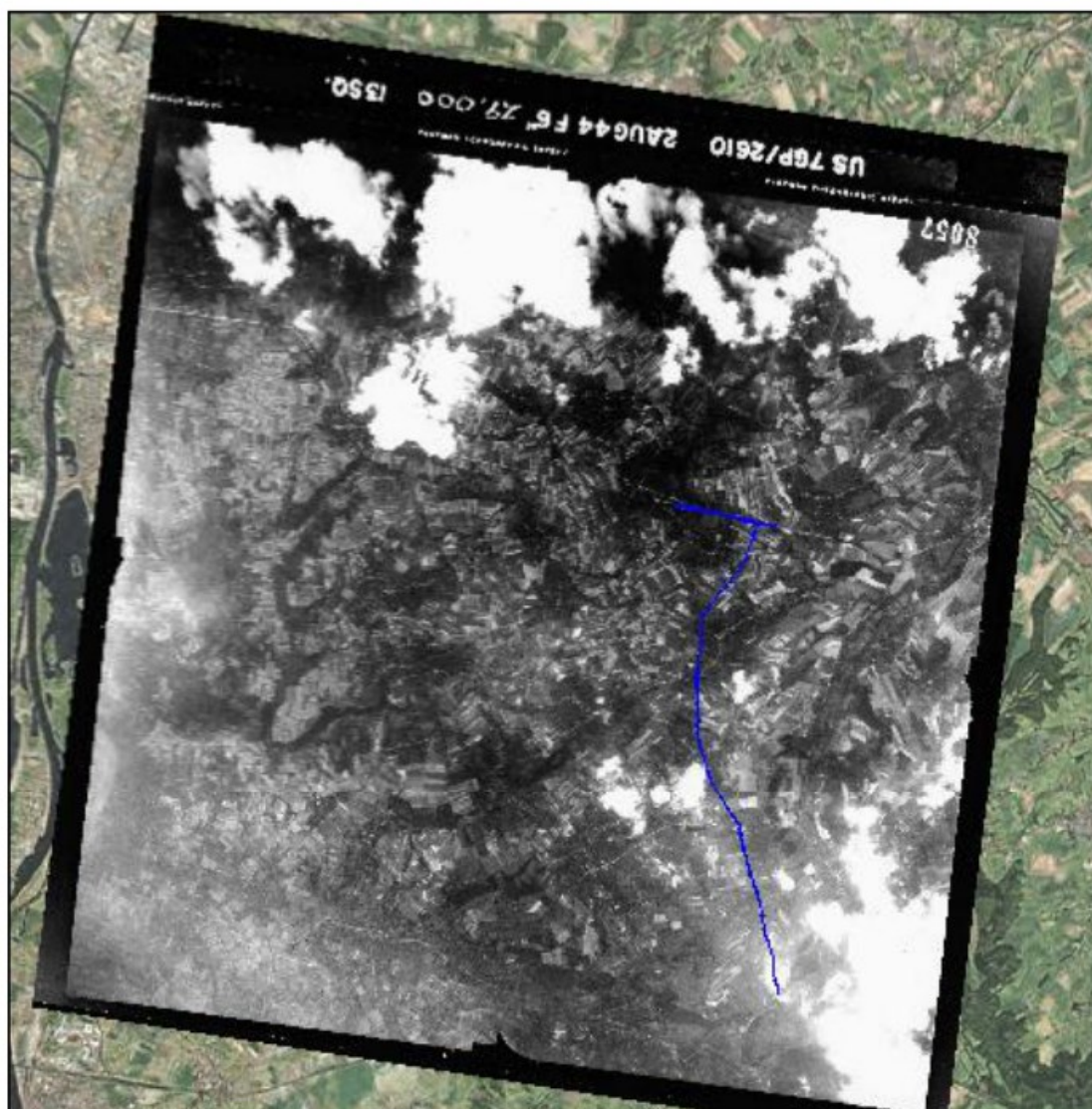

Fig.17

Fotokwaliteit: Redelijk tot goed (bewolking).

Opmerkingen: Opname van grote hoogte, nauwelijks bruikbaar voor interpretatie.

Bron: RCAHMS

Beheerlijnen wegvoerd

Overzichtscollage luchtfoto run 9 augustus 1944 Hoogcruts – De Planck

Fig.18

Fotokwaliteit: Goed.

Opmerkingen: Opnames dekken zuidelijk deel onderzoekstracé Hoogcruts – De Planck. Inslagen zichtbaar aan westzijde van het onderzoekstracé.

Bron: RCAHMS.

Beheerlijnen wegtracé

Uitsnede luchtfoto 9 augustus 1944 Hoogcruts – De Planck

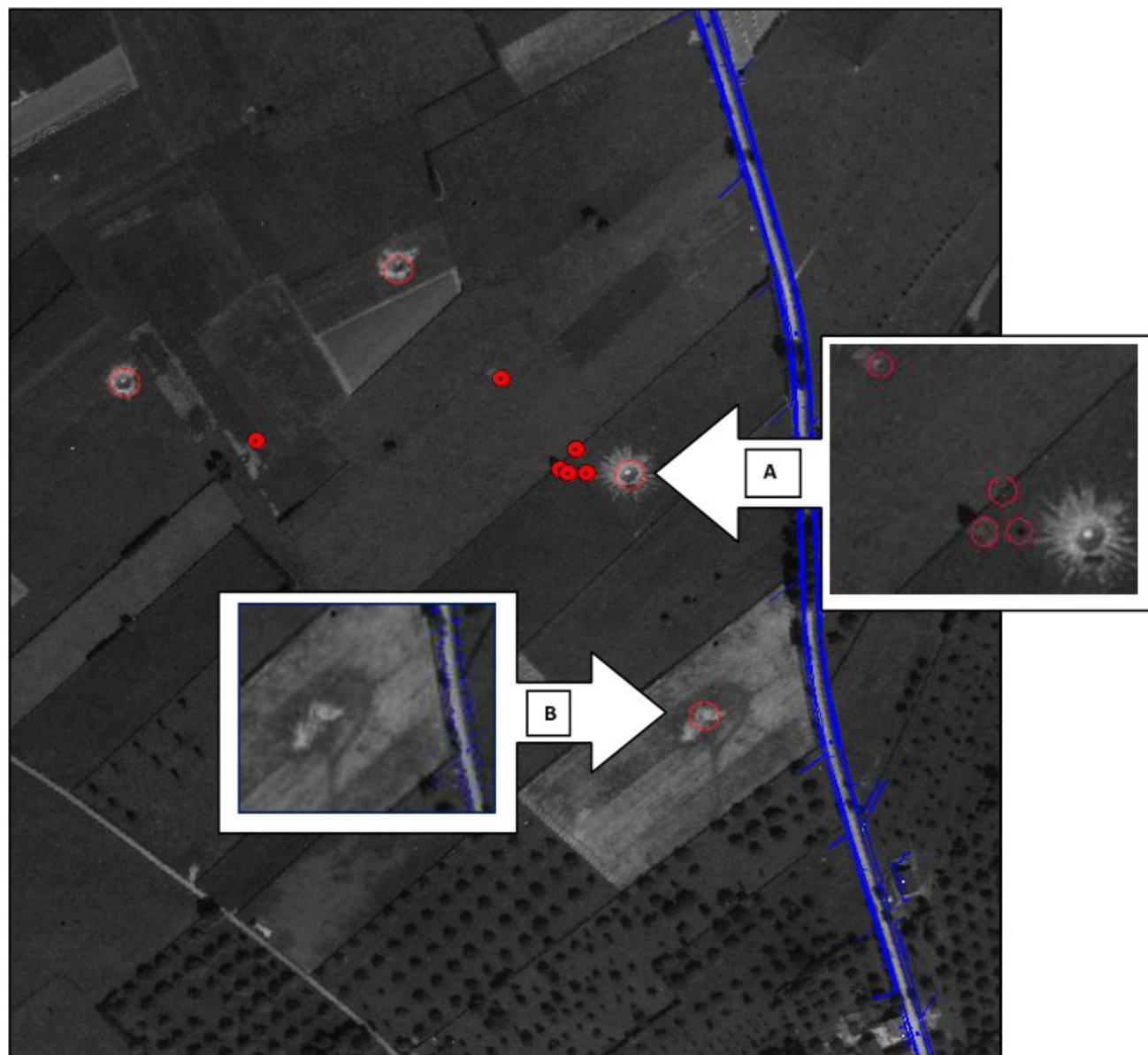

Fig.19

Opmerkingen: Kraters (diameter circa 10 meter) zichtbaar van ingeslagen afwerpmunitie ten westen van het onderzoekstracé. Redenen voor het bombardement (tactisch of noodafwerp zijn onbekend). Mogelijk is er een verband met de meldingen van een neergestort vliegtuig in de nacht van 27 op 28 april 1944. Zie blz.16-17.

Inzet A: Naast een krater bevinden zich mogelijke inslag openingen.

Inzet B: Krater met eromheen bodemverstoringen en sporen van activiteiten (crashlocatie of detonatielocatie blindgangers).

Legenda:

- Mogelijke inslag openingen
- Krater
- Beheerlijnen wegtracé

Overzicht luchtfoto 13 januari 1945 De Planck

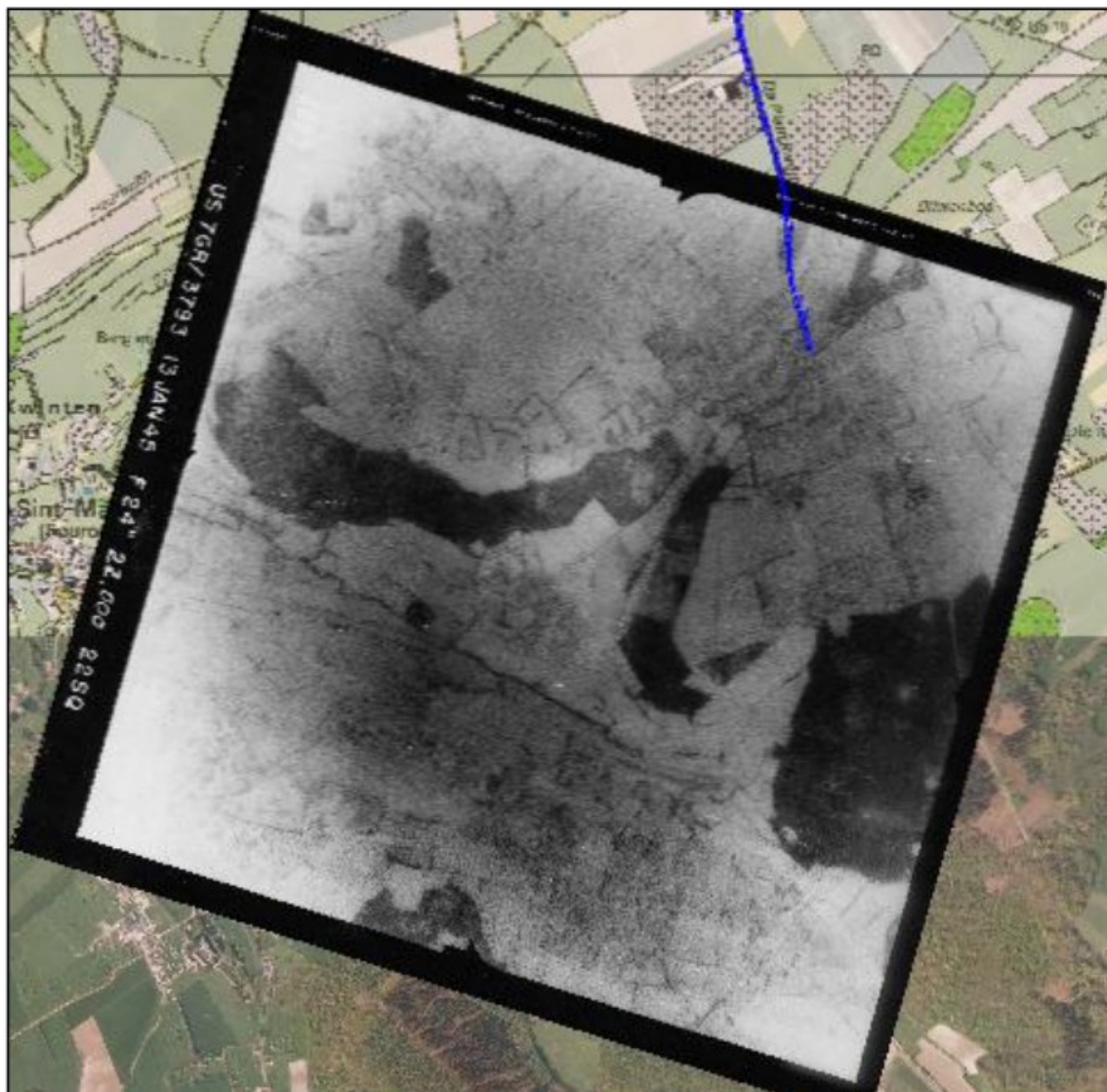

Fig.20

Fotokwaliteit: Matig (kwaliteit en sneeuw)

Opmerkingen: Slechts het zuidelijkste deel van het onderzoeksgebied is in beeld.

Bron: RCAHMS.

Beheerlijnen wegtraac

Overzichtscollage luchtfoto run 21 februari 1945 Margraten - Hoogcruts

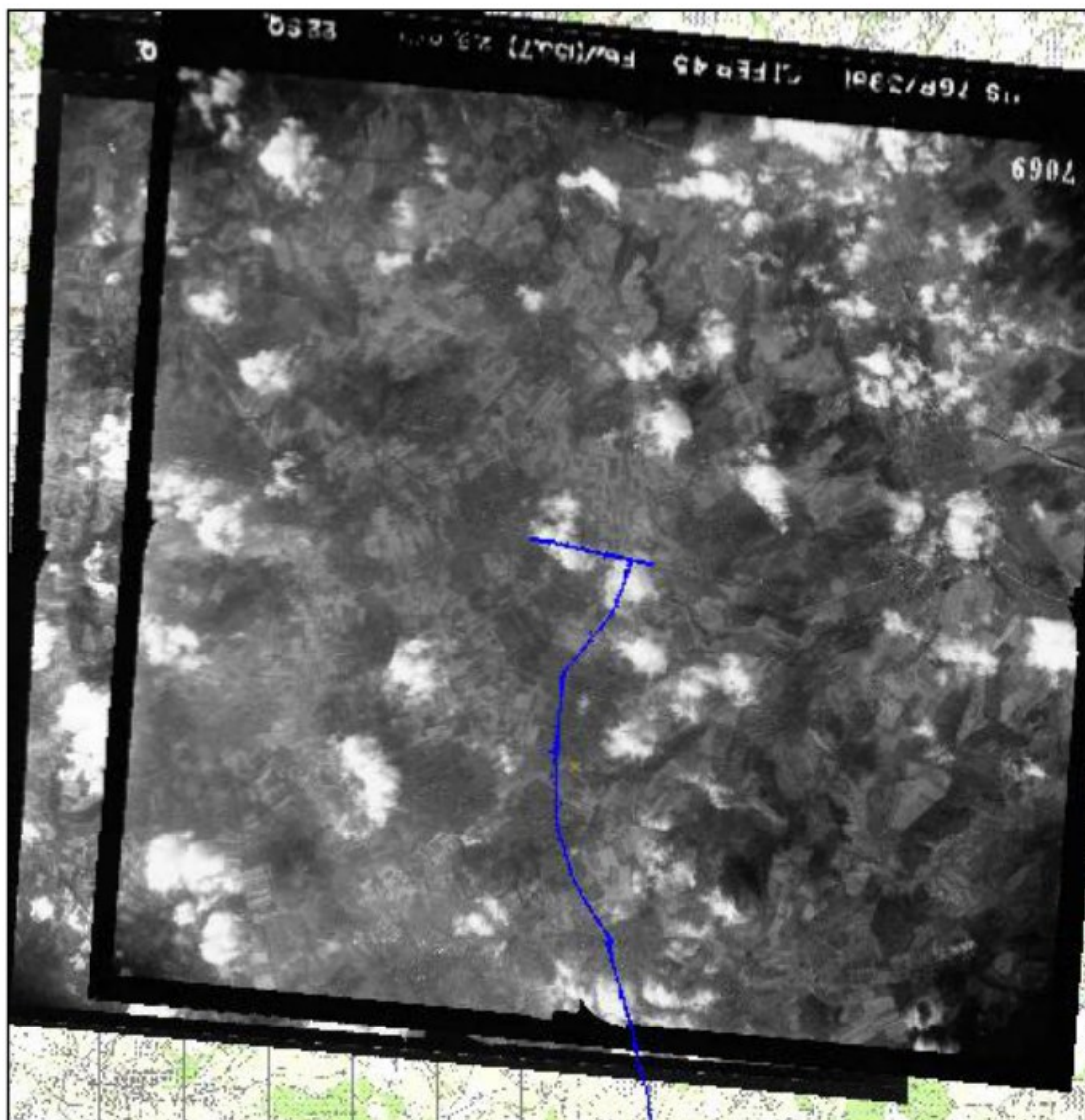

Fig.21

Fotokwaliteit: Redelijk (grote hoogte en bewolking)
Opmerkingen: Mogelijke militaire activiteiten zichtbaar.
Bron: RCAHMS.

Beheerlijnen wegtraac

Uitsnede luchtfoto 21 februari 1945 Terlinden

Fig.22

Opmerkingen: Locatie militair kampement nabij Terlinden.

- Beheerlijnen wegtraject
- Kampement

Resumerend kan gesteld worden dat er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied inslagen van afwerpmunitie zichtbaar zijn. Aanwijzingen die duiden op de eerder aangehaalde oorlogshandelingen, munitievoorraden en stellingen konden niet middels de beschikbare opnames geverifieerd worden.

2.4 IN HET VERLEDEN GEMELDE EN GERUIMDE EXPLOSIEVEN

Voor de probleeminventarisatie is tevens het archief van het Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht (EOCKL) in Culemborg geraadpleegd. In dit archief vindt men de meldingslijsten en de ruimrapporten van explosieven, zoals die bij het EOCKL tot op heden bekend zijn. Een nadeel van deze bron is dat deze niet volledig is: over de meldingen tussen 1940 en begin jaren '70 zijn geen gegevens beschikbaar.

ECG heeft een overzicht van de meldingslijsten voor de locaties "Margraten – De Planck" en omliggend gebied ontvangen.⁶⁹ Uit dit overzicht zijn de meldingen geselecteerd die betrekking hebben op de omgeving van het onderzoeksgebied.

UO nr.:	DATAANVG:	CAT_WO:	OMSLIGPE:	PLNMLPEX:	GEMNAAM:
19750934	28-04-1975	C	t.o. Termaar 104	Margraten	Margraten
19751203	20-05-1975	C	Verkennde Zoekactie (VZA)	Margraten	Margraten
19760297	17-02-1976	C	Aanvraag Verkennde Zoekactie (	Margraten	Margraten
19761796	15-06-1976	C	Gen Hof 10	Margraten	Margraten
19763109	21-09-1976	C	Termaar 104	Margraten	Margraten
19763196	27-09-1976	C	Zoekactie naar aanleiding van UO nr. 19763109	Margraten	Margraten
19793514	06-12-1976	C	Rijksweg	Margraten	Margraten
19801067	11-04-1980	C	De Riel 14	Gulpen	Gulpen
19822752	23-08-1982	C	Schoolstraat 3	Gulpen	Gulpen
19843022	12-09-1984	C	Slenakerweg 12	Gulpen	Gulpen
19862471	27-07-1986	C	Schey 4	Noorbeek	Margraten
19863613	24-10-1986	C	VZA	Groot Welsden 78	Margraten
19872092	05-08-1987	C	Dobbelsteynstraat	Margraten	Margraten
19873030	02-11-1987	C	Rijksweg 114	Margraten	Margraten
19911314	31-05-1991	C	Zwarte weg	Cadier en Keer	Margraten
19912468	23-10-1991	C	Provincialeweg	Gulpen	Gulpen-Wittem
19931474	28-06-1993	C	Langs de Rijksweg	Gulpen	Gulpen-Wittem
19940526	28-03-1994	B	Rijksweg N278 (hectometer paal 6.1)	Margraten	Margraten
19940536	30-03-1994	C	Rijksweg 1	Margraten	Margraten
19940539	30-03-1994	C	Rijksweg N278 (hectometer paal 6.1)	Margraten	Margraten
19940586	06-04-1994	VZA	Provinciale weg Maastricht-Vaals	Margraten	Margraten
19940644	13-04-1994	B	Rijksweg Cadier en Keer-Margraten	Margraten	Margraten

⁶⁹ Om een zo nauwkeurig mogelijk beeld te kunnen schetsen of een gebied bloot heeft gestaan aan een bepaald soort oorlogshandelingen (beschietingen, bombardementen etc.), hanteert ECG een ruimere afbakening rondom het onderzoeksgebied bij het aanvragen van de meldings- en ruimrapporten.

19941331	20-06-1994	B	Rijksweg	Margraten	Margraten
19941338	21-06-1994	VZA	Provinciale weg, Maastricht-Vaals	Margraten	Margraten
19951249	09-06-1995	C	Dorpstraat 55	Gulpen	Gulpen-Witterm
19971655	29-07-1997	C	Militaire Begraafplaats	Margraten	Margraten
19980928	06-05-1998	C	Dorpstraat 131	Reijmerstok	Gulpen-Witterm
19981844	13-09-1998	C	Dorpstraat 18	Slenaken	Witterm
19991872	08-10-1999	C	Hoogcruts 9	Noorbeek	Margraten
19991892	12-10-1999	C	Hoogcruts 18	Noorbeek	Margraten
20011090	13-07-2001	C	Aan de Vremme 25, milieupark	Margraten	Margraten
20031458	16-09-2003	C	Groeneweg 1	Reijmerstok	Gulpen

Omdat meldingen alleen aangeven dat er een vermoeden bestaat dat er mogelijk een explosief is gevonden, is het van belang dat vervolgens de ruimrapporten worden aangevraagd en ingezien. Deze rapporten tonen aan wat er ter plaatse door de EOD/EOCKL is aangetroffen; bijvoorbeeld explosieven uit de Tweede Wereldoorlog, IED –'s (Improvised Explosive Device; zelfgemaakte explosieven) of helemaal geen Conventionele Explosieven (schroot etc).

Bij de ruimingen zijn de volgende objecten aangetroffen:

UO nr.:	Datum:	Locatie/informatie:	Aangetroffen
19750934	28-04-1975	t.o. Termaar 104	1x <i>Panzerfaust</i> (groot)
19751203	20-05-1975	Zoekactie Termaar	Zoekactie niet ingezet
19760297	20-02-1976	-	De zoekactie is niet in gang gezet
19761796	21-06-1976	Generaal Hof 10	1x Pantsergranaat 3,7cm
19763109	23-09-1976	Ter Maar 104, Opgeploegd door een boer. EOD besluit over te gaan tot aanvullende zoekactie	9x <i>Panzerfausten</i> 30x Ei-handgranaat (Duits) 24x Steelhandgranaat 24x Ontsteker Ei-handgranaat 44x Slagpinnen 1x Geweergranaat 5x Mijnladingen á 2,5kg 22x Seinpatronen Ca. 7200 stuks Klein Kaliber Munitie (KKM)
19763196	08-11-1976	Uitbreiding zoekactie naar aanleiding UO nr. 19763109	22x Steelhandgranaat 1x Mijnlading 3kg Ca. 15.025 stuks KKM 1x Kist schroot 1x Brisant Pantsergranaat van 40mm 76x Handgranaten diversen (Duits) 7x <i>Panzerschreck</i> 2x <i>Panzerfausten</i> (groot model) 9x <i>Panzerfausten</i> (klein model)
19793514	27-12-1979	Garage aan de Rijksweg	1x Schokbuis M48 1x ? van M48
19801067	17-04-1980	De Hut 14	1x Lichtgranaat 2 inch

19822752	31-08-1982	Op hooiland in Reijmerstok	1x Handgranaat Mk 2
19843022	20-09-1984	Slenakerweg 12	1x Brandbom 4lbs 1x Oefenhandgranaat
19862471	31-07-1986	Schey 4	2x Brisantgranaat van 7 ? met ontsteker 2x Bloemenvazen van 105mm 1x kanonskogel 1x Buisgatschroef
19863613	14-04-1988	Groot Welsden 78	4x Anti tankmijnen USA M1 zonder ontsteker
19872092	05-08-1987	Weiland Dobbelseysteynstraat	1x Handgranaat Mills 36
19873030	05-11-1987	Langs een veldweggetje nabij perceel Rijksweg 114	Geen munitie
19911314	03-06-1991	Zwarte weg	1x Handgranaat Mk II
19912468		Provincialeweg	<i>Ruimrapport niet aangeleverd door de EOD</i>
19931474		Langs de Rijksweg	Granaat niet te vinden
19940526	29-03-1994	Rijksweg N278, hectometer paal 6.1 aan de zuidkant (gevonden tijdens graven van sleuven voor rioleringsbuizen.	35x Brisantgranaat patronen 3,7cm 72x Brisant pantser granaat patronen 3,7cm 3x Brisantgranaat 3,7cm (niet verschoten) 1x Brisant pantser granaat (niet verschoten) 4x Huls 3,7cm (vol) ⁷⁰
19940536	30-03-1994	Rijksweg 1 (boven winkel)	1x (<i>onleesbaar</i>) 60mm (leeg)
19940539	05-04-1994	Rijksweg N278 (hectometer paal 6.1) Locatie ca. 7 meter verder van ruiming moranummer 19940526 weer een put met munitie aangetroffen.	36x Brisant granaat patronen 3,7cm 32x Brisant pantser granaat patronen 3,7cm
19940586	27-04-1994 (actie duurt meerdere dagen)	Tracé langs Provinciale weg Maastricht-Vaals bij Amerikaans kerkhof (zoekactie gestopt bij de bebouwing)	1x reserveloop machinegeweer in verpakking B9 7x Lanceerpijp <i>Panzerfaust</i> 1000 stuks KKM 1x Brisant pantsergranaat 7,5cm (verschoten)
19940644	Onderdeel meerdaagse zoekactie	Rijksweg Cadier en Keer-Margraten bij kilometerpaal 6.1 en 6.2	50x Brisantgranaat patronen 3,7cm 83x Brisantpantsergranaat patronen 3,7cm
19941331	21-06-1994	Rijksweg ter hoogte van Amerikaans kerkhof (explosieven bevinden zich een put)	In totaal 2 kisten met: 30x Brisant pantser granaat patronen 3,7cm 6x Brisantgranaat patronen 3,7cm
19941338	22 en 23 06-1994	Provinciale weg, Maastricht-Vaals 3 dumpputten aangetroffen	5 stuks KKM (geklonterd) 44x Brisantgranaat patronen 3,7cm 36x Brisantpantsergranaat patronen 3,7cm
19951249	22-06-1995	In schuur, Dorpstraat 55	1x Anti tank brisantgranaatkraket 2,36 inch
19971655	11-08-1997	Militaire Begraafplaats	1x huls 75mm 1x Handgranaat Mk II (nep)
19981844	12-11-1998	Dorpstraat 18	Ca. 100 stuks KKM
19980928	18-05-1998	Tuin dorpsstraat 131	1x Handgranaat Mk II

⁷⁰ Zie figuur 23 voor bijbehorend krantenartikel.

19991872	11-10-1999	Hoogcruts 9, boerderij	1x Handgranaat Mk II
19991892	18-10-1999	Hoogcruts 18	1x Stalen kanonskogel
20011090	16-07-2001	Aan de Vremme 25	1x oefen antitankbrisantgranaatraket 3,5 inch (verschoten)
20031458	22-09-2003	Groenestraat 1	1x restant pantsergranaat 57mm

Zoals in paragraaf 1.2 reeds is aangehaald, heeft ECG in november en december 2009 een aantal munitieartikelen geruimd en overgedragen aan de EOD. Deze meldingen zijn vooralsnog niet gearhiveerd bij de EOD.

Talud langs de N278 tussen aansluiting Termaar (km 7.1 en de Drekstraat 7.4 in de kom van Margraten).	1x 8 inch granaat (niet verschoten)
Talud langs de N278 tussen aansluiting Termaar (km 7.1 en de Drekstraat 7.4 in de kom van Margraten).	2x Scherfhandgranaten MK 2 met restant ontsteker (USA) 1x Springrook handgranaat M15 met restant ontsteker (USA) 1x Brisantgranaat van 20mm met schokbuis (Engels, verschoten) 1x Seinpatroon 26,5mm (Duits) 1x Patroonhouder 9mm UZI (Naoorlogs, Nederlands)

De munitieartikelen werden aangetroffen in voormalige schuilgaten/schuttersputten die om de 8 meter in het talud/dijklichaam aan de zuidzijde van N278 zaten (zie figuur 9.).⁷¹ Omtrent een ruiming van Conventionele Explosieven in 1994 is hieronder een krantenartikel opgenomen.

Granaten uit WO-II gevonden in Margraten

Van onze verslaggever

MAASTRICHT – Bij graafwerkzaamheden langs de Rijksweg in Margraten zijn ongeveer honderd granaten uit de Tweede Wereldoorlog aangetroffen. Het gaat om circa tachtig pantsergranaten en een twintigtal brisantgranaten (kaliber 37 millimeter) uit 1944 van Duitse makelij. Na overleg met Rijkswaterstaat stopte de aannemer onmiddellijk de werkzaamheden, waarna de politie werd gewaarschuwd. Deze zette het gebied af en lichtte de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) in. De EOD zocht gisteren de hele dag naar projectielen. De EOD vermoedt dat op de vindplaats oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden en dat de granaten in een schuttersput of loopgraaf zijn achtergebleven.

Fig.23 Krantenartikel betreffende de ruiming van Conventionele Explosieven te Margraten 29 maart 1994. Zie UO.nr. 19940526: Rijksweg N278 (hectometer paal 6.1) te Margaten. Deze locatie bevindt zich buiten het onderzoeksgebied.
Bron: Limburgs Dagblad, 30 maart 1994

Opmerking ECG:

Opvallend is dat er waarschijnlijk wederom sprake is/was van achtergebleven munitie in een schuttersput of loopgraaf.

⁷¹ http://heuvellandbeteropweg.nl/Waar/htm/Margraten/htm/Explosieven_ruimen.html

1903

Groot.Kring Inspecteur
v. Lichtbesch. & Brandweer
Kring 2.

Op te ruimen Projectielen en onontploffte bommen.

Cadier en Keer . 7 Splinterbommen
weiland a.d. Rijksweg ongeveer 600 m. verder dan KRL.
paal 6
"onontploffte bom
"at. Antoniusbank " Cadier en Keer.

Schimmert : Pantservuist
achter weiland langs veldweg op de Rier.
Pantservuist (twee) en Granaat
Bouwland in Ounsel
Handgranaten , Pantservuisten en Springstoffen
in kelder van Gemeente huis

Valkenburg-Houthem : Repeteergeweer - lichtkogel- Handgranaat - 1 pro
jectiel
in Walen : kisten met handgranaten
in Houthem : kisten met handgranaten.

Margraten : 1 Projectiel
weiland Holstraat Eig.: J. Brouwers Sprinkstraat 13.
1 Projectiel
weiland Leunberg Tarnaar 45.
Brandbommen.
N. Frijs Ingberweg I.

Gewelen : Onontploffte granaat
een op 100 m. afstand van Hotel "DUSSCH"
een in Boerderij Schoolplein 31a.
beide granaaten liggen niet bedolven en zichtbaar

St. Geertruid: twee brisantbommen
een in Akker en de andere in weiland in St. Geertruid

Koorbeek : overblijfselen van Amerikaanse jager.

Gedeputeerde Kapitein Herbergen ,

Teneinde gevaren te voorkomen en de bevolking gerust te
stellen komt het mij gewenscht voor zoo spoedig mogelijk maatregelen te
nemen om bovenbedoelde gevaarvolle voorwerpen op te ruimen .
De kranig ploegje zal met een en ander zeker wel raad weten, terwijl het
m.i. het best is ter plaatse zich eerst te wenden tot den heer Burgemees-
ter der betrokken Gemeente.

De Gwest. Inspecteur
v. Lichtbesch. & Brandweer
Kring 2

Fig.25 Ruimingsverzoek projectielen en onontploffte bommen. Met onder andere de vermelding van brandbommen met als adres Ingberweg I te Margraten.

Bron: Correspondentie betreffende mijnen, projectielen en ander oorlogstuig, RHCL, Archief Militair Gezag Limburg, inv.nr. 43 4861

Het bovenstaande resumerend kunnen we stellen in de directe omgeving van het onderzoeksgebied meldingen en ruiming en zijn geweest van Conventionele Explosieven.

2.5 LEEMTEN IN DE KENNIS

- Van eventuele meldingen of ruiming van (vermoede) explosieven in of direct grenzend aan het onderzoeksgebied zijn over de periode 1940 – 1970 geen gegevens meer bekend bij het EOCL te Culemborg.
- Eén van de aangevraagde ruimrapporten is niet aangeleverd door de EOD.
- Het aanbod aan beschikbare luchtopnames is minimaal. De periode van de bevrijding tot aan het einde van de oorlog wordt summier afgedekt met opnames van relatief grote hoogte.

3 CONCLUSIE

Zoals in het inleidende deel van deze probleeminventarisatie beschreven, heeft de probleeminventarisatie als doel antwoord te geven op de volgende twee vraagstellingen:

1. Is het onderzoeksgebied betrokken geweest bij oorlogshandelingen en is er daardoor sprake van een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven?
2. Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven? Met andere woorden: zijn er explosieven afgeworpen, verschoten, neergelegd, gedumpt etc.?

Op basis van de onderzoeksresultaten, zoals beschreven in de paragrafen 2.1 t/m 2.5 kan het volgende worden geconcludeerd:

Uit een aantal bronnen blijkt dat het onderzoeksgebied betrokken is geweest bij oorlogshandelingen. Er bevonden zich stellingen en er hebben grondgevechten plaatsgevonden. Bovendien zijn er op grote schaal munitievoorraden in het gebied aangelegd en is er naaste omgeving tijdens en na de oorlog munitie geruimd. Tevens blijkt uit de luchtfotoanalyse blijkt dat er in de directe omgeving van het onderzoeksgebied inslagen van afwerpmunitie waarneembaar zijn.

Hierdoor kan gesteld worden dat er sprake is van een feitelijk aantoonbaar verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

De beantwoording van de tweede vraagstelling ("Wat is de verschijningsvorm van de vermoede explosieven?") kan als volgt schematisch worden weergegeven:

Verschijningsvorm	Feitelijke aanwijzing	Geen feitelijke aanwijzing	Beschrijving en Bron
Afgeworpen	X		Ten noorden van de Plank (luchtfotoanalyse) en ruiming Brandbom Ingberweg (bronmateriaal)
Verschoten	X		Oorlogshandelingen brug voormalige trambaan en Vruchtenhof (bronmateriaal)
Gegoooid		X	
Gelegd		X	
Weggeslingerd		X	Niet direct feitelijk aantoonbaar.
Weggeslagen		X	
Gedumpt	X		Munitie opslag en dump (bronmateriaal en EOD)
Als restanten uit springputten of explosie	X		Opgeblazen brug trambaan (bronmateriaal)
Als onderdeel van (vliegtuig)wrakken en / of gezonken vaartuigen		X	Niet direct feitelijk aantoonbaar.

HOOFDFASE 2: DE PROBLEEMANALYSE

4 DE PROBLEEMANALYSE

4.1 DE AANLEIDING VOOR DE PROBLEEMANALYSE

Het vooronderzoek naar de mogelijke aanwezigheid van Conventionele Explosieven in het gebied “N278/N598 Margraten - De Planck” is conform de vigerende Beoordelingsrichtlijn voor het Opsporen van Conventionele Explosieven (BRL-OCE) opgesteld. Dit houdt in dit geval in dat het vooronderzoek bestaat uit twee hoofdfases: de probleeminventarisatie en de probleemanalyse. In de eerste fase (de inventarisatie) is relevant historisch bronnenmateriaal omtrent het onderzoeksgebied verzameld en beschreven. Naar aanleiding van de resultaten uit de paragrafen 2.1. tot 2.5 en hoofdstuk 3 van de probleeminventarisatie (hoofdfase 1) is geconcludeerd dat er voor het onderzoeksgebied “N278/N598 Margraten - De Planck” op basis van relevant historisch feitenmateriaal een **verhoogde kans bestaat op het aantreffen van explosieven**. Hierdoor is vervolgonderzoek door middel van een probleemanalyse ingezet.

4.2 DOEL EN WERKWIJZE

In de tweede hoofdfase (de analyse) worden de feitelijk herleidbare gegevens uit de inventarisatie waar mogelijk naar een specifieke locatie in het gebied toegewezen en wordt nagegaan met welke risico's bij de uitvoering van de geplande bodemingrepen rekening dient te worden gehouden. De probleemanalyse wordt afgesloten met een advies omtrent de noodzaak tot verdere opsporing van mogelijk aanwezige Conventionele Explosieven.

Bovenstaande laat zich vertalen in de volgende aandachtspunten:

- Feitelijk herleidbare gegevens;
- Inventarisatie van de locatiespecifieke omstandigheden;
- Inzicht voormalig grondgebruik periode 1945 tot heden;
- Mogelijk aan te treffen Conventionele Explosieven;
- Maximale diepte;
- Afgebakende gebieden;
- Risicoanalyse;
- Wet- en regelgeving;
- Het opstellen van een advies voor wat betreft het vervolgtraject.

5 HERLEIDBARE FEITEN

5.1 EVALUATIE FEITELIJKE GEGEVENS

De gegevens die in de probleeminventarisatie zijn achterhaald over de mogelijke aanwezigheid van Conventionele Explosieven worden in deze paragraaf getoetst op relevantie, bruikbaarheid en eventuele herleidbaarheid naar een geografische locatie, om vervolgens te komen tot een kaart waarop deze met behulp van een Geografisch Informatie Systeem (GIS) in beeld worden gebracht.

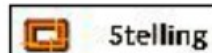
5.1.1 Herleidbare Feiten periode mei 1940

Voor deze periode zijn de stellingen op de kaart, opgenomen onder figuur 4, te herleiden naar het onderzoeksgebied. Als bewapening is een lichte mitrailleur opgegeven.

Fig. 26. Voorbeeld werkproces positioneren met een Geografisch Informatie Systeem. De kaarten met de stellingen zijn gepositioneerd op hedendaags kaartmateriaal en een WMS ondergrond. Bij het positioneren dient gezien de globaliteit van deze bronsoort rekening gehouden te worden met afwijkingen tot circa 10 meter.

Legenda:

5.1.2 Herleidbare Feiten periode luchtoorlog tussen mei 1940 en mei 1945

Met name de meldingen van de bombardementen op 8/9 april 1943 zijn te herleiden naar de omgeving

"Tussen Schei en Terlinden zijn door overvliegende vliegtuigen bommen afgeworpen (...). Deze zijn alle gevallen in het open veld, bouw- en weiland"
"Brandbommen afgeworpen in een weiland rond het Branderbosch nabij Slenaken. 3 blindgangers aangetroffen."

van het onderzoeksgebied. Aan beide zijde van de N598 zijn meldingen van afgeworpen brandbommen.

Fig.27. Bij benadering aangegeven de gebieden waar sprake is van afgeworpen explosieven op 8/9 april 1943. Opvallend is dat er aan beide zijde van het onderzoeksgebied meldingen zijn van aangetroffen brandbommen.

Legenda:

 Inslagengebied (bij benadering)

5.1.3 Herleidbare Feiten periode De bevrijding in september 1944

Voor deze periode zijn er aanwijzingen gevonden die wijzen op oorlogshandelingen in het onderzoeksgebied ter hoogte van de voormalige trambaan en de Vruchtenhof (grondgevechten en vernieling van de brug). Eveneens is er sprake van stellingen en schuilgaten/schuttersputten langs de Rijksweg. Deze laatste gegevens kunnen echter op basis van feiten materiaal niet herleid worden naar een exacte locatie.

Fig.28. De locatie van de kruising van de N598 met het voormalige trambaantracé.

Legenda:

 Locatie Vruchtenhof
 Locatie brug trambaan

5.1.4 Herleidbare Feiten periode Achter het front: september 1944 tot maart 1945

Een aantal bronnen spreken van munitieopslag langs de wegen. De meeste indicaties hiervoor zijn echter te globaal om te kunnen verwijzen naar een exacte locatie. De plaatsaanduidingen van munitie langs de provinciale weg tussen de Brede Hoolstraat (Reijmerstok) en de afslag naar Termaar en langs de Rijksweg in Margraten, van het begin van het dorp (Dobbelsteijnhoeve) tot aan het einde (Vruchtenhof), zijn herleidbaar naar geografische locaties.

Fig.29. Locatie aanduidingen zoals in het bronnenmateriaal is omschreven van de opslagzones van munitie langs de wegen.

Legenda:

Opslagzones munitie

5.1.5 Herleidbare Feiten in het verleden gemelde en geruimde explosieven

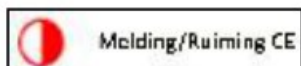
Na de bevrijding in september 1944 werd al begonnen met het ruimen van achtergebleven Conventionele Explosieven, eerst onder beheer van het Militair Gezag, later door andere organisaties, zoals de MMOD/ EOD/EOCKL/EODD. De onder figuur 25 aangehaalde brandbommen op de locatie Ingberweg 1 bevindt zich in de directe omgeving van het onderzoeksgebied. Tevens zijn op de onderstaande figuur de ruiming en uit 2009 opgenomen in de kom van Margraten.

Fig.30. Locatie aanduidingen in het verleden gemelde en geruimde Conventionele Explosieven (CE).

De locatieaanduidingen zijn in een aantal gevallen bij benadering.

Legenda:

5.2 KAART HISTORISCH FEITENMATERIAAL

Op de onderstaande kaart is het aangetroffen historisch feitenmateriaal vertaald naar het onderzoeksgebied. De bevindingen van de luchtfotoanalyse zijn hier eveneens in opgenomen.

Fig.31. Overzichtskaart historisch feitenmateriaal.

De locatieaanduidingen zijn in een aantal gevallen bij benadering.

Legenda:

- Melding/Ruiming CP
- Opslagzones munitie
- Stelling
- Kampement
- Mogelijke inslag oerlingen
- Krater
- Beheerlijnen wegtracé
- Niet definieerbare verstoring
- Locatie brug trambaan
- Locatie Vruchtenhof
- Inslagengebied (bij benadering)

6 LOCATIESPECIFIEKE OMSTANDIGHEDEN

6.1 HUIDIGE SITUATIE ONDERZOEKSGBIED “N278-N598 MARGRATEN - DE PLANCK”

De Provinciale weg N278 van de rand van Margraten tot aan de kruising met de N598 ‘de Hut’ kenmerkt zich hoofdzakelijk door open gebied met incidentele (merendeel) oudere bebouwing. Aan de rand van de bebouwde kom van Margraten ter hoogte van ‘aan de Fremme’ zijn moderne bedrijfspanden gerealiseerd. Aan beide zijde bevinden zich van de weg gescheiden (deels smalle) fietspaden. Tussen de Provinciale weg en deze paden ligt een bermgroenstrook met beplanting in de vorm van bomen.

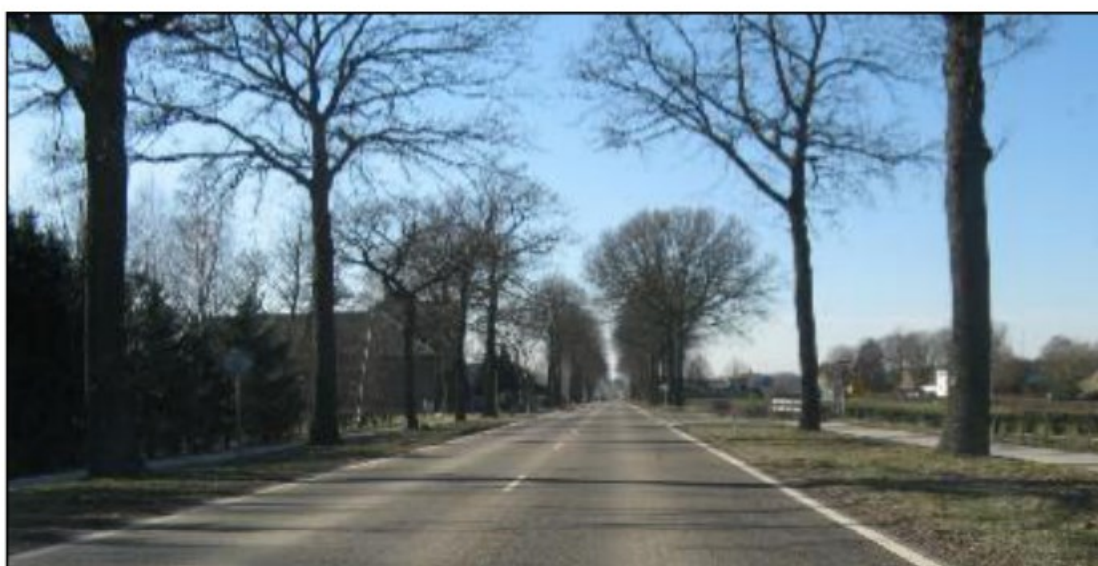

Fig. 32. N278 gezien vanaf kruising ‘de Hut’ richting Margraten.

Fig. 33. Overzicht N278 ‘Margraten - De Hut’.
Beheerlijnen wegtracé

De N598 vanaf 'de Hut' tot aan Reijmerstok (ter hoogte van Termaar) bestaat uit de Provinciale weg met aan de westzijde een fietspad met daarlangs afwateringsloten. Op de locatie waar de weg de voormalige trambaan doorkruist, ligt een bosachtig gebied.

Fig. 34. Locatie N598 ter hoogte van de voormalige trambaan. Het westelijk deel van het verdiepte tramtracé is opgevuld. Her en der liggen brokken puin.

Beheerlijnen wegtracé

Fig. 35. Links: N598 ter hoogte van Termaar richting kruising 'De Hut'.

Vervolgens richting Reijmerstok loopt de weg hellend op om over te gaan in open gebied met aan de randen agrarische zones. Aan de oostzijde van de weg bevinden zich eveneens afwateringssloten. De strook tussen het fietspad en de Provinciale weg is ter hoogte van het voormalige trambaan tracé verhard en bestaat verder richting Reijmerstok uit een open groenstrook.

Fig. 36. Locatie N598 ter hoogte van Termaar richting Reijmerstok.

Beheerlijnen wegtracé

Aan de N598 liggen ter hoogte van Reijmerstok, een aantal toegangswegen/kruisingen tot dit dorp met bebouwingsconcentraties. Wederom afgewisseld door een weids open landschap met sporadische bebouwing.

Fig. 37. Locatie N598 ter hoogte van Reijmerstok.

Beheerlijnen wegtracé

Fig. 38. Locatie N598 ter hoogte van Terlinden.

Beheerlijnen wegtracé

Het gebied rond Terlinden kenmerkt zich eveneens door een open landschap waarbij er zich ter hoogte van Terlinden bebouwing langs de weg bevindt. Delen van de weg liggen dieper dan de bermen. Verder ten zuiden van Terlinden ligt Hoogcruts. Hier ligt een relatief brede kruising met verbindingswegen richting Noorbeek en Slenaken. De fietspaden bevinden zich nog steeds aan de westzijde van de N598 en wordt nog steeds afgescheiden van de wegen door een open groenstrook.

Ter hoogte van Schilberg verdwijnt het fietspad op het weggedeelte dat parallel loopt met de Nederlands-Belgische grens. Verder richting de Planck ligt de weg met afwateringssloten opnieuw dieper dan de bermen.

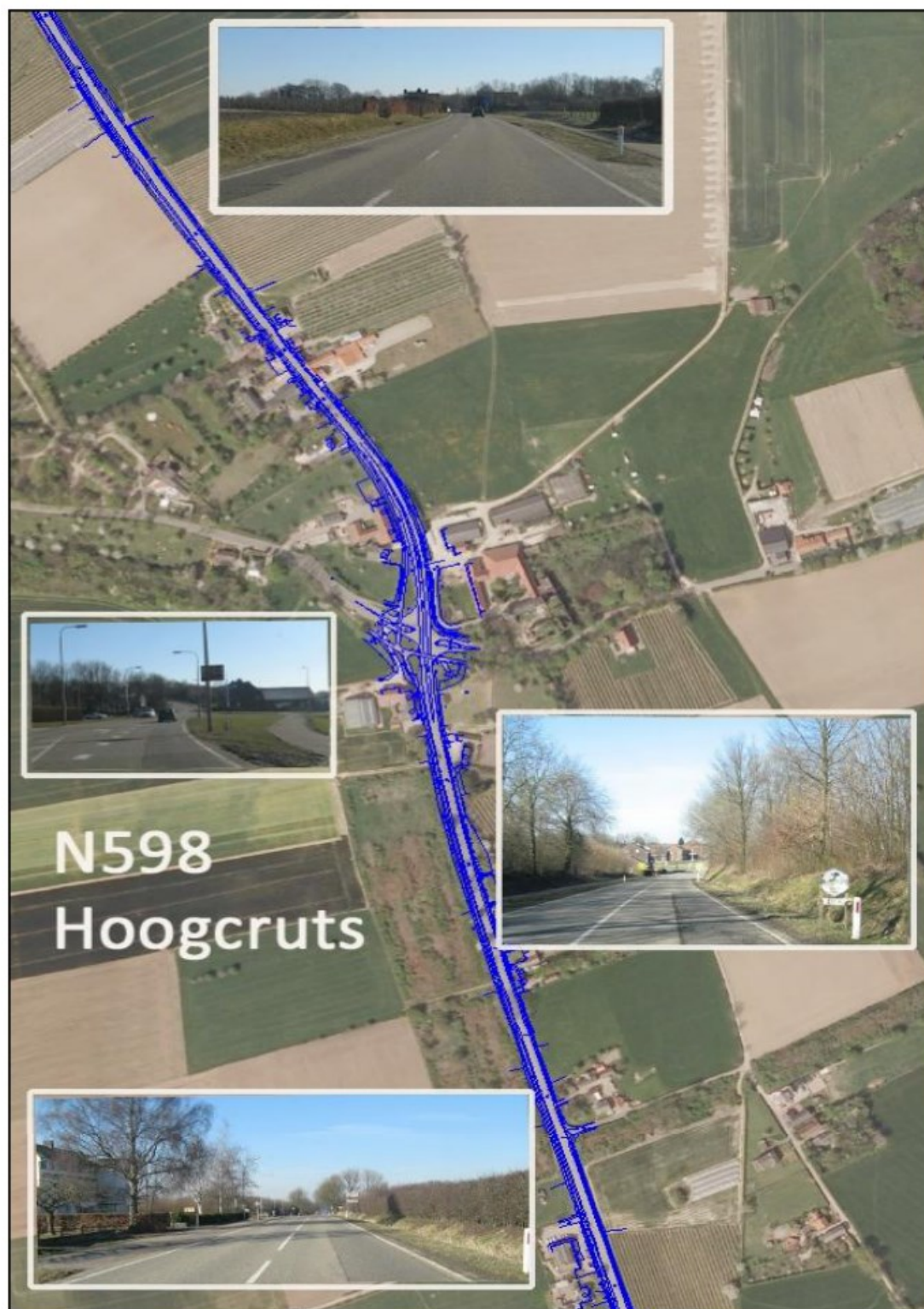

Fig. 39. Locatie N598 ter hoogte van Hoogcruts.

Beheerlijnen wegtracé

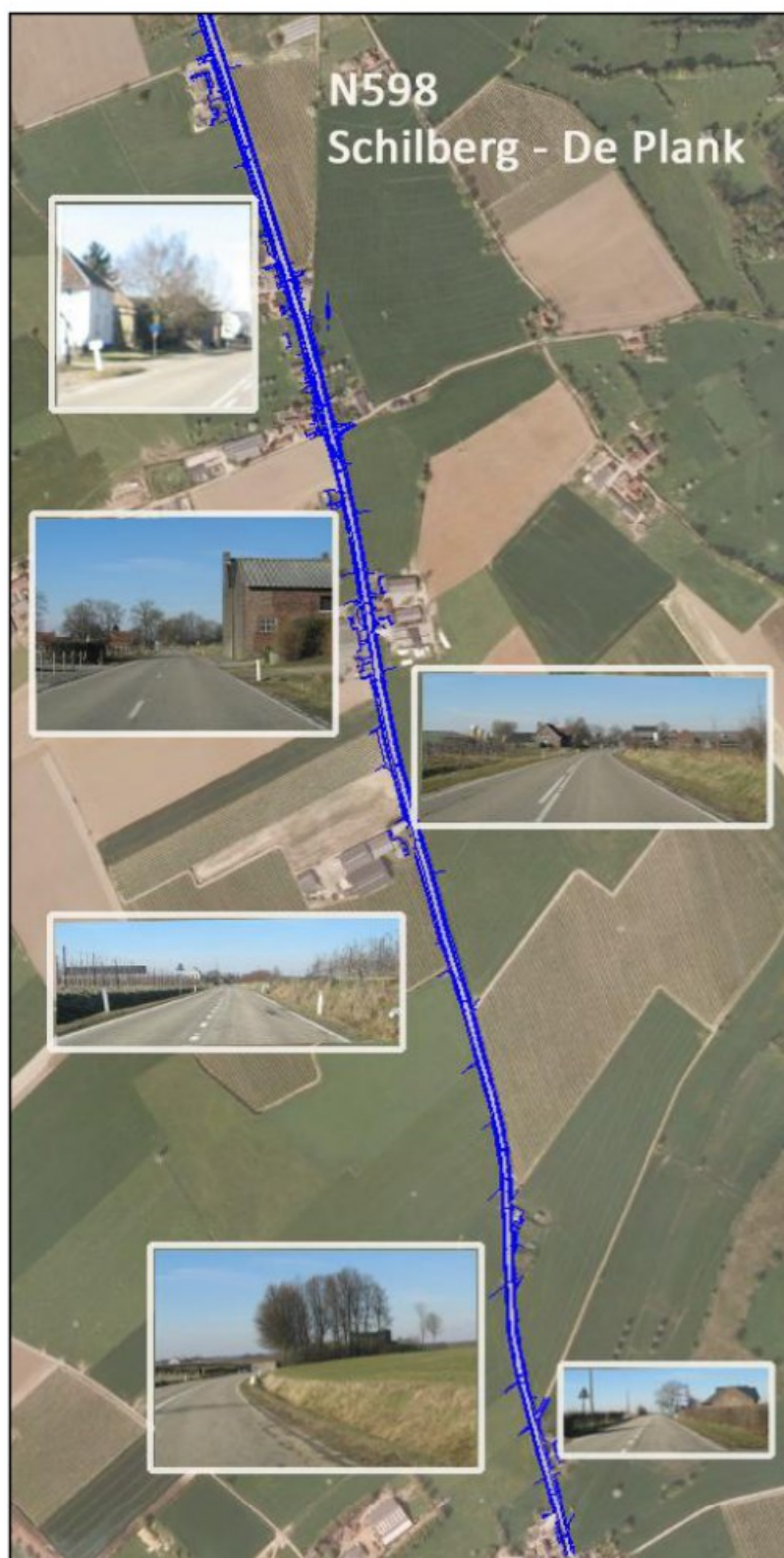

Fig. 40. Locatie N598 ter hoogte van Schilberg – De Planck. Een groot deel van de weg loopt parallel met de Nederlands – Belgische grens

Beheerlijnen wegtraject

6.2 SONDERINGGEGEVENS

Gegevens omtrent de bodemgesteldheid dan wel sonderinggegevens hebben met name betrekking op en onder de weg en betrekking op de bermen tot ca. 5 m buiten de wegverharding.

6.3 INZICHT VOORMALIG GRONDGEBRUIK EN WERKZAAMHEDEN PERIODE 1945 TOT HEDEN

Om een inzicht te kunnen verkrijgen in de werkzaamheden die na de oorlog aan het wegentracé zijn uitgevoerd heeft ECG gebruik gemaakt van foto-, kaart en archiefmateriaal. Het wegentracé is na de oorlog diverse malen verbeterd, aangepast of veranderd. Kruisingen en wegdelen zijn anders ingericht.

In het archiefstuk dat opgenomen is onder figuur 12 is er reeds sprake van wegdelen die door de Amerikaanse troepen onder handen zijn genomen, doordat zij de verhardingen eraf schraapten. Tevens blijkt uit verder archiefmateriaal (zie onderstaand figuur) dat de betonnen rijwielplaten langs de provinciale weg de Hut-De Planck beschadigd zijn en toe zijn aan vervanging. Hierbij is het onder andere vak van km 0.478 tot aan 6.000 opgegeven.

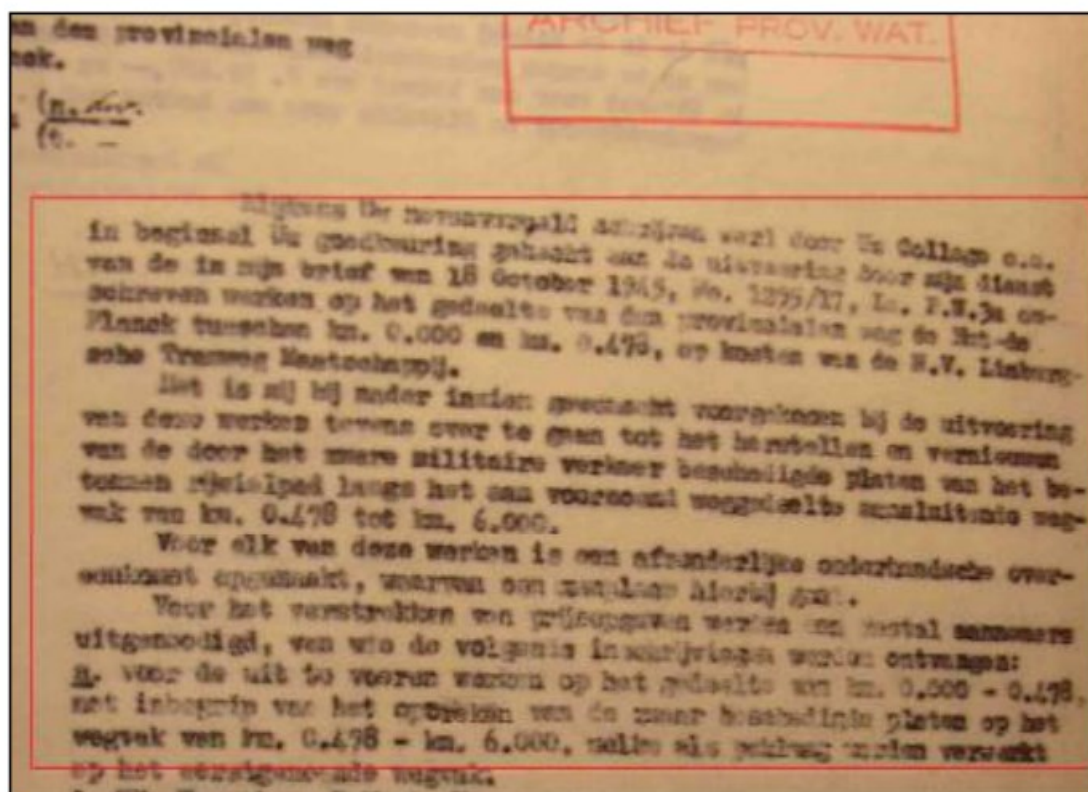
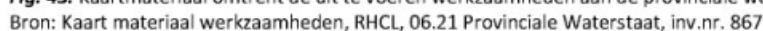

Fig. 41. Brief betreffende werkzaamheden aan de provinciale weg de Hut – De Planck daterende november 1945.
Bron: Correspondentie betreffende werkzaamheden provinciale weg de Hut – De Planck, RHCL, 06.21 Provinciale Waterstaat, inv.nr. 867

Vervolgens is er documentatie gevonden omtrent het aanleggen van een dam op de plaats van de vernielde brug over de voormalige trambaan.

Pagina 63 van 94

Fig. 44. Kaartmateriaal omtrent de uit te voeren werkzaamheden aan een deel van het wegvak de provinciale weg de Hut – De Planck

Bron: Werkzaamheden ter verbetering van de weg De Hut – De Planck 1959-1960, Prijkheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Archief Gemeente Gulpen 1937-1981, inv.nr. 1146, verbetering en reconstructie.

Naast het archief- en kaartmateriaal is gebruik gemaakt van luchtfotoanalyse om de veranderde situatie in beeld te brengen. De basis hiervoor zijn een drietal luchtopnames afkomstig van het Kadaster uit Emmen. Deze opnames dateren uit 1949.

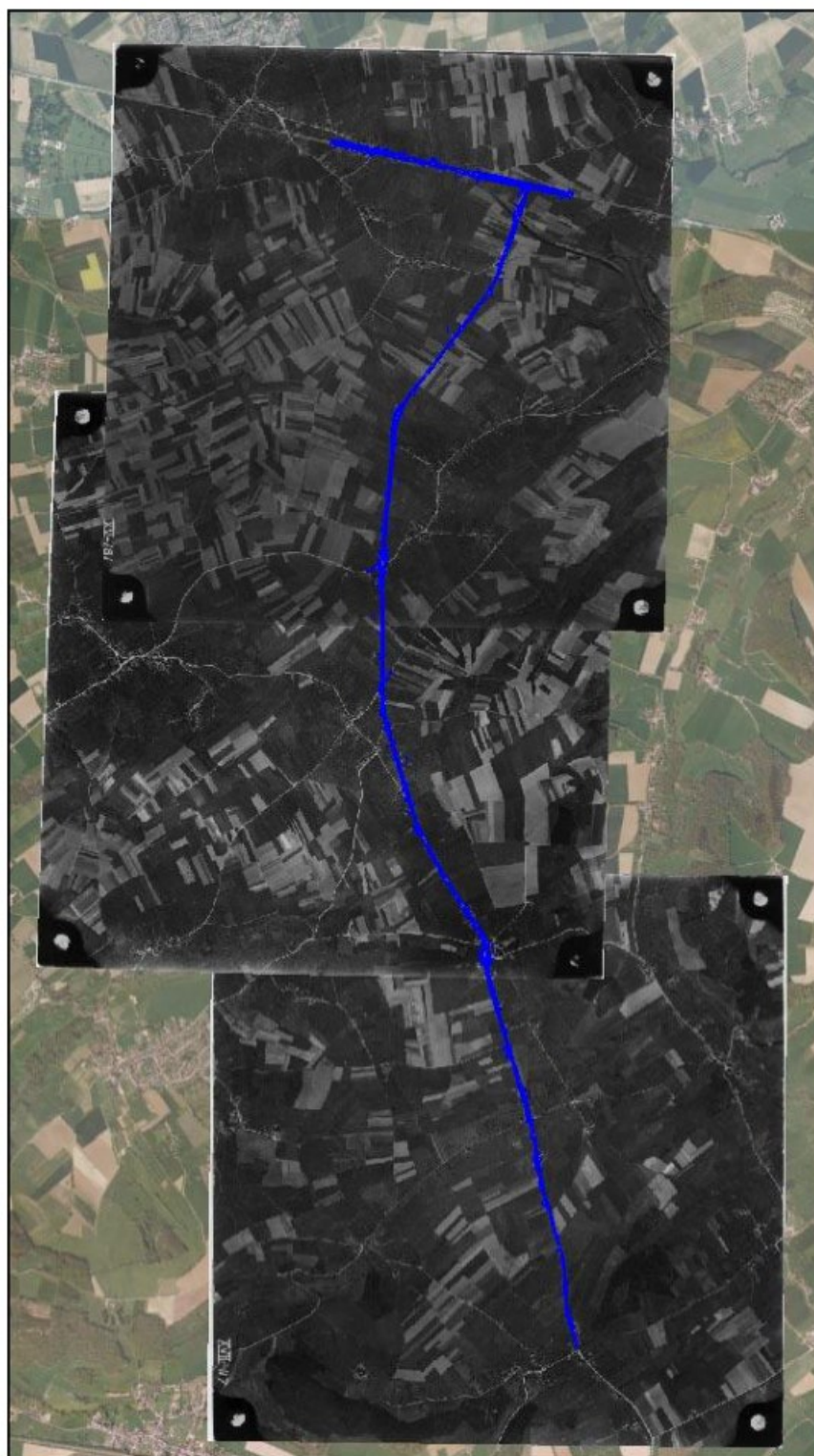

Fig. 45. Overzicht
luchtfoto dekking
onderzoeksgebied 1949.
Bron: Kadaster Emmen

Beheerlijnen weggracht

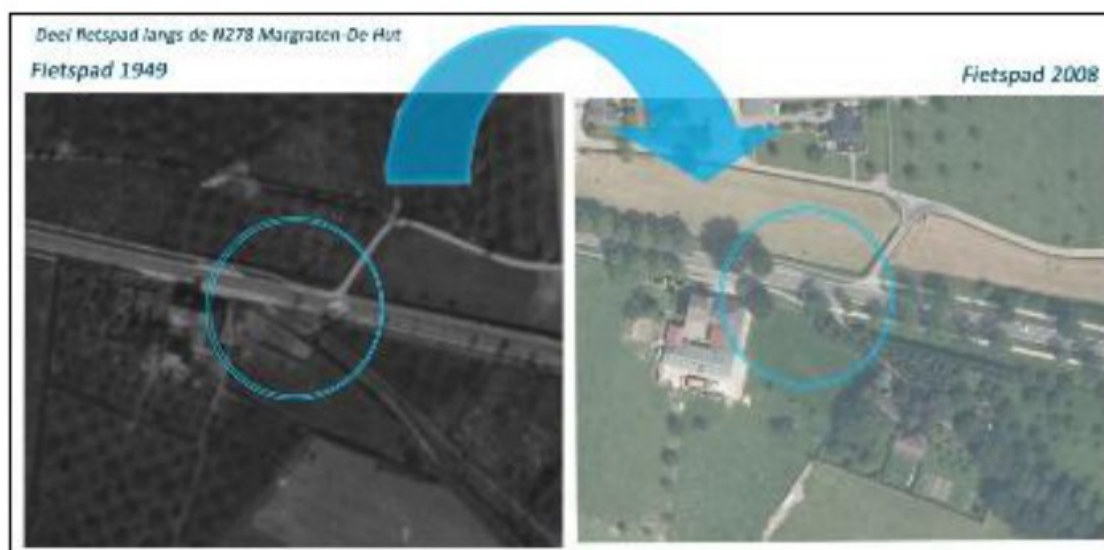

Fig. 46. In het vergelijkingsfiguur is zichtbaar dat de locatie van een deel van het fietspad na 1949 is aangelegd.

Duidelijk is dat in de loop der jaren de wegstukken aangepast en veranderd zijn. Daarnaast is onder meer het gebruik van de cultuurgronden sterk veranderd. De in 1949 alom naast het onderzoeksgebied aanwezige boomgaarden zijn heden ten dage nog slechts sporadisch waarneembaar.

Fig. 47. In het vergelijkingsfiguur is zichtbaar dat het fietspad na 1949 is verlegd en de aansluitingen van secundaire wegen veranderd zijn.

Langs het onderzoeksgebied zijn nieuwe woningen of bedrijfspanden gebouwd zonder dat er lintbebouwing buiten de kommen is ontstaan.

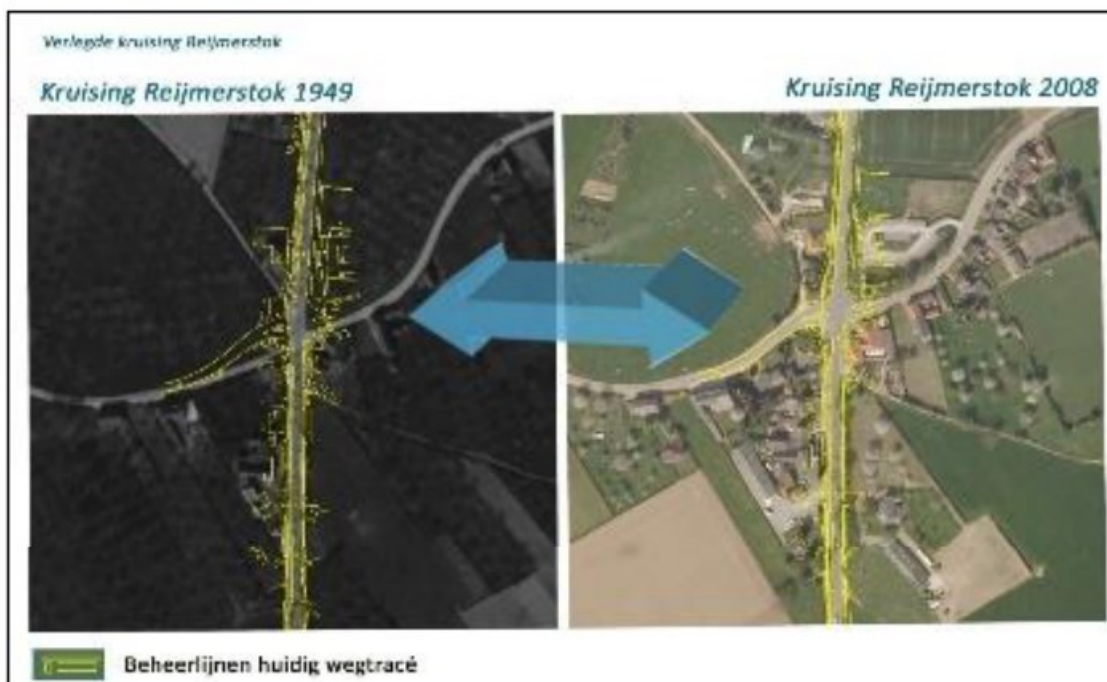
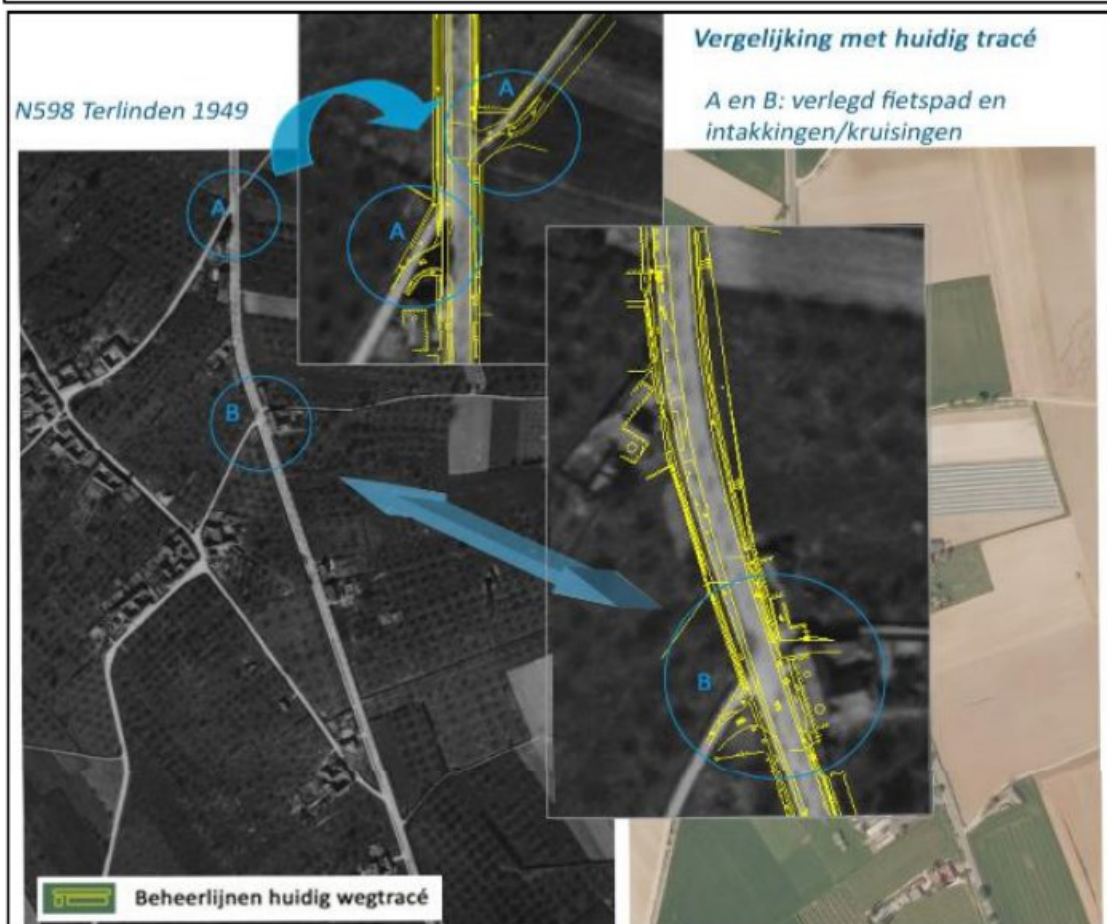
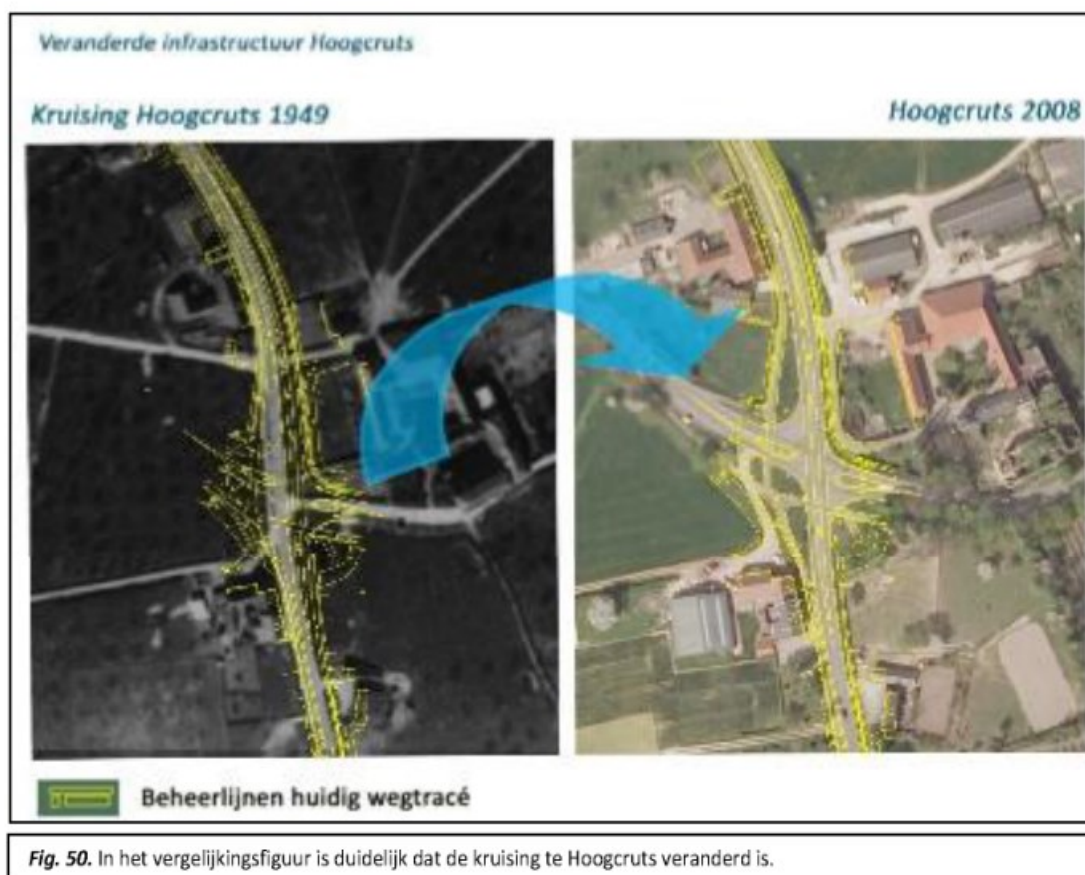

Fig. 48 & 49. In het vergelijkingsfiguren is duidelijk dat de kruising te Reijmerstok en bij Terlinden veranderd zijn.

Resumerend kan gesteld worden dat voor zowel de N278 en N598 indicaties zijn aangetroffen dat deze wegen in de loop der jaren diverse malen aangepast zijn aan de eisen van de tijd. De wegen zijn o.a. breder gemaakt, de structuur van het wegdek is veranderd, de locatie van de voormalige brug over het tracé van de trambaan is gevuld met grond, de fietspaden zijn vernieuwd of verlegd en kruisingen zijn aangepast. Het is zeker aan te nemen dat de geconstateerde infrastructurele ingrepen met bodempenetrerende werkzaamheden gepaard zijn gegaan.

7 AFBAKENING VERDACHT GEBIED

7.1 UITGANGSPUNTEN

In de voorgaande tekstdelen is geconstateerd en in kaart gebracht dat er feitelijke en positioneerbare gegevens zijn aangetroffen die aantonen dat er sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven in het onderzoeksgebied.

Aan de hand van de gegevens die zijn verzameld in de probleeminventarisatie en het naoorlogs grondgebruik wordt er een afweging gemaakt omtrent het risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven binnen het onderzoeksgebied. Hierbij zijn met name de volgende constatering/uitgangssituaties van belang:

- 1) *Binnen het onderzoeksgebied hebben na de oorlog op grote schaal werkzaamheden aan het wegencracé plaatsgevonden die gepaard zijn gegaan met bodemingrepen.*
- 2) *Een tweede uitgangssituatie is de omgang over de afbakening van verdacht gebied aangaande afwerpmunitie. ECG hanteert een risicozone waarbinnen er een mogelijkheid is op het aantreffen van blindgangers van 150 meter om een inslagpunt/krater van afwerpmunitie. Tenzij er overtuigende indicaties zijn die een andere afbakening valideren.*

7.2 GEPLANE WERKZAAMHEDEN

Om definitief vast te stellen of er bij de geplande bodemingrepen een verhoogd risico is op het aantreffen van achtergebleven munitieartikelen, is het noodzakelijk om na te gaan waar welke en wat voor soort werkzaamheden uitgevoerd gaan worden. Hiervoor is het onderstaande overzicht opgenomen.

- Aanleg rotonde aan de Fremme kruising N278 te Margraten;
- Aanleg Rtonde Hoogcruts;
- Reconstructie kruispunt Reijmerstok;
- Vervangen van asfalt over het gehele traject;
- De stroken tussen de wegen en het fietspad worden verbreed, met als gevolg dat erin de bermen werkzaamheden plaats zullen vinden tot een maximale breedte van 3 meter;
- Vervanging van bestaande fietspaden en de aanleg van fietspaden vanaf Hoogcruts tot aan de Planck;
- Verbeteren van hemelwaterafvoer, waarbij de sloten tot maximaal 1,5 meter diep zullen worden ontgraven.

7.3 UITGANGSPUNTEN EN AFWEGINGEN BIJ DE AFBAKENING VAN HET RISICOGEBIED

Om te komen tot een afbakening van het risicogebied zijn de geplande werkzaamheden die gepaard gaan met bodemingrepen gekoppeld aan de gestelde uitgangspunten in paragraaf 7.1. Men mag aannemen dat de naoorlogse werkzaamheden op reguliere wijze zijn uitgevoerd. Oftewel: in bepaalde gebiedsdelen is de grond na de oorlog reeds tot op bepaalde dieptes geroerd. Hierdoor kan er vanuit gegaan worden dat de kans op het aantreffen van Conventionele Explosieven in deze gebieden geringer is geworden.

De volgende afwegingen worden per werk gehanteerd:

Aanleg rotonde aan de Fremme kruising N278 te Margraten

In 2009 zijn er aan de zuidzijde van de N278 Conventionele Explosieven geruimd uit voormalige schuttersputten/schuilgaten. Eerder is gesteld dat deze niet feitelijk herleidbaar zijn naar exacte locaties in het onderzoeksgebied.

De mogelijkheid dat er zich in de berm schuttersputten/schuilgaten ter hoogte van de geplande rotonde hebben bevonden met mogelijk gedumpte munitie is echter niet uit te sluiten en reëel aanwezig, mochten er in de berm aan de zuidzijde van de N278 werkzaamheden worden uitgevoerd in niet geroerde grond dieper dan 1,50 –MV, dan wordt hiervoor een preventieve opsporingsactie geadviseerd.

Aanleg Rotonde Hoogcruts

Het gebied ter plaatse van Hoogcruts bevindt zich tussen een tweetal vlakken in waar in de nacht van 8 op 9 april 1943 brandbommen zijn neergekomen, hierbij zijn blindgangers aangetroffen. Theoretisch is het mogelijk dat er in het tussenliggende gebied eveneens brandbommen zijn gevallen. Het is echter aan te nemen dat, gezien de bebouwingsconcentratie, blindgangers zouden zijn opgemerkt door bewoners. Bovendien is het kruispunt naoorlogs dermate veranderd, dat verwacht kan worden dat mogelijke blindgangers reeds bij deze werkzaamheden zouden zijn aangetroffen.

Reconstructie kruispunt Reijmerstok

Voor dit gebied zijn geen feitelijkheden achterhaald die duiden op een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

Vervangen van asfalt over het gehele traject

Gezien de naoorlogse werkzaamheden en veranderingen aan de N278 en N598 is het niet aan te nemen dat erbij asfalteringswerkzaamheden Conventionele Explosieven worden aangetroffen.

De stroken tussen de wegen en het fietspad worden verbreed met als gevolg werkzaamheden in de berm

Gezien de beschrijving in figuur 12 dat de langs de berm opgeslagen munitie verwijderd is en het feit dat na de oorlog de beschadigde fietspaden vervangen en deels verlegd zijn, is het niet aan te nemen dat er zich nog achtergebleven munitieartikelen in het grootste deel van het werkgebied zullen bevinden.

Voor het gebied van de N278 ter hoogte van de afslag met de Ingberweg te Margraten en het verlengde ervan kan gesteld worden dat er sprake is van een feitelijk aantoonbaar verhoogd risico (voormalige Nederlandse stellingen en melding ruiming brandbommen). Voor dit eerste deel van Margraten tot aan de Vruchtenhof geldt dat er aan de ligging van de fietspaden ten opzichte van de oorlog weinig is veranderd.

Indien in dit deel bodemwerkzaamheden plaatsvinden in niet eerder geroerde grond dan wordt hiervoor een preventieve opsporingsactie geadviseerd.

Voor het zuidelijk deel van de bermen langs N278 wordt dezelfde stelling gehanteerd als bij de aanleg van de rotonde Aan de Fremme "De mogelijkheid dat er zich in de bermen schuttersputten/schuilgaten hebben bevonden met mogelijk gedumpte munitie, is aanwezig. Dit aangevuld met de wetenschap dat er oorlogshandelingen bij de Vruchtenhof hebben plaatsgevonden, laat de volgende afweging gestalte krijgen: mochten er in de bermen aan de zuidzijde van de N278 werkzaamheden worden uitgevoerd in niet geroerde grond dieper dan 1,50 –MV, dan wordt hiervoor een preventieve opsporingsactie geadviseerd".

Vervanging van bestaande fietspaden en de aanleg van fietspaden vanaf Hoogcruts tot aan de Planck

Gezien de naoorlogse werkzaamheden en veranderingen aan de bestaande fietspaden mag aangenomen worden dat hier voor het grootste deel geen sprake is van een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

Enkel voor de locaties waar vanaf Hoogcruts tot aan de Planck de aanleg van fietspaden en andere werkzaamheden zijn gepland, dient op basis van de waargenomen inslagen bij de luchtfotoanalyse voor het deel waarin gewerkt wordt in niet eerder geroerde grond, rekening te worden gehouden met een verhoogd risico op het aantreffen van Conventionele Explosieven. Mochten er in het werkgebied werkzaamheden plaatsvinden waarmee heftige trillingen worden opgewekt, dan dient deze uitgangssituatie bijgesteld te worden.

Verbeteren van hemelwaterafvoer, waarbij de sloten tot maximaal 1,5 meter diep zullen worden ontgraven.

Voor deze werkzaamheden geldt eveneens de stelling dat mochten deze werkzaamheden plaatsvinden in niet eerder geroerde grond binnen verdacht gebied, zoals aangegeven op de risicokaart, dan dient er rekening gehouden te worden met een verhoogde kans op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

7.4 RISICOGEBIEDEN

Op de volgende afbeeldingen zijn de risico gebieden aangegeven waarbinnen zich mogelijk achtergebleven Conventionele Explosieven kunnen bevinden.

Fig. 51. Beeldmateriaal verdacht gebied N278 ten oosten van Margraten tussen Aan de Fremme tot aan de Vruchtenhof. Lengte Noordelijk deel langs de Rijksweg circa 375 meter en ten zuiden circa 470 meter.

Legenda:

Verdacht gebied

Fig. 52. Beeldmateriaal verdacht gebied N598 ten noorden van de Planck. Het betreft met name de gebieden waarin sprake is van niet eerder geroerde grond. De lengte van het verdachte deel bedraagt circa 400 meter.

Legenda:

Verdacht gebied

8 MOGELIJK AAN TE TREFFEN CONVENTIONELE EXPLOSIEVEN

8.1 MOGELIJKE VERSCHIJNINGSVORMEN

Op basis van de resultaten uit de probleeminventarisatie en het gestelde bij de afbakening van het risicogebied kan worden aangenomen dat het volgende type en kaliber Conventionele Explosieven binnen het onderzoeksgebied kan worden aangetroffen. Een groot aantal categorieën zijn hierbij opgenomen. Deels wordt hierbij uitgegaan van de gangbare munitieartikelen die in de oorlog gebruikt zijn en de munitieartikelen die eerder in de omgeving zijn geruimd.⁷² Voor de locatie van de Nederlandse stellingen is de mogelijkheid opengelaten dat hier KKM en infanteriemunitie is achtergebleven.

Kleuren Legenda verschijningsvormen:	Omschrijving:
Locatie verdacht gebied figuur 51	Dump en afwerpmunitie (brandbom) Bermen en stroken deel N278
Locatie verdacht gebied figuur 52	Afwerpmunitie (deel N598)

Nationaliteit	Categorie	Type	Kaliber
  Geallieerd Nederlands	Geschutsmunitie	Brisant/Fosfor	2"-mortier
	Geschutsmunitie	Brisant/Fosfor	3"-mortier
	Geschutsmunitie	Brisant	8"
	Geschutsmunitie	Brisant / Fosfor	20, 37, 57, 60, 75, 76, 81, 90, 105 en 155mm
	Munitie voor raketwerper	Anti-tank-Brisant	Bazooka, 3,5"
	Handgranaten	Diversen	Diversen
	Klein Kaliber munitie (KKM)	Diversen	Diversen
	Afwerpmunitie	Fosfor/Brand	4lbs, 30lbs, 45lbs, 400lbs en 500lbs
	Afwerpmunitie	Brisant	250lbs tot 1000lbs
	Boordmunitie	Diversen	Diversen

⁷² De uitgangspositie bij kaliber afwerpmunitie is gebaseerd op een "worst case scenario".

Het is niet exact duidelijk van welke nationaliteit de afwerpmunitie in figuur 19 afkomstig is. Er is een mogelijkheid dat deze afkomstig is van een Duits vliegtuig. Om deze reden is ook onder deze nationaliteit de categorie Afwerp en Boordmunitie opgenomen.

Nationaliteit	Categorie	Type	Kaliber
 Duits	Geschutsmunitie	Brisant	2cm
	Geschutsmunitie	Brisant	3,7cm
	Geschutsmunitie	Brisant/Anti-tank	8,8cm
	Geschutsmunitie	Brisant	5cm (mortier)
	Geschutsmunitie	Brisant/Anti-tank	5cm (PAK)
	Geschutsmunitie	Brisant	7.5cm
	Geschutsmunitie	Brisant	8 cm (mortier)
	Geschutsmunitie	Brisant	10.5cm
	Geschutsmunitie	Brisant	12cm (mortier)
	Geschutsmunitie	Brisant	15cm
	Raketmunitie	Brisant	
	Geschutsmunitie	Brisant	24cm
	Munitie voor granaatwerper	Anti-tank/Brisant	<i>Panzerfaust</i>
	Munitie voor granaatwerper	Brisant	Geweergranaat
	Handgranaten	Diversen	Diversen
	Vernielings-/mijnlading	Diversen	2,5Kg>
	Raket	Anti-tank/Brisant	<i>Panzerschreck</i>
	Klein Kaliber munitie (KKM)	Diversen	Diversen
	Boordmunitie	Diversen	Diversen
	Afwerpmunitie	Brisant	250lbs tot 1000lbs

Omtrent de mogelijk aan te treffen hoeveelheid is op basis van de beschikbare gegevens geen uitspraak te doen.

8.2 MAXIMAAL TE VERWACHTEN DIEPTE

Om de te verwachten diepte van de vermoede Conventionele Explosieven vast te kunnen stellen, dient gezien te worden van welke verschijningsvorm er wordt uitgegaan. In onderstaand schema zijn de verschijningsvormen uit de voorgaande paragraaf aangehouden en wordt een inschatting gegeven van de te verwachten (minimale en maximale) diepte.

Verschijningsvorm	Minimale diepte	Maximale diepte
Gedumpt	0,10 – MV	2,00 – MV (diepte schuilgat, schuttersput, loopgraaf)
Afgeworpen	0,40 - MV	6,5m –MV (Ruwe schatting: geen gegevens omtrent bodemopbouw aanwezig)

9 RISICOANALYSE

9.1 OORZAKEN VAN EEN ONBEDOELDE DETONATIE

Zoals beschreven zullen in het plangebied de “Margraten – De Planck N278-N598” bodemingrepen en grondverzet plaatsvinden. Bij het uitvoeren van deze bodempenetrerende werkzaamheden kunnen eventueel aanwezige explosieven bij aanraking of trilling onbedoeld in werking treden.

9.2 RISICO’S EN GEVOLGEN BIJ DETONATIE

Voor het plangebied zijn feitelijkheden achterhaald die aanwijzen dat er tijdens bodemingrepen Conventionele Explosieven kunnen worden aangetroffen. Het type explosieven is reeds bepaald bij de vermeldingen onder paragraaf 8.1. Bij het uitvoeren van graafwerkzaamheden en andere werkzaamheden die bijvoorbeeld gepaard gaan met heftige trillingen, is sprake van een verhoogd risico waarbij het onbedoeld in werking treden van explosieven kan leiden tot enorme schade.

Hoofdgroep	Definitie	Specifiek risico
Klein Kaliber Munitie (KKM)	munitie voor handvuurwapens (mitrailleurs, geweren en pistolen met een kaliber tot 20mm	penvuur, randvuur, centraalvuur, brisante projectielen, brand (WP) projectielen, lichtspoor en lichtspoorzelfvernietiging
Geschutmunitie	munitie voor vuurmonden (kanon, houwtser, terugstootloze vuurmond en mortier) met een kaliber van 20mm of groter	voorgespannen slagpinveer en springrook en brisante projectielen
Handgranaten	een lichaam al of niet voorzien van een explosieve stof en voorzien van een ontsteker bedoeld om met de hand te werpen	alzijdige ontstekers, springrook, voorgespannen slagpinveer en brisante projectielen
Geweerganaten	een granaat bedoeld om met behulp van een geweer te verschieten	alzijdige ontstekers, springrook en voorgespannen slagpinveer en brisante projectielen
Munitie voor granaatwerpers	munitieartikelen die met een speciaal wapensysteem worden verschoten, gelanceerd of weggeslingerd	gevarenzone achter het wapen en brisante projectielen
Afwerpmunitie	munitieartikelen bedoeld om van een vliegtuig te worden losgelaten, uitgestoten of geworpen en brisante projectielen	grote uitwerking, lange vertragers en antidemonteer- en antistoringinrichtingen

Explosieve stoffen	een explosieve stof zonder dat deze is voorzien van een ontstekingsinrichting en waarbij het oorspronkelijke gebruiksdoel onbekend is	gevoeligheid (vlam, schok en wrijving), giftigheid en kristalvorming op springstof
--------------------	---	--

De gevolgen van een detonatie zijn:

Risico:	Gevolg:
Luchtdrukwerking	Dit is een direct gevolg van de snelle uitzetting van de hete, gasvormige reactiepunten die worden gevormd tijdens een explosie. Luchtdruk kan dakpannen van daken blazen, ruiten laten springen en lichte constructies omverblazen.
Scherfwerking	Dit is de verplaatsende werking door luchtdruk op de materie direct rondom het explosiepunt, dat door de schokgolf en de luchtdruk wordt vernietigd tijdens de explosie. Scherfwerking (fragmentatie) wordt onderscheiden in primaire scherven (afkomstig van het lichaam van het explosief zelf) en secundaire scherven (afkomstig van het omringende medium zoals puin, glasscherven etc.). De straal van dit gevaar wordt uitgedrukt in een 'schervengevarezone', welke voor deze onderzoekslocatie vastgesteld kan worden op circa 700 meter.
Schokgolfwerking	Dit is een heftige trilling die ontstaat bij de explosie en zich voortplant door de omringende materie. Hoe dichter de omringende materie, hoe verder de schokgolf zich kan voortplanten en daardoor op grotere afstand leidingen, fundamenteen enz. kan vernielen of beschadigen.
Temperatuur	Tijdens de detonatie van een explosief komen in de directe omgeving van de explosie zeer hoge temperaturen vrij die tot brand kunnen leiden.

9.3 MAATREGELEN

De kans op het optreden van een onbedoelde detonatie kan in theorie verminderd worden door de kans op schok- en stootinitiatie te reduceren. Echter, omdat de gevoeligheid van ontstekers en de mogelijke instabiliteit van explosieve ladingen van explosieven in de bodem niet bekend zijn, kan het risico op detonatie van explosieven niet worden weggenomen door aanpassingen op de voorgenomen wijze van grondverzet. Het risico kan alleen worden geëlimineerd door het uitvoeren van opsporingswerkzaamheden waarbij mogelijke explosieven worden gedetecteerd, benaderd en geïdentificeerd.

10 WET- EN REGELGEVING

Voor eisen die ten aanzien van de veiligheid en beveiliging aan het opsporen en tijdelijk opslaan van Conventionele Explosieven worden gesteld, kan niet worden teruggevallen op de Wet Explosieven voor Civiel Gebruik of de Wet Wapens en Munitie. Conventionele Explosieven vallen niet onder de reikwijdte van deze wetten. De belangrijkste regelgeving met betrekking tot de veiligheid / beveiliging van het opsporen en tijdelijk opslaan van Conventionele Explosieven volgt uit het Arbobesluit en de daaruit voortvloeiende beoordelingsrichtlijn BRL-OCE.

A. Het Arbobesluit

Artikel 4.10 van het Arbobesluit heeft betrekking op werkzaamheden in relatie tot Conventionele Explosieven, zoals het opsporen, detecteren, lokaliseren, identificeren, tijdelijk veiligstellen en het overdragen. In het tweede lid van artikel 4.10, wordt gesteld dat een bedrijf dat zich bezighoudt met de voorgenoemde werkzaamheden in het bezit moet zijn van een procescertificaat 'Opsporen Conventionele Explosieven'.

B. Beoordelingsrichtlijn Conventionele Explosieven (BRL-OCE)

De BRL-OCE bevat eisen waaraan een bedrijf moet voldoen om gecertificeerd te kunnen zijn voor de opsporing van Conventionele Explosieven. Daarnaast bevat de BRL-OCE eisen op het gebied van de organisatie en het management van het opsporingsbedrijf en de deskundigheid / examinering van het personeel. In het kader van deze module is met name bijlage 7 van de beoordelingsrichtlijn van de BRL-OCE van belang. In deze bijlage worden veiligheidseisen gesteld aan de tijdelijke opslag van aangetroffen Conventionele Explosieven.

C. Gemeentewet

Artikel 160 van de gemeentewet legt de beslissingsbevoegdheid om al dan niet tot opsporing en gecontroleerd vernietigen van Conventionele Explosieven over te gaan, bij het College van Burgmeesters en Wethouders neer. Daarnaast is de burgemeester verantwoordelijk voor de Openbare Orde en Veiligheid binnen de gemeente. Voor de handhaving van de openbare orde kan de burgemeester noodbevelen en algemeen verbindende voorschriften opstellen voor de locatie waar naar Conventionele Explosieven wordt gezocht en de directe omgeving daarvan. Deze bevoegdheid volgt uit artikel 175 en 176 van deze Gemeentewet.

Bijdragebesluit en vergoedingen

Per 1 oktober 2009 is het Bijdragebesluit OCE ingetrokken. De regering heeft besloten om de vergoeding van de kosten samenhangende met het opsporen van Conventionele Explosieven vanaf die datum via het Gemeentefonds te regelen. Aldus het Ministerie van BZK doet dit niets af aan de verantwoordelijkheid van de gemeente op dit vlak.

De intrekking van het Bijdragebesluit past binnen de kabinetsdoelstelling om een groot aantal specifieke uitkeringen aan gemeenten generiek te maken. Gemeenten zullen vanaf 2010 vanuit het gemeentefonds middelen ontvangen voor het opsporen en ruimen van CE.

Op hoofdlijnen komt de nieuwe regeling op het volgende neer. In de eerste plaats krijgen de gemeenten Amsterdam, Den Haag en Rotterdam een vast bedrag voor het opsporen en ruimen van CE. In de tweede plaats zijn er de gemeenten die de achterliggende tijd regelmatig verzocht hebben om een bijdrage. Deze zogenoemde 'uitkeringsgemeenten' (nu 27) krijgen middelen uit het gemeentefonds volgens de maatstaf van het aantal nieuwbouwwoningen. Uit onderzoek is, aldus het ministerie van BZK, namelijk gebleken dat er een relatie bestaat tussen het aantal nieuwbouwwoningen in een gemeente en de ingediende declaraties voor het opsporen en ruimen van CE. Periodiek wordt aan de hand van deze maatstaf geëvalueerd welke gemeenten onder deze regeling vallen. Gemeenten die deel uitmaken van de lijst "veelgebruikers" en geen kosten hebben gemaakt in drie van de vier afgelopen jaren worden uit de lijst geschrapt. In de derde plaats zijn er gemeenten die in de achterliggende jaren incidenteel gebruik hebben gemaakt van het Bijdragebesluit. Voor deze situaties wordt een vangnet ingericht in de vorm van een suppletie vanuit het gemeentefonds. Gemeenten die kosten (gaan) maken kunnen die jaarlijks voor 1 maart aangeven in een gemeenteraadsbesluit en insturen naar het ministerie van BZK. Uit het gemeenteraadsbesluit moet blijken dat opsporing en ruiming van CE uit veiligheidsoverwegingen noodzakelijk is. Gemeenten die in de afgelopen vier jaar twee of meer keren vanuit de suppletie een bijdrage ontvangen hebben zullen aan de lijst met "veelgebruikers" worden toegevoegd.

Het intrekken van het Bijdragebesluit doet niets af aan de bestaande verantwoordelijkheden voor het opsporen en ruimen van CE en de randvoorwaarden en regels waaronder deze werkzaamheden veilig worden uitgevoerd. Zo blijft de certificatieplicht voor bedrijven die CE opsporen onverminderd van kracht.

11 CONCLUSIE EN ADVIES

Uit de achterhaalde en geanalyseerde informatie over het onderzoeksgebied “Margraten – De Planck N278-N598” is gebleken dat er in delen van het onderzoeksgebied een verhoogde kans bestaat op het aantreffen van Conventionele Explosieven.

Geadviseerd wordt om in de onderstaande locaties (figuur 53 en 54) het opsporingsproces voort te zetten.

Fig. 53 boven: Verdacht gebied N278 ten oosten van Margraten

Legenda:

Verdacht gebied

Fig. 54. Links: Verdacht gebied N598 nabij de Planck

In bijlage 10 zijn een tweetal A3 formaat kaarten opgenomen met de aangegeven gebieden.

Het vervolgonderzoek kan zoals al hierbij reeds opgemerkt is, worden beperkt tot de locaties waar daadwerkelijke bodemingrepen in ongeroerde grond plaats zullen vinden.

De wijze waarop dit vervolgonderzoek plaats zou kunnen vinden, is de volgende:

1. De mogelijk op locatie aan de oppervlakte aanwezige naoorlogse verhardingen zoals bestrating, asfalt en dergelijke kunnen op reguliere wijze worden verwijderd.
2. Detectieverstorende elementen dienen verwijderd te worden.
3. Voorafgaand aan de geplande grondwerkzaamheden in de ongeroerde grond dienen deze locaties middels detectie en benadering vrij te worden geven.
4. Indien detectie niet mogelijk is in verband met bijvoorbeeld de aanwezigheid van niet verwijderbare detectieverstorende elementen, wordt u geadviseerd de graafwerkzaamheden uit te voeren met een beveiligde kraan (conform bijlage 5 van de BRL-OCE) onder observatie van een Explosievaardkundige/OCE-medewerker (gecontroleerd ontgraven).

Aangezien er in de omgeving van het gehele onderzoeksgebied in het verleden ruiming van munitie zijn uitgevoerd wordt u geadviseerd het uitvoerend personeel voorafgaand aan de bodemingrepen uitdrukkelijk te instrueren geen verdere acties te ondernemen in het geval van het onverhoopt aantreffen van munitieverdachte objecten en terstond contact op te nemen met de politie.

12 OVERZICHT VAN GEHANTEERDE BRONNEN

Archivalia:

- Explosieven Opruimingscommando van de Koninklijke Landmacht te Culemborg
- Luchtfotoarchief Topografische Dienst Kadaster te Emmen/Zwolle
- Gemeentearchief Margraten
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie te Den Haag
- Regionaal Historisch Centrum Limburg te Maastricht
- Rijkshet; Centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen
- Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh

Literatuur:

- *1940-1945 Een klein dorp in een grote oorlog*. Stichting Heemkunde Bemelen (z.p. 2004)
- Amersfoort, Herman en Piet Kamphuis, red., *Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied* (2^e druk; Den Haag 2005)
- Baetsen-Vanmeulebrouk, M. ed., *Oorlogsherinneringen. Schin op Geul mobilisatie – bezetting – bevrijding 1939-1945* (Grevenbricht 1994)
- Croonen, J., *Vijftig jaar geleden werd Reijmerstok bevrijd. 1944 september 1994* (z.p. 1994)
- Custers, J., S. Drummen, S. Kusters en F. Roebroeks, *Sint Geertruid 1939-1945. Dorpsleven tijdens de Wereldbrand* (Maastricht 1994)
- *De krijgsverrichtingen in Zuid-Limburg Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II, Hoofddeel III* ('s Gravenhage 1952)
- Gerritsen G. en H. Langenberg, *Heuvelland bevrijd. Verhalen over bezetting en bevrijding van het Heuvelland* (Voerendaal z.j.)
- Gouverne, J.G.M.J., *XIX corps, "Old Hickory", Hell on Wheels", "Blue and Gray"* (Eindhoven 1978)
- Heltzel, H., *Bevrijding oostelijke mijnstreek. Het Amerikaanse leger aan het werk rondom de bevrijding van Hoensbroek en omstreken*. Historische Reeks Parkstad Limburg 3 (Voerendaal 2004)
- Hendriks, J. en H. Koenen, *D-Day in Zuid Limburg. De bevrijding van uur tot uur, van plaats tot plaats* (Maastricht 1994)
- Hermesen, A. en red. Oet de Riestepot., *50 jaar bevrijding Margraten. 1944 13 september 1994*. (Margraten 1994)
- Hewitt, R.L., *Workhorse of the western front. The Story of the 30th Infantry Division* (Washington 1946)
- *History in action. 118th Field Artillery 30th Infantry Division 1942-1945* (Savannah 1967)
- *Keer 50 jaar bevrijd*, Roosen ea. Ed., Speciale editie van "Ut Wiet Klief", 11^e jaargang, nr. 3 (Cadier en Keer 1994)
- Kirkels, M., J. Purnot, *Van boerenakker tot soldatenkerkhof. Ooggetuigenverhalen over de aanleg van de Amerikaanse begraafplaats in Margraten* (Tilburg 2009)
- Kusters, S. en L. Wolters, *Terlinden. Portret van een gehucht* (z.p. 2008)

- *Limburg – Margraten 1940-1945. Achtergronden bij tentoonstelling 60 jaar bevrijding van Margraten.* Gemeente Margraten en samenwerkende Heemkunde organisatie Margraten (SOHM) (Maastricht 2004)
- Oudheusden, J.A. en H. Termeer red., *Tussen vrijheid en vrede. Het bevrijde zuiden september '44 mei '45* (Zwolle 1994)
- Pallud, J.P., *Blitzkrieg in the west. Then and now* (Londen 1991)
- Pütz R., *Duel in de wolken. De luchtoorlog in de gevarendriehoek Roermond-Luik-Aken* (Amsterdam 1994)
- Sectie Krijgsgeschiedenis van den Generalen Staf, *Beknopt overzicht van de krijgsverrichtingen der Koninklijke Landmacht 10-19 mei 1940* (Leiden 1947)
- Verhoeven, R., *Oorlog en Bevrijding in Gulpen. 1944 september 1994* (z.p. z.j.)
- Zwanenburg, G.J., *En nooit was het stil... kroniek van een luchtoorlog* (z.p. z.j.)

Periodieken en/of Dagbladen:

- Dagblad *De Limburger*

Audiovisuele bronnen:

- DVD Gemeente Archief Maastricht en Omroep Limburg TV, *Zuid-Limburg Bevrijd. Oktober 1944 – maart 1945 unieke opnamen door filmteams van het Amerikaanse Negende Leger* (1998)

Internet:

- <http://www.OLDHICKORY30th.com/index.htm>

13 BIJLAGEN

Bijlage 1. Proces-Verbaal politie Margraten betreffende gevallen brandbommen en strooibiljetten

meente Politie Margraten

No.19.

erwerp:

Gevallen Brandbommen en Strooibiljetten.

PROCES VERBAAL.

Op Maandag den 16 Juni 1941, werd mij, Peter Joannes van de Ven, gemeente en onbezoldigd Rijkveldwachter der gemeente Margraten, door zekere Jacobus Lardinois wonende te Margraten, medegedeeld dat er nabij zijne woning gelegen aan de Sprinketstraat te Margraten no.32, een bom of een dergelijk voorwerp lag, die in den nacht van 16 Juni 1941, omstreekt 1.15 uur aldaar gevallen was. Op verzoek van den heer Burge --meester alhier, heb ik een onderzoek ingesteld en heb ik ter plaatse voornoemd, in een weiland ongeveer 20 meter van de woning van Lardinois verwijderd, gevonden een ontplofte Brandbom. Ze bevond zich op ongeveer 66 c.M. diepte in den grond en ze was geheel onschadelijk. De resten ervan zijn ter beschikking van genoemden Burgemeester gesteld.

Op Dinsdag 17 Juni 1941, heb ik te Margraten aan de woning van zekere Alphons Vleugela aan den Rijksweg te Margraten No.48, een brandbom gevonden. Deze zat ongeveer 56 c.M. diep in den grond en ze was ontploft en geheel onschadelijk. Ze lag op 6 Meter afstand van de woning van genoemde Vleugela. Ook deze resten ervan zijn ter beschikking van den Burgemeester gesteld. Door het neervallen van genoemde Brandbommen, vermoedelijk in den nacht van 16 Juni 1941, is geen noemenswaardige schade aangericht en er zijn geen persoonlijke ongelukken voorgevallen.

Op 17 Juni 1941, zijn in deze gemeente meerdere Strooibiljetten uit vliegtuigen geworpen, althans zijn deze alhier des morgens gevonden te Termaar gemeente Margraten. Hiervan zijn meerdere exemplaren bij den heer Burgemeester te Margraten ingeleverd. Een onderzoek is ingesteld naar de vermoedelijke, alhier op gemeld tijdstip gevallen, meerdere brandbommen en strooibiljetten. wegens de hoge veldgewassen zijn er tot heden geen van de genoemde voorwerpen meer gevonden. Het onderzoek wordt voortgezet en bij resultaat zal nader proces verbaal worden opgemaakt en toegezonden waar het behoort.

Waarvan op den afgelegden ambtswaard, is opgemaakt gesloten en geteekend dit proces verbaal te Margraten den 19 Juni 1941.

De gemeente en onbezoldigd rijkveldwachter
P.J. van de Ven.

ziende Burgemeester
van
MARGRATEN.

Bron: Proces Verbaal Politie Margraten betreffende gevallen brandbommen en strooibiljetten, Gemeentearchief Margraten, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 2. Proces-Verbaal betreffende onderzoek bombardement 14 februari 1942

Politie
te
Gulpen.

A F S C H R I F T

No. 17

P R O C E S - V E R B A A L

Relaterende een
gedaan onderzoek inzake
aan op 14 Februari 1942
te Gulpen plaats gehad
hebbende luchtaanval.

Op den veertien Februari 1942, des voormiddags om-
streeks 5½ uur, werd boven de gemeente Gulpen vliegtuiggeronk
gehoord, dat kort daarna werd onderbroken door verschillende
explosie's.

Gelijktijdig met deze explosie's werd te Gulpen luchtsalarm ge-
geven dat tot omstreeks 6½ uur voormiddag heeft geduurd.
Deze explosie's vonden plaats buiten de bebouwde kam der gemeen-
te Gulpen en werden door de luchtwacht gesignaleerd in de rich-
ting van het gehucht Ingber, gemeente Gulpen.

Direct is door mij: Gillis van Leerzen, Gemeenteveldwachter tever-
onbevolgd rijksveldwachter van en wonende te Gulpen in genoem-
de richting een onderzoek ingesteld, doch niemand van de inwoners
van bovengenoemd gehucht kon mij inlichtingen geven, omtrent
de plaats waar de explosie had plaats gehad.

Op genoemde datum is bij daglicht een onderzoek ingesteld in het
veld te Ingber, door relator voornoemd, den Heer Burgemeester
dezer gemeente, en den Veldwachter der Karschaussée Roindor
Bril, laatst genoemde behorende tot de Brigade Gulpen.

Na eenigen tijd zoeken bleek ons, dat, ongeveer 50 meter ten
Noorden van den weg Ingber-Schaulder, onder de gemeente Gulpen,
vijf trechtervormige gaten waren geslagen, waarvan twee in het
weiland van W. De Bie, wonende te Ingber Gulpen G.23 en drie in
het weiland van P. Gerrickens, wonende te Ingber-Gulpen G.45.
Deze trechters waren vermoedelijk afkomstig van ontplofte bri-
santbommen.

De tusschenruimte van deze trechters bedroeg resp. ongeveer 20,
50, 20 en 100 meter en hadden een doorsnede resp. van ongeveer
7,5, 6,5 en 3 meter en een diepte resp. van ongeveer 3½, 2½, 3, 2½
en 1½ meter.

Van blindgangers, tijdbommen of brandbommen is ons verder niets
gebleken.

Leden van de Duitse weermacht, Nederlandse politie, luchtbe-
schermingsdienst of burgers zijn bij dezen luchtaanval niet ge-
dood of gewond.

Met uitzondering van de trechters is geen schade aangericht.

De glasschade in het gehucht Ingber dat ongeveer 500 meter van
de plaats verwijderd ligt, is voor zoover tot heden bekend,
gering.

In den voormiddag van 14 Februari 1942 zijn door den Heer Burge-
meester dezer gemeente de telefonische meldingen verricht.

Blijkens den luchtwachtdienst te Gulpen zijn dien nacht naar
schatting ongeveer 40 vliegtuigen boven de gemeente Gulpen ge-
weest. Van een luchtgevecht is niets gebleken.

Waarvan door ons is opgemaakt dit proces-verbaal op den eed bij
den aanvang onzer bediening afgelegd.

Gesloten te Gulpen, 14 Februari 1942.

Gezien:
De Burgemeester,
w.g. R. van Rijkevorsel.

w.g. R. Brill. w.g. G. v. Leerzen.

Bron: Proces-Verbaal betreffende een onderzoek inzake een op 14 februari 1942 te Gulpen plaats gehad
hebbende luchtaanval, Rijckheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken
1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 3. Proces Verbaal in verband met bombardement 9 april 1943

GEMEENTE - NOORBEKE

Noorbeek, 9 April 1943

Proces - Verbaal

Heden, 8 April 1943 omstreeks 24 uur, zijn in deze gemeente tusschen de gehuchten NOERDI en THALINDEN door overvliegende vliegtuigen bommen afgeworpen, te weten 2 brisantbommen, die ontploft zijn, plus minus 12 phosphorrubberbommen waarvan er 4 niet ontploft en ontbrand zijn en waarbij waarschuwingeborden geplaatst zijn, en plus minus 300 brandbommen. Deze zijn allen gevallen in het open veld, bouw- en weiland. Persoonlijke ongevallen zijn niet voorgekomen. Er werd geen schade aangericht, behoudens de gaten in den grond. Er werd geen vee gedood.

Te omstreeks 24 uur rukte, na ontvangst der eerste melding, dat er in in deze gemeente brandbommen gevallen zouden zijn, een auto van den Luchtbeschermingsdienst uit met 6 personen en brandweermateriaal. Er is nergens brand geweest en te een uur 9 April 1943, was het personeel met materiaal wederom op den commandopost terug en was alles rustig.

Het overige personeel van den Luchtbeschermingsdienst behoeft niet op te treden.

En is hiervan door mij dit proces-verbaal opgemaakt, op den ambts-eed bij de aanvaarding mijner bediening afgelegd.

Noorbeek, 9 April 1943

De Burgemeester,

Bron: Proces Verbaal 9 april 1943 gemeente Noorbeek, Gemeentearchief Margraten, Archief Gemeente Noorbeek, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110.

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 4. Proces Verbaal in verband met aangetroffen brandbommen 14 april 1943

OPPLEVERINGSTER
SLENAKEN, D.

PROCES-VERBAAL.

ter sake vinden in inbewaring-
neming van 3 onontbrande brand-
bommen, op 10, 11 en 12 April 1943.

Op tien, elf en twaalf April negentien honderd drie en veertig, respectievelijk te overtrekken 15, 12 en 17 uur zijn door mij, Spectator, Alphonsus, Hubertus, Leonardus, burgemeester van Slenaken in ontvangst en inbewaring genomen ^{gevoerd} één onontbrande brandbom, totaal dus drie. Deze zijn mij in volgorde als hiergemeld en op de tijden als bovenvermeld ter hand gesteld door Guillaume Koenens, landbouwer te Schilberg no. 63, Plet van de Gaar, leerling te Dorpatstraat 10 en Willem, Joseph, Lambertus Simons, landbouwer te Dorpatstraat 16, gemeente Slenaken. Volgens mededeeling der inleveraars werden deze gevonden in een perceel wakkend gelegen om het aangename Branderbosch, onder dese gemeente, terwijl één gevonden werd in het bosch. Deze brandbommen zijn door mij overruild op veilig gesteld door inbreuking van het bakende afsluitpennetje en ten gemeentehuis gedeponeerd. Verder is door mij persoonlijk, vergezeld van een tweetal leden van de afdeling luchtbeschermingsdienst Slenaken, het terrein als bovengenoemd op de verdere aanwezigheid van brandbommen afgezocht, doch zonder resultaat. Deelen van uitgebrande brandbommen werden daarbij evenmin gevonden. Afgaande op eigen waarschuwing door gehoor, zijn dese brandbommen aldaar uitgeworpen in den nacht van 8 op 9 April 1943. In afwachting op verdere vinding en inlevering van nog meerdere brandbommen is te melding van een en ander door mij gedaan aan de Rijksinspectie der Luchtbescherming te 's-Gravenhage op heden veertien April negentien honderd drie en veertig ontrekken 18 uur. Volijkt melding aan den Politie-Officier beim Beauftragte des Telekommunisars te Maastricht heeft daarna ook overruild plaats gevonden.

3. Ende dit proces-verbaal opgemaakt op ambtbed, gesloten en ter mededeeling. In duplo, gezonden aan de Rijksinspectie voor de Bescherming van de bevolking tegen luchtvaartvallen te 's-Gravenhage op heden den veertienenden April negentien honderd drie en veertig.

De Burgemeester van Slenaken,

Bron: Proces Verbaal 14 april 1943, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 5. Rapport 4 maart 1944 betreffende gebeurtenissen 2 maart 1944

BURGEMEESTER
SLENAKEN L.
Tel. N. 4456/210)
woning 220.

In tweevoud.

II de geval

R A P P O R T .

Op Donderdag twee Maart, negentien honderd vier en veertig is:

1. te omstreeks 13 uur genoodland een Amerikaansch jachtvliegtuig, éénpersoons, type Thunderbolt, ter plaatse Lintjensveld onder Heijenrath. Het vliegtuig is eenigzins beschadigd. De piloot was gevlucht, liet sneeuwsporen achter en is enkele uren later door personeel der Deutsche Zollgrenzschutz hetwelk alhier is gevestigd, gevangen genomen. De bewaking is allereerst onverwijd geschied door de Maréchaussée deser plaats en korten tijd daarna overgenomen door voornoemde Duitse instantie.
2. te omstreeks 14 uur genoodland een Duitsch jachtvliegtuig, éénpersoons, type Me 109, ter plaatse Wetselsheide(veld)gelegen tusschen Hoogeruts en Rijnmarstock. De piloot was slechts lichtelijk gewond. De bewaking hiervan is eveneens eerst geschied door de Maréchaussée en korten tijd daarna overgenomen door dezelfde Duitse instantie.

Beide gevallen zijn door mij telefonisch gemeld aan: den Ortskommandant te Maastricht op voornoemden dag te 16,20 uur, zoomede aan den Polizei-Offizier beim Beauftragte, aldaar te circa 16,25 uur en aan de Meldingscentrale der Luchtbeschermingsinspectie te s. Gravenhage te circa 16,30 uur op welke telefonische aansluiting lang is gewacht.

Zijnde dit rapport opgemaakt en in duplo gezonden aan de Meldingscentrale der Rijksinspectie voor de Bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen te s. Gravenhage op heden vier Maart 1944.

De Burgemeester van Slenaken,

Bron: Rapport 4 maart 1944, Rijkshet centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505

Bijlage 6. Proces Verbaal melding bominslag 28 april 1944 Margraten

<u>TE MARGRATEN.</u>	<u>PROCES-VERBAAL.</u>
; bominslag.	
Op 28 April 1944, te omstreeks 1.45 uur des nachts zijn in de gemeente Margraten in de weilanden toebehoorende aan Jac. Meertens, Wed. Bollen en H. Marx gelegen in de nabijheid van de Sprinkstraat vermoedelijk 5 brisantbommen gevallen, welke allen ontploft zijn.	
Persoonlijke ongelukken zijn niet voorgekomen.	
Aan fruitboomen werd eenige lichte schade aangebracht.	
Glasschade aan verschillende der meest nabij gelegen woningen.	
Het sein luchtalarm werd gegeven te 1.35 uur en het sein luchtalarm geëindigd te 2.20 uur.	
Deze melding is telefonisch doorgegeven aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te 's-Gravenhage, aan den Polizei-offizier beim Beauftragten in Maastricht en aan den Ortscommandant te Maastricht.	
De Burgemeester van Margraten,	

Bron: Proces Verbaal melding bominslag 28 april 1944, Gemeentearchief Margraten, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 7. Rapport 28 april 1944 neergestort vliegtuig de Plank

VIIe gewal.

BURGEMEESTER
SLENAKEN L.

R A P P O R T .

Op heden Vrijdag 28 April 1944 te circa 16 uur is onder deze gemeente ter plaatse genaamd "de Plank" in een weiland in gebruik bij J. Moonen, te "de Plank, gemeente St. Maartensvoeren (grensbedrijf), gevonden het lijk van een Canadeesch piloot en een gedeelte van een aldaar op Belgisch neergestort vliegtuig, waarbij eveneens 6 lijken van Canadeesche piloten lagen. Tot bewaking waren aanwezig een twaantal Duitse militairen.

Melding hiervan is geschied aan den Polizeioffizier beim Beauftragte des Reichskommissars en den Ortskommandant, beiden te Maastricht op heden te circa 18,15 uur.

Zijnde dit rapport opgemaakt en in duplo gezonden aan de Meldingscentrale der Rijksinspectie voor de Bescherming van de Bevolking tegen Luchtaanvallen te 's-Gravenhage op 28 April 1944.

De Burgemeester van Slenaken,

[Handwritten signature]

Het neerstorten van bedoeld vliegtuig is gebeurd op Vrijdag 28 April 1944 ongeveer te 1,40 uur.

Bron: Rapport 29 april 1944, Rijksoorkendheid centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505

Bijlage 8. Proces Verbaal neergestort vliegtuig 13 mei 1944GEMEENTE MARGRATENPROCES-VERBAAL

Op 13 Mei 1944-0.45 uur is in de gemeente Margraten in een boomgaard gelegen + 400 M. ten Zuiden van den Rijksweg en + 200 M. ten Oosten van den Bannenderweg, toebehoorende aan W. Lemmerlijn alhier, een vliegtuig neergestort, hetwelk later bleek te zijn een gevechtstoestel van Duitsche Nationaliteit.

1 piloot verongelukt.

Aan fruitboomen en grasland is schade aangebracht.

Het sein luchtalarm werd gegeven te 0.50 uur en het sein luchtalarm geëindigd te 2.13 uur.

Deze melding is telefonisch doorgegeven aan de Rijksinspectie Luchtbescherming te 's-Gravenhage, aan den Polizei-Offizier beim Beauftragten in Maastricht en aan den Ortscommandant te Maastricht.

Margraten, 15 Mei 1944.

De Burgemeester van Margraten,

Bron: Proces Verbaal neergestort vliegtuig 13 mei 1944, Gemeentearchief Margraten, Archief Gemeente Margraten 1931-1981, classificatie 1.782, Luchtbescherming rapporten bominslagen, volgnr. 1110.

ECG

EXPLOSIVE CLEARANCE GROUP

Bijlage 9. Rapport inslag vliegbom "De Del" te Gulpen 22 november 1944

KONINKLIJKE MARECHAUSSEE

Post - Gulpen

No. 407

Groep - Slenaken

No. 448

Proces-verbaal
relateerende een gedaan onderzoek
in zake het neerkomen en explosie-
ren van een vliegbom te Gulpen op
22 November 1944.

Bijlagen: Geen.

Overtuigingsstukken: Geen

Op den twee en twintigsten November 1900 vier en veertig, omstreeks 20,45 uur, werd mij; GILLIS VAN LEERZEM, Wachtmeester Post-commandant, behorende tot bovengemelden Post, medegedeeld dat in het gehucht de Del, onder de gemeente Gulpen een vliegbom (vermoedelijk V.2) was gevallen gevolgd door een explosie. Onmiddellijk ben ik, Wachtmeester, vergezeld van den Wachtmeester Otto Johannes van KOOTEN, eveneens behorende tot bovengemelden Post naar de opgegeven plaats gegaan en hebben wij ter plaatse een onderzoek ingesteld.

Ter plaatse genaamd "de Del" staan, aan de Oostzijde van den weg Gulpen - Slenaken, met kleine tusschen ruimten ongeveer 10 woningen. Deze woningen waren voor het grootste deel verwoest, doordat de daken nagehoeg geheel weggeslagen waren en van 6 woningen de muren, die uit hout en leem zijn opgetrokken, ontzet. Alle woningen zijn zeer oud en waren reeds lang bouwvallig.

De bewoners waren intusschen overgebracht bij andere inwoners, door leden van de Luchtbeschermingsdienst ter plaatse. Voor zoover mij werd medegedeeld was slechts een kind licht gewond, dat intusschen door een geneesheer was behandeld. Dooden vielen van de getroffen en van de luchtbeschermingsdienst niet te betreuren. Verder zijn ook geen persoonlijke ongelukken meer voorgekomen.

De Burgemeester die eveneens ter plaatse was heeft direct maatregelen getroffen voor de daklozen, die thans in andere woningen zijn ondergebracht.

Door omstanders werd ons de plaats aangewezen waar de bom was gevallen, die was in een weiland gelegen aan genoemden weg, ongeveer 100 meter achter voornoemde woningen.

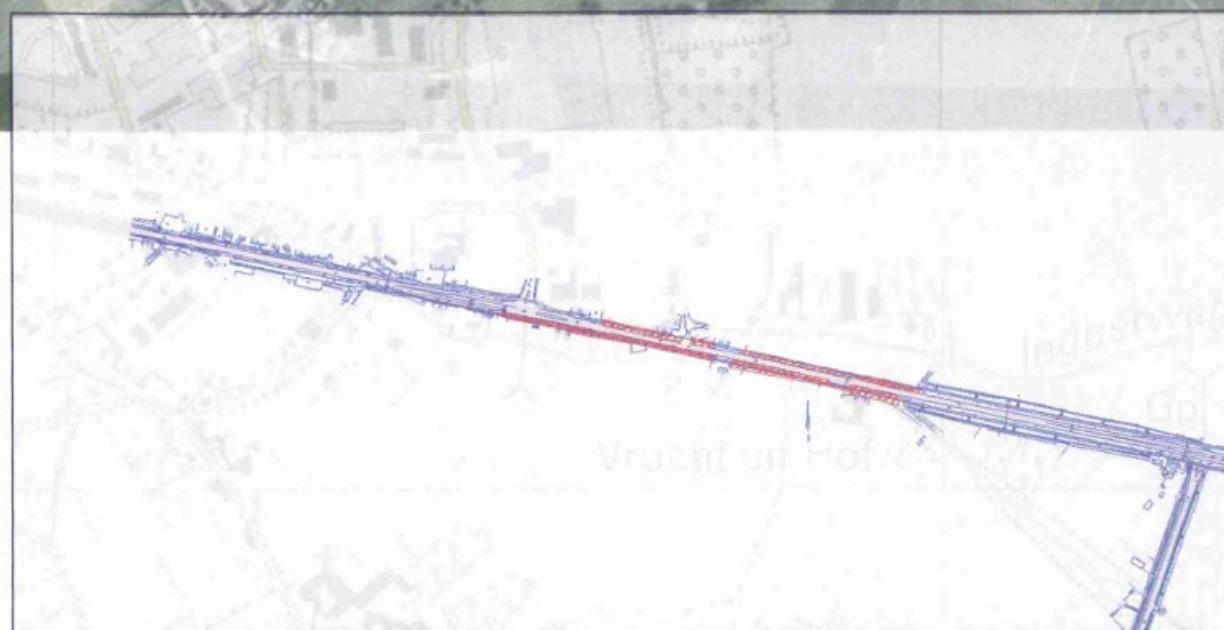
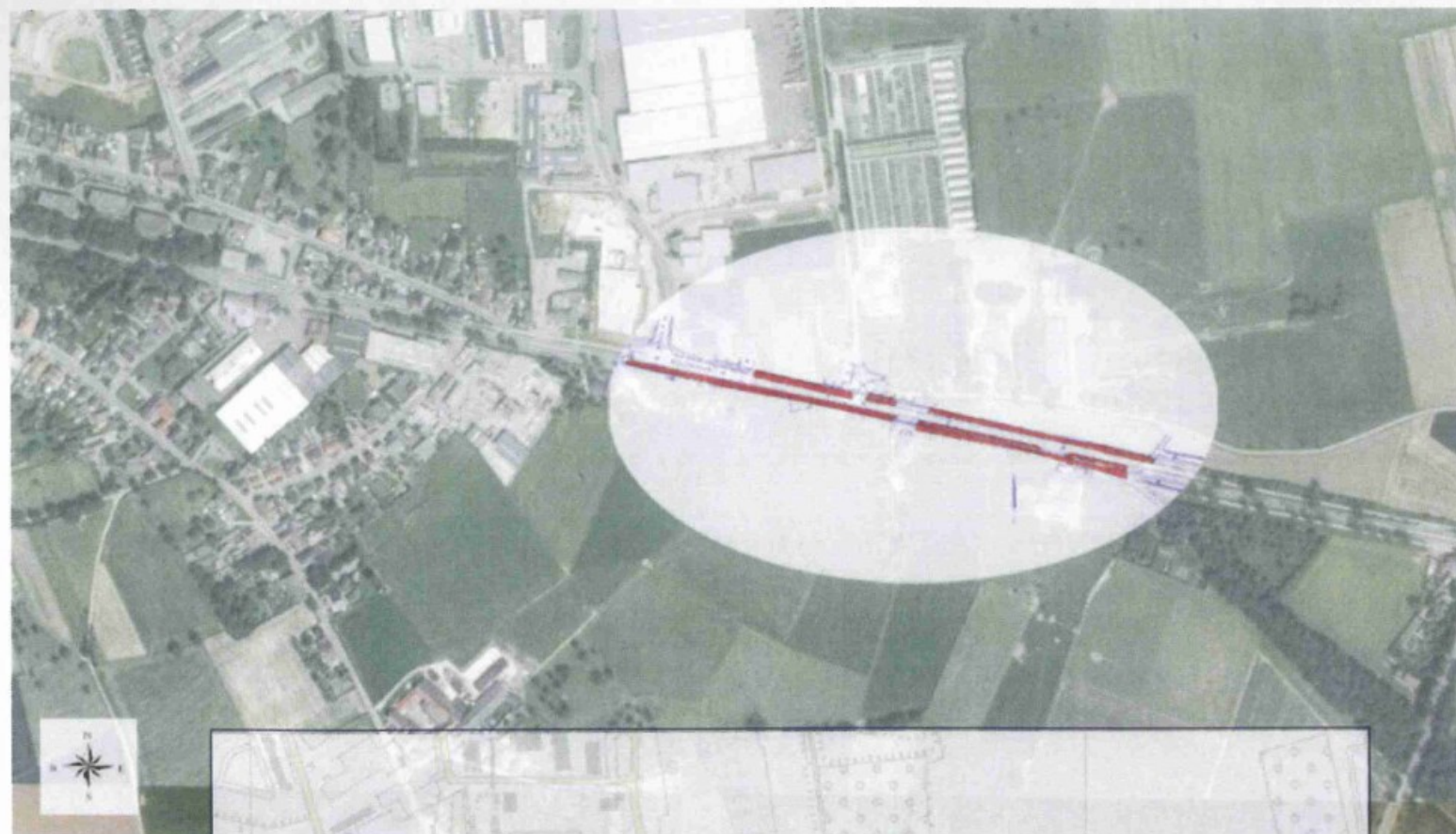
Ter plaatse constateerden wij dat een trechtervormig gat van circa 1 meter doorsnede in gehoemd weiland was geslagen. Om deze trechter lagen stukken verwrongen dun plaatijzer. Aan eenige stukken waren nog kleine deelen van mechanisme waar te nemen. Van eenige in de nabijheid staande boomen waren de toppen uitgeslagen. Verder waren in dat weiland geen uitwendige sporen waar te nemen. De plaats is verder door de politie bewaakt. Er bevonden zich geen militairen in de onmiddellijke nabijheid.

Naar aanleiding van vorenstaande zijn door ons nog gehoord:

Getuige. 1 -----Hubertus, Servatius, B R O U N S-----
veehouder, oud 60 jaar, wonende te Gulpen Del E.27, die verklaarde:
"Gisteravond 22 November 1944 omstreeks 20 uur bevond ik mij in mijn woning in de Del onder de gemeente Gulpen en hoorde uit de richting Gulpen een vliegbom komen. Wij vluchten direct den kelder in, doch voor ik er in was, viel de bom reeds achter onze woning in een weiland, gevolgd door een hevige explosie. Na eenigszins van de schrik bekomen te zijn ben ik eens gaan kijken. In mijn woning lagen alle meubelen door-een. De pannen waren nagenoeg al van het dak verplaatst. Alle deuren zijn nagenoeg ontzet. Letsel hebben wij niet en ook mijn

Bron: Proces-verbaal betreffende vliegbom inslag te Gulpen, Rijkheyt centrum voor regionale geschiedenis te Heerlen, Gemeente Slenaken 1795-1950, toegangsnummer T 403, inv.nr. 4.1.2.b.5.a Bescherming tegen oorlogsgeweld, f. 1505

Bijlage 10. Kaart verdachte gebieden in relatie tot de mogelijk uit voeren werkzaamheden (A3 Formaat)

Gemaakt door
H. van der Burgt

Datum
24 maart 2010

Projectnummer
269-009

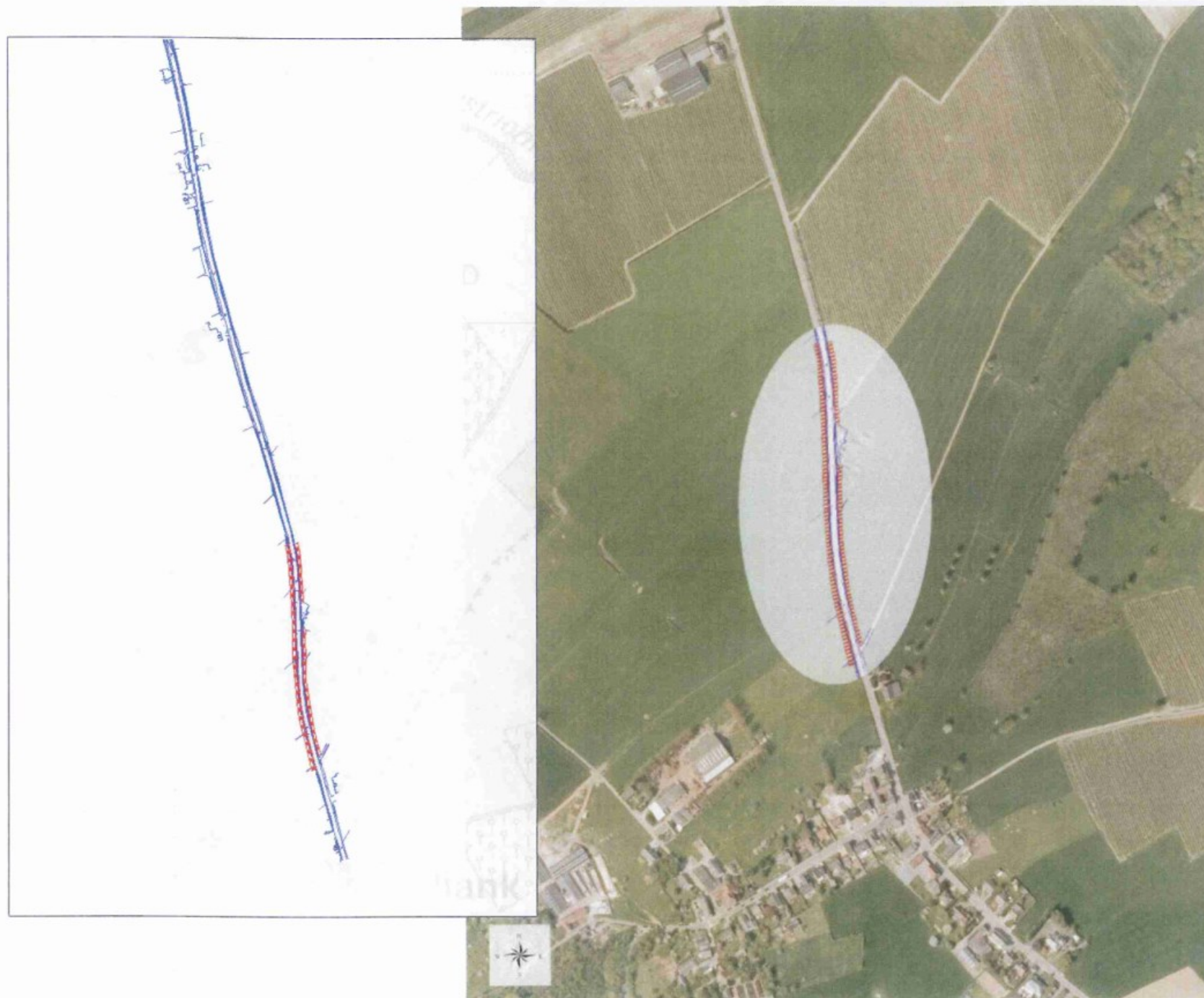
Projectnaam
Margraten - De Planck

Versie
01

Legenda

— Basislijn onderzoeksgebied

— Verdacht gebied

Gemaakt door
H. van der Burgt

Datum
24 maart 2010

Projectnummer
269-009

Projectnaam
Margraten - De Planck

Versie
01

Legenda

- Basislijn onderzoeksgebied
- Verdacht gebied

